

Ceremonia dedicată Zilei Internaționale de Comemorare a Victimelor Holocaustului și memoriei victimelor Pogromului legionar din București

27 ianuarie 2025, Templul Coral

Detalii în suplimentul atașat

pag. 3

„Anul Cardinal Iuliu Hossu”

pag. 4

„Amenințările nu sunt un scenariu”

pag. 18

Arhitectura memorială a Holocaustului

Din activitatea președintelui FCER, deputatul Silviu Vexler

Redăm în cele ce urmează câteva dintre cele mai importante întâlniri și activități din agenda președintelui FCER, deputatul Silviu Vexler, așa cum au fost ele reflectate pe pagina sa de Facebook.

Silviu Vexler, desemnat Înalt Reprezentant al Parlamentului pentru combaterea antisemitismului

Deputatul Silviu Vexler a fost desemnat recent Înalt Reprezentant al Parlamentului României, având ca obiective principale combaterea antisemitismului, protejarea memoriei victimelor Holocaustului și dezvoltarea vieții evreiești.

„Desfășurarea în siguranță a vieții evreiești din România, menținerea predării disciplinei «Istoria Evreilor. Holocaustul» și extinderea educației despre Holocaust, lupta împotriva tentativelor de reabilitare și/sau de idealizare a mișcării legionare și a criminalilor de război, respectiv a delirului mistic-religios și antisemit, a teoriilor conspirative și a dezinformărilor, alături de dezvoltarea legislației privind comunitățile evreiești din România, punerea în valoare a istoriei, culturii, tradițiilor evreiești și a contribuției aduse de Comunitățile Evreiești la dezvoltarea României sunt o necesitate imperativă în această perioadă tulbură”, a subliniat Silviu Vexler.

„Cred cu tărie în importanța statului de drept, în valoarea legii. Cred cu tărie în demnitatea normalității. Voi face tot ceea ce depinde de mine pentru atingerea acestor obiective. Sprijinul acordat supraviețuitorilor Holocaustului și dezvoltarea vieții evreiești din România au fost și rămân elementul central, moral și practic, al mandatului meu.

Apreciez în mod cu totul deosebit consensul politic și susținerea grupurilor parlamentare pentru această nominalizare. Le mulțumesc pentru încredere și apreciere”, a mai transmis deputatul Silviu Vexler cu acest prilej.

Cardinalul.

Despre Iuliu Hossu

Catedrala „Schimbarea la Față” din Cluj-Napoca a găzduit pe 30 ianuarie a.c. un eveniment dedicat memoriei Cardinalului Iuliu Hossu, în cadrul „Anului Cardinal Iuliu Hossu”. Redăm în continuare câteva fragmente din discursul susținut de președintele FCER, cu acest prilej, în Catedrala „Schimbarea la Față” din Cluj-Napoca.

„Între motivele pentru care Cardinalul Iuliu Hossu este o figură atât de luminoasă în istorie și peste istorie

sunt, așa cum s-a menționat, acțiunile pe care le-a efectuat în perioada Holocaustului, iar unul dintre locurile din care a salvat evrei a fost tocmai această Catedrală.

(...) Dacă «Anul Cardinal Iuliu Hossu» există, meritul le aparține Preasfinției Sale Cristian Crișan, care a avut această idee, și Preasfinției Sale Claudiu Pop, care a continuat și a dezvoltat ideea. Eu împreună cu domnul deputat Ganț am preluat această inițiativă și am căutat să o transformăm în realitate, fiind convinși că aceasta este misiunea și datoria noastră atât față de țară, cât și față de noi înșine.

(...) Suntem într-o perioadă în care, din păcate, societatea, în general, și lumea, în ansamblul ei, par că

au fost cuprinse de întuneric. Parcă cineva stinge câte o lumină, treptat, parcă atunci când ne uităm în stânga și în dreapta omenia dispare sau a dispărut deja. Dacă întreaga lume are cu adevărat nevoie de ceva, este nevoia de un simbol așa cum a fost Iuliu Hossu și mai ales de felul în care a ales să își trăiască viața.

(...) Acțiunea lui și acțiunea episcopilor din acea vreme, curajul pe care l-au avut să își asume cu demnitate credința și să transforme credința în demnitate, ca un simplu observator, dacă îmi permiteți să spun, a salvat și a dat putere Bisericii Greco-Catolice să își continue rolul pe care l-a avut încă de la formarea României moderne, în legătură deplină cu Vaticanul și cu Sanctitatea Sa, Papa.

(...) Ca evreu, ca președinte al Federației Comunităților Evreiești din România, a fost și rămâne datoria mea de a spune în prezența dumneavoastră în primul rând: mulțumesc pentru ceea ce Biserica Greco-Catolică și Biserica Romano-Catolică au făcut pentru ajutorarea evreilor persecutați în perioada Holocaustului.

(...) Fie memoria Cardinalului Iuliu Hossu binecuvântată, un motiv de lumină și de speranță pentru fiecare dintre noi și pentru întreaga societate.”

La despărțirea de un prieten.

Despre Nenea Ibram

La sfârșitul lunii ianuarie s-a stins din viață lusein Ibram, reprezentant al Uniunii Democratice Turce din România, deputatul minorității turce în Parlament. Ca prieten apropiat, deputatul Silviu Vexler a transmis un mesaj în memoria celui care a fost lusein Ibram:

„lusein Ibram a fost un prieten al tuturor celor care l-au cunoscut. Un OM (cu litere mari) care s-a transformat într-un factor de pace și de stabilitate pentru întreaga țară.

În idiș, care a fost sute de ani limba evreilor din România și rămâne o parte fundamentală din identitatea noastră, «mensch» este un cuvânt special folosit pentru a desemna «o persoană care are integritate și onoare». Nu există un cuvânt mai bun pentru a-l descrie pe lusein.

Discret, nu și-a dorit niciodată să fie în centrul atenției sau să stea în lumina reflectoarelor. Cu toate acestea, contribuția domniei-sale, pentru societate și pentru țara noastră, este, din păcate, mult prea puțin cunoscută. Vă pot asigura că am beneficiat cu toții de ceea ce a reușit să facă.

(...) Un prieten adevărat, de suflet al comunităților evreiești din România, lusein a susținut fără rezerve toate legile pe care le-am inițiat în Parlamentul României. Alături de respectul pe care l-a arătat pentru viața evreiască, a știut să fie alături de noi în momente grele, când prezența sa avea o importanță simbolică deosebită. Ar fi putut alege să nu facă nimic. Era mult mai simplu.

Ca deputat în Parlamentul României, reprezentând minoritatea turcă, a fost mereu un om definit de calm, moderație și echilibru. Dispariția lui Ibram este o pierdere mult mai grea decât putem înțelege astăzi.

Am avut șansa să fim colegi de bancă la Camera Deputaților în ultimii patru ani. Mai mult decât orice altceva, lusein a fost prietenul meu, care m-a încurajat din prima zi. Îi sunt recunoscător pentru sfaturile pe care mi le-a oferit – cuvinte pe care nu le voi uita.

Mulțumesc pentru tot, Nenea Ibram. Îmi lipsește prezența ta. Drum bun. Drum lin!”, a transmis Silviu Vexler.

(G.G.)

Mesaj de apreciere al prim- ministrului Benjamin Netanyahu

Prim-ministrul Statului Israel, Benjamin Netanyahu, i-a transmis recent președintelui FCER, deputatul Silviu Vexler, un mesaj de recunoaștere și apreciere a contribuției sale pentru întărirea relațiilor dintre Israel și România. Redăm aici mesajul prim-ministrului israelian:

„Stimate domnule deputat Vexler,

Îmi exprim aprecierea pentru contribuția dumneavoastră personală la întărirea relațiilor dintre Israel și România. Suntem recunoscători pentru sprijinul acordat Statului Israel de Federația

Comunităților Evreiești din România și pentru conducerea dumneavoastră.

Creșterea recentă a antisemitismului la nivel mondial este alarmantă și ne obligă mai mult ca întotdeauna să consolidăm relațiile dintre Israel și comunitățile evreiești din întreaga lume. Răspândirea propagandei și a dezinformărilor alimentează ura larg răspândită împotriva evreilor și a Israelului, atât în Europa, cât și în restul lumii.”

2024: anul de vârf al manifestărilor antisemite în lume

Ultimul raport al Organizației Sioniste Mondiale și al Agenției Evreiești din Israel a indicat că 2024 a fost anul de vârf al antisemitismului în lume, cu o creștere de 340% a numărului incidentelor comparativ cu 2022, cifra dublându-se în 2023. Această proliferare rapidă „este o reală amenințare a bazei democrației occidentale, unde noul discurs antisemit erodează valorile fundamentale ale societății democratice și creează crăpături în zidul pluralismului și al toleranței”, a declarat Raheli Baratz, șefa Departamentului de combatere a antisemitismului al Organizației Sioniste Mondiale, autoarea raportului.

Documentul a fost prezentat de președintele Israelului, Isaac Herzog, în preajma Zilei Internaționale de Comemorare a Victimelor Holocaustului și la o săptămână după ce un studiu al Ligii Antidefăimare a constatat că aproape jumătate din populația adultă a lumii are poziții antisemite semnificative.

Raportul prezintă situația pe arii geografice. Astfel, în SUA s-a înregistrat o creștere de 288% a incidentelor antisemite, culminând cu aprilie 2024. În Canada situația este și mai rea, cu 562% creștere, un sfert fiind incidente violente. Tendințele sunt la fel de îngrijorătoare în Europa. În Franța

creșterea a fost de 350%, în Marea Britanie de 450%, cu aproximativ 2.000 de incidente în prima jumătate a anului 2024. În China platformele de social media au fost copleșite de articole cu conținut antisemit și teorii ale conspirației, inclusiv negarea Holocaustului. În Japonia și Taiwan au avut loc proteste antiisraeliene și gesturi naziste, ceea ce anterior nu s-a constatat în regiune. Tendințe asemănătoare s-au înregistrat în Brazilia și în Chile. În Africa de Sud creșterea incidentelor a fost de 185%, inclusiv apeluri la boicotarea Israelului și propagandă antiisraeliană. În Australia s-a înregistrat o creștere bruscă de

378%, printre incidente fiind incendierea unei sinagogi, vandalizarea de proprietăți și atacuri fizice. În fostele țări ale blocului sovietic s-a constatat o escaladare semnificativă a retoricii antiisraeliene și antievreiești. În lumea musulmană, Iranul continuă să susțină organizațiile teroriste Hezbollah și Hamas și să nege dreptul Israelului de a exista.

În mediul virtual conținutul materialelor antisemite a crescut cu peste 300%, antisemitismul clasic reprezentând 38,5%, negarea Holocaustului 21,1%, iar antisemitismul și antisraelismul 15,4%.

Eva GALAMBOS

„Anul Cardinal Iuliu Hossu”, marcat în Aula Academiei Române

Academia Română a marcat „Anul Cardinal Iuliu Hossu” printr-o sesiune omagială organizată miercuri, 29 ianuarie 2025, în parteneriat cu Arhivele Naționale ale României și cu Muzeul Național al Literaturii Române. „Anul Cardinal Iuliu Hossu” a fost inițiat ca proiect de lege de deputatul Silviu Vexler, președintele Federației Comunităților Evreiești din România, alături de Ovidiu Ganț, deputatul minorității germane din partea Forumului Democrat al Germanilor din România, și adoptat mai apoi de Senatul României în septembrie 2023. Evenimentul care a avut loc în Aula Academiei Române a prilejuit publicului și vizionarea unei expoziții cu fotografii și documente referitoare la viața cardinalului Iuliu Hossu, care se află în păstrarea Arhivelor Naționale ale României. Legea 290/2023 reprezintă, de fapt, celebrarea vieții, operei, personalității, martiriului, rolului determinant în realizarea Marii Uniri și a eforturilor depuse pentru salvarea evreilor în perioada Holocaustului de către cardinalul Iuliu Hossu.

Născut pe 30 ianuarie 1885 la Mișuș, jud. Bistrița-Năsăud, cardinalul Iuliu Hossu a fost un intelectual transilvănean, cu studii teologice (1904-1910) și cu un doctorat în teologie și filozofie la Colegiul „De Propaganda Fide” din Roma. Iuliu Hossu a marcat istoria Transilvaniei și a României prin activitatea sa patriotică și prin martiriul său. Neobosit în eforturile sale de a pleda cauza unionistă, episcopului Iuliu Hossu i-a fost încredințată onoarea de a citi proclamația de unire a Transilvaniei cu Regatul României la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia, de la 1 Decembrie 1918. Între 1917 și 1948 a fost episcop de Gherla și a coordonat Academia Teologică din Cluj-Gherla. A fost și senator de drept în Parlamentul României Mari, unde a contribuit la elaborarea legii cultelor și la ratificarea Concordatului cu Vaticanul. În 1945 a fost ales membru de onoare al Academiei Române. În 1948, noul regim politic de tip bolșevic îl exclude din Academia Română. Mai apoi, Iuliu Hossu este chiar arestat și înțemnițat în închisorile comuniste ca urmare a activității sale de apărare a credințelor greco-catolice, a refuzului de a renunța la credința greco-catolică și a respingerii scaunului mitropolitan al Moldovei. Este închis la Căldărușani (1948) și la Sighet, unde este supus unui regim de tortură între anii 1950 și 1955. Este transferat la Curtea de Argeș, unde stă închis între 1955 și 1956, apoi i se fixează domiciliul forțat la Căldărușani, până la sfârșitul vieții. Moare la 28 mai 1970, la Spitalul Colentina din București.

La marcarea „Anului Cardinal Iuliu Hossu” au participat cu alocuțiuni: acad. Ioan-Aurel Pop, președintele Academiei Române; ES Monseniorul Giampiero Gloder, Nuntiu Apostolic; ÎPS Aurel Percă, Arhiepiscop Mitropolit de București; Ciprian Vasile Olinici, secretar de stat, Secretariatul de Stat pentru Culte; PS Mihai Frățilă,

Episcop al Episcopiei Greco-Catolice „Sfântul Vasile cel Mare” de București; Silviu Vexler, președintele Federației Comunităților Evreiești din România; acad. Mircea Martin, profesor emerit, Facultatea de Litere, Universitatea din București; poeta Ana Blandiana, membru corespondent al Academiei Române; Cristian Anița, director general al Arhivelor Naționale; și prof. univ. Ruxandra Cesereanu, Facultatea de Litere, Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca. Moderatorul evenimentului a fost prof. univ. Ioan Cristescu, director general, Muzeul Național al Literaturii Române. La finalul evenimentului, Romfilatelia a lansat și o nouă emisiune filatelică dedicată celebrării „Anului Cardinal Iuliu Hossu”.

În final, redăm integral discursul deputatului Silviu Vexler, președintele FCER, din cadrul sesiunii omagiale ce a avut loc în Aula Academiei Române, care poate sta și ca argument al instituirii anului 2025 ca „Anul Cardinal Iuliu Hossu”:

„Un gând transmis din suflet și o binecuvântare dată cu inimă deschisă pot să depășească orice graniță, orice credință, orice diviziune – formală sau religioasă, mai mult sau mai puțin clară.

Pentru evrei, în general, și pentru comunitățile evreiești din România, memoria are o valoare unică. Înalt Preasfințitul Arhiepiscop Mitropolit Aurel Percă a menționat că «adevărate libertate există doar în Dumnezeu». Îmi permit să fac o completare: adevărata libertate există doar în credința în Dumnezeu și în memoria pe care o au oamenii și culturile. Evreii și-au păstrat tradițiile într-o existență de-a lungul unei istorii în care din nou și din nou a existat cineva care a încercat să îi distrugă tocmai datorită acestor două valori fundamentale. În timp, s-a vorbit de multe ori despre identitatea oamenilor și felul în care popoarele își înțeleg propria identitate. Propun oricui să facă un experiment foarte simplu: dacă veți întreba orice copil evreu, din orice comunitate evreiască, din orice țară din

această lume, ce s-a întâmplat în urmă cu mii de ani, în momentele centrale ale existenței noastre, fiți convinși că oricare dintre ei, de la cel mai sărac la cel mai bogat, de la cel mai educat la cel mai puțin educat, va ști să răspundă acestui lucru. Fundamentul credinței, așa cum o înțelegem noi, este construit pe memorie – o valoare conectată într-un mod indisputabil de identitatea evreilor ca popor, oriunde ne-am fi aflat în lume sau în istorie. Gesturile Cardinalului Hossu, mai ales cele din perioada Holocaustului, sunt mult prea puțin cunoscute. După inițierea acestui demers, am descoperit alte fapte despre care nu știam nimic, despre modul în care a ales, conștient, să își pună propria viață în pericol.

Cazul său este distinct pentru că regimul comunist a încercat să îi ștergă memoria.

Istoria, în general, nu este corectă. Se spune adeseori că este scrisă de învingători, deși în lumea de astăzi este greu de spus cine sunt adevărații învingători. Dacă Episcopul Romano-Catolic din Cluj în perioada Holocaustului, Áron Márton, a fost recunoscut, așa cum era normal, ca Drept între Popoare de către Statul Israel, încă din anii '90, Cardinalul Hossu, colegul și partenerul Episcopului Áron, alături de care a lucrat pentru salvarea evreilor, a dispărut pentru o perioadă din istorie. Regimul comunist a căutat să distrugă, în orice mod posibil, amintirea Cardinalului Hossu. Probabil că și-au dorit cu adevărat să realizeze acest lucru, dar sufletul și memoria oamenilor dreți au un fel anume de a trăi și de a apărea din nou. Mă bucur că acest eveniment are loc în Aula Academiei Române, unde Cardinalul Hossu a fost Membru de Onoare. Cred că este cu adevărat un gest de demnitate și umanitate, din toate punctele de vedere, să avem posibilitatea, șansa și onoarea de a celebra și de a reaminti de un asemenea om în aceste timpuri.

Atunci când eram copil, bunicul îmi vorbea permanent despre importanța numelor. În tradiția iudaică se fac eforturi deosebite pentru a transmite un nume, pentru a nu îl pierde. L-am întrebat de multe ori de ce este important. Răspunsul său l-am înțeles mai târziu: numele are și rolul de a transmite memoria celui care l-a purtat. Cred

cu tărie în acest lucru, inclusiv în ceea ce-l privește pe Iuliu Hossu, care ar fi urmat să fie șters din istorie. Datorită dumneavoastră și tuturor evenimentelor care vor marca acest An, precum și grație celor care vor participa la fiecare eveniment, memoria sa va merge mai departe. Sunt convins că toate acțiunile pe care le-a realizat sunt un simbol pentru România și o lecție pentru fiecare dintre noi, indiferent de religia pe care o avem. Dacă ar trebui să menționez un motiv suplimentar pentru care am inițiat această Lege (Legea nr. 290/2023 privind instituirea anului 2025 ca «Anul Cardinal Iuliu Hossu») împreună cu domnul deputat Ovidiu Ganț, el este definit de tineri. Noi nu am avut șansa de a învăța despre acțiunile unui astfel de om. Nu am avut șansa de a avea un astfel de exemplu în fața noastră. Sunt convins că, atât timp cât vom merge pe acest drum, vom găsi și alte mărturii despre care nu știam până în prezent.

Vreau să vă mulțumesc în numele Federației Comunităților Evreiești din România pentru posibilitatea de a duce la îndeplinire o datorie morală, de a mulțumi și de a păstra în sufletul nostru memoria unuia dintre puținii oameni care, în perioada Holocaustului, au întins o mână pentru evreii care erau persecutați și trimiși la moarte. Nu uitați: în acele vremuri, evreii din Cluj aveau ca destinație principală Auschwitz. Fiecare intervenție a Cardinalului Hossu în favoarea acestor oameni a însemnat un nou risc pentru propria viață și pentru cei pe care îi reprezenta. Nu pot să nu mă întreb câți dintre noi ar avea tăria de a face astăzi ceea ce a făcut el, câți dintre noi ar avea tăria să riște totul pentru niște necunoscuți. Probabil că nu vom ști niciodată cu adevărat impactul și dimensiunea gesturilor sale. Federația Comunităților Evreiești din România va face tot ceea ce este posibil pentru a păstra memoria Cardinalului Iuliu Hossu.

Vreau să salut prietenia și relația unică dintre Federația Comunităților Evreiești și Biserica Română Unită cu Roma, Greco-Catolică, fundamentată, din păcate, pe durere. În același mod, prietenia dintre noi și Biserica Catolică, în general, este un motiv de mândrie și de bucurie. Pentru că încă de la începutul acestei Sesiuni Omagiale am privit imaginea Cardinalului, închei cu o dorință: ca toate Bisericile și Catedralele în care Domnia Sa a oficiat, alături de toate celelalte proprietăți care au fost confiscate de regimul dictatorial comunist, să își găsească drumul înapoi către Biserica Greco-Catolică, proprietarul de drept, care le-a edificat. Așa cum este normal. Vă mulțumesc.”

Cristian VECHIU

© romfilatelia 2025

„Rușinos act de vandalism”

Profanarea Memorialului luptătorilor eroi din Ghetoul Varșoviei

În valul de antisemitism global, ajuns la cote nemaicunoscute de la Holocaust încoace, val pornit după atacurile teroriste ale Hamas din 7 octombrie 2023, care au declanșat războiul din Gaza, s-a înscris și profanarea memorialului varșovian din Umschlagplatz, în memoria a 300.000 de evrei, ultimii scăpați cu viață după revolta din Ghetoul Varșoviei, din aprilie 1943, deportați la Treblinka. Pe postamentul Memorialului a fost scris cu spray roșu graffitul: „Varșovia 1943 = Gaza 2025.” Dedesubt, un citat din *Cartea lui Iov* în ebraică, idiș și polonă: „Pământule, nu-mi acoperi sângele și vaietele mele să nu se ogoiască!”

De la începutul războiului din Gaza, memoriale din Polonia dedicate victimelor Holocaustului au fost profanate în repetate rânduri fără ca autoritățile să reacționeze.

Ambasadorul Israelului în Polonia, dr. Yakov Livne, a scris pe rețeaua X: „Este un vandalism cu atât mai rușinos, cu cât Polonia are o responsabilitate

specială în ceea ce privește protejarea evreilor și a memorialelor dedicate victimelor Holocaustului de pe teritoriul său.” Dr. Yakov Livne a cerut forurilor abilitate să-i descopere pe autorii profanărilor și să-i aducă în fața justiției.

Actul de vandalism are o triplă conotație anti-umanistă: față de memoria luptătorilor din Ghetoul Varșoviei, uciși în revolta care consfințește Ziua Holocaustului și a Eroismului (pe care o vom comemora curând), a supraviețuitorilor revoltei uciși ulterior în lagăre naziste; față de memoria cetățenilor israelieni uciși de Hamas cu inimaginabilă cruzime la 7 octombrie 2023, în atacurile împotriva Statului Israel; față de Biblie, carte fundamentală a umanității.

O ripostă spirituală este traducerea recentă făcută de Simon Kassow a *Testamentului varșovian*, cartea Rachelei Auerbach. Supraviețuitoare a Ghetoului din Varșovia, reușind să se salveze prin trecerea clandestină în cartierul arian al orașului, autoarea a jucat un rol-cheie în editarea secretă și ascun-

derea arhivelor ghetoului, recuperate după război, muncă coordonată de cunoscutul istoric Samuel Ringelblum, la care au participat 60 de cercetători și scriitori evrei din ghetou. „Indiferent de orientarea politică, ei și-au îndeplinit misiunea națională”, a declarat Kassow.

Iulia DELEANU

„Amenințările nu sunt un scenariu”

Teatrul Evreiesc de Stat din București și-a jucat, în luna februarie, spectacolele cu jandarmeria patrulând în zonă, în urma unor amenințări apărute pe rețelele de socializare, fără a fi însă prima dată când se întâmplă acest lucru în ultimii ani, după cum a declarat și purtătorul de cuvânt al Jandarmeriei Române, maior Ana Maria Burchi, care preciza că instituțiile evreiești din București sunt monitorizate de forțele de ordine de mai multă vreme, mai ales după 7 octombrie 2023.

Pe 2 februarie 2025 a apărut pe TikTok o postare care a generat comentarii ce conțineau amenințări explicite la adresa teatrului și a actorilor. Autoritățile au fost alertate de cineva care a văzut postarea și în aceeași seară poliția a verificat clădirea, fără a găsi nimic suspect.

Pe 7 și 8 februarie 2025 s-a jucat premiera spectacolului *Neguțatorul din Veneția*, de William Shakespeare, în regia lui Eugen Gyemant, cu Maia Morgenstern în rolul principal. Jandarmeria a patrulat în zonă pe durata spectacolului desfășurat fără incidente, după cum ne-a declarat și regizorul Andrei Munteanu, managerul interimar al teatrului: „Am beneficiat de sprijinul, suportul autorităților în ceea ce privește securitatea și ne desfășurăm activitatea în continuare, conform programului. Într-adevăr, nu-ți provoacă emoții pozitive astfel de evenimente, dar trebuie să ne păstrăm calmul și discernământul și să le facem față. În astfel de situații intervine profesionalismul și profesionaliștii adevărați se concentrează și fac față și unor evenimente mult mai grave.”

Actrița Maia Morgenstern, care în *Neguțatorul din Veneția* interpretează rolul negustorului evreu Shylock, joacă și rolul actriței și cântăreței evreo-bucovinene Sidy Thal, în coproducția Teatrului Evreiesc cu Teatrul German de Stat din Timișoara *Sidy Thal*, de Thomas Perle, în regia lui Clemens Bechtel, un spectacol documentar care pornește de la o poveste adevărată, întâmplată în 1938, în care amenințările au și fost puse în practică: două grenade au explodat în timpul unui spectacol, un atentat antisemit, comis de un grup naționalist de extremă dreapta, în care au murit patru persoane și șaptezeci au fost rănite. Am întrebat-o pe actrița Maia Morgenstern despre amenințări și juxtapunerea dintre trecut și prezent, despre cum s-a perceput acest context de pe scena TES, într-un moment în care pare că povestea din 1938 nu mai este doar o realitate istorică: „Nu ținem lecții de istorie, deși dimensiunea educațională a teatrului este una importantă. De multă vreme, din păcate, primim amenințări explicite la adresa teatrului. Sigur, discursul poate fi: «Haide, dom'le, nu le mai luați în serios, că nici nu știți cine sunt.» Am făcut plângeri penale. [...] Și la premiera spectacolului *Lozul cel mare*, din 2023, teatrul a primit amenințări: «Venim și vă dărâăm, vă dăm foc!» Și parcă retrăiesc trauma și mi-e greu, și mi-e complicat, și mi-e rău să-mi amintesc. Mă întreb de ce acum, ce am făcut să merit lucrurile astea? [...] A devenit o normalitate să fim păziți. Asta mă sperie cel mai tare, aproape mă deprimă. E normal să fie jandarmii la poartă? O fi?! Suntem foarte recunoscători și ne conferă un sentiment de securitate, de stabilitate, că nu suntem abandonați, că nu suntem singuri. Dar am citit reacții de genul: «Poate că nu trebuia să fie montat acum *Neguțatorul din Veneția* la TES.» Mi se ridică părul în cap. Și nu era un comentariu agresiv. Era un soi de normalitate, ceea ce mă îngrijorează mult mai tare. Sunt amenințări explicite. [...] Mi-am făcut, cred eu, datoria de a anunța... și s-au luat măsurile cuvenite.”

Natalie Ester, care joacă de asemenea în spectacolul *Neguțatorul din Veneția*, ne-a spus că nu știe „dacă mai are rost să vorbească neapărat din perspectiva actorului despre toate astea sau a unui om care își dorește să trăiască

în 2025 într-o lume liberă, în care să fie respectate valori precum libertatea, solidaritatea, democrația, toleranța”, dar joacă într-un spectacol montat pe un text scris acum 500 de ani, cu sentimentul că tema este la fel de actuală și „ura de o vechime înfricoșătoare a rămas aceeași. Doare un pic să vezi că, deși se presupune că de atunci și până azi lucrurile s-au schimbat, din păcate vedem că nu. Și lucrul ăsta mă înfricoșează. Și cu atât mai mult cred că e necesar ca oamenii să caute cunoașterea, să fie curioși, să-și pună întrebări, să nu mai accepte cu atâta ușurință manipularea care a făcut atât rău în istoria noastră ca umanitate. [...] Amenințările nu sunt un scenariu. Rolul teatrului este unul de culturalizare, de cunoaștere, de educare. E datoria noastră și este bucuria noastră de a ne ține ușile deschise și de a invita să ne treacă pragul pe absolut toată lumea, pentru că Teatrul Evreiesc nu consideră că este un teatru al evreilor, ci un teatru al românilor, deschis tuturor și absolut oricine iubește teatrul este binevenit la noi.”

Antisemitismul, șovinismul, xenofobia, rasismul și extremismul s-au intensificat în ultimii ani nu doar în România, ci și în lume. De exemplu, și la Londra, de teama atacurilor antisemite, s-a apelat la poliție pentru paza actorilor la premiera unei montări tot cu *Neguțatorul din Veneția*, o adaptare după Shakespeare, în care negustorul evreu Shylock era jucat de actrița Tracey-Ann Oberman, iar acțiunea era plasată în Londra anilor 1930, când fasciștii amenințau comunitatea evreiască locală. Spectacolul s-a jucat cu succes peste tot în Marea Britanie, dar amenințările din mediul online nu au dispărut. La finalul anului 2024, la Teatrul Național „Ivan Vazov” din Sofia, a fost nevoie de intervenția poliției la premiera spectacolului *Soldatul de ciocolată*, de George Bernard Shaw, în regia lui John Malkovich, după ce câteva sute de oameni au cerut ca premiera să fie oprită și regizorul expulzat, considerând că

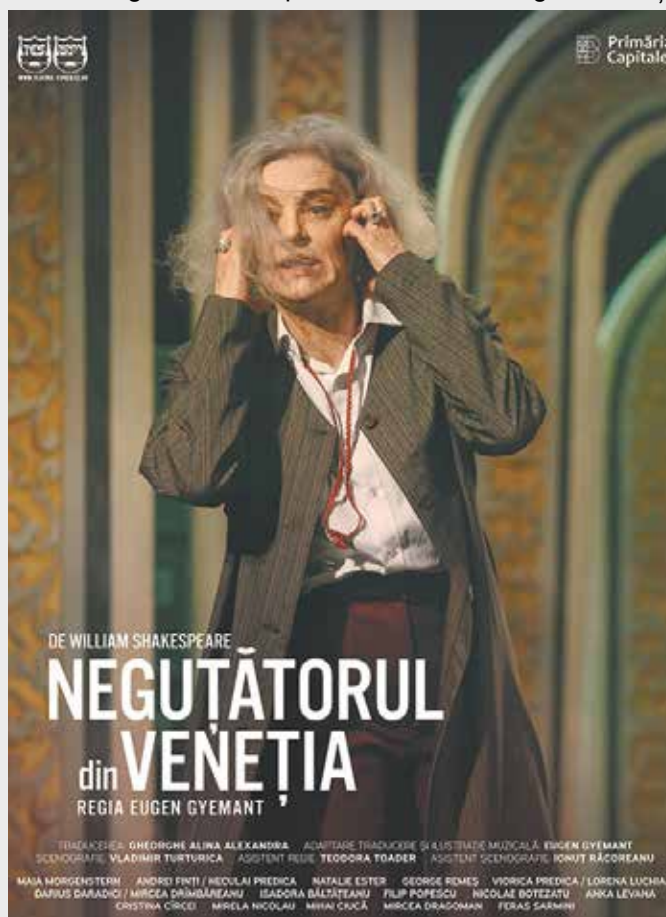
spectacolul îi jignește pe bulgari, *Soldatul de ciocolată* fiind o comedie anti-război și antiromantică, scrisă la finalul secolului al XIX-lea și plasată într-un oraș bulgar în timpul războiului sârbo-bulgar din 1885. Protestele au fost considerate în Bulgaria, dar și în lumea teatrală europeană, drept o încercare de cenzură și un atac asupra libertății de exprimare, a artei și a spiritului creativ.

În astfel de situații e greu de tras concluzii, mai ales când anchetele sunt în desfășurare, însă o privire spre istoria recentă, chiar a Teatrului Evreiesc din București, oferită de Anca Tudorancea, cercetător la Centrul pentru Studiul Istoriei Evreilor din România, poate fi un sprijin spre aducere aminte: „În ultima perioadă, auzim din ce în ce mai des discursuri care seamănă izbitor cu retorica anilor 1930. Sunt foarte multe lucruri care, pentru un istoric, sunt semne de avertizare puternice despre ce se poate întâmpla. Și este important să vorbim, și să nu ignorăm, și să nu diminuăm astfel de amenințări care se întâmplă în mai multe instituții evreiești. Sunt, practic, victime colaterale, văzute ca un fel de țap ispășitor. De ce Shakespeare, de ce *Neguțatorul din Veneția* este acum atât de deranjant? Până la urmă este o problemă de educație și ar trebui ca oamenii să știe ce înseamnă Teatrul Evreiesc de Stat, ce înseamnă istoria acestui teatru.”

În 1941-1945, când, conform legilor date în timpul regimului antonescian, actorii evrei nu aveau voie să lucreze în teatrele românești, ci doar la actualul Teatru Evreiesc, unde jucau în limba română, spectatorii români veneau să îi vadă și să îi aplaude și în semn de solidaritate și de încurajare. Și astăzi, unele spectacole ale Teatrului Evreiesc din București sunt jucate în limba română, săliile sunt pline, iar jandarmeria este o prezență discretă.

Raluca RĂDULESCU

TEATRU

Biblioteca Wiener digitalizează mii de documente despre ororile naziste

În preajma zilei de comemorare a victimelor Holocaustului, o știre importantă a fost făcută publică: portalul online al Bibliotecii Wiener din Marea Britanie va oferi acces gratuit la documente, fotografii, transcrieri și mărturii esențiale, inclusiv procesele pentru crime de război de la Nürnberg și Bătălia de pe Cable Street. Arhiva Holocaustului a Bibliotecii Wiener, una dintre cele mai mari arhive ale epocii naziste, a lansat un nou portal online care face accesibile peste un sfert de milion de pagini de probe și mărturii din perioada Holocaustului. Acest proiect, anunțat pentru a marca Ziua Internațională de Comemorare a Victimelor Holocaustului, este cel mai mare și cel mai ambițios proiect de acest gen din Marea Britanie.

Noul portal online oferă acces gratuit la documente esențiale, fotografii, transcrieri și mărturii care au fost digitalizate în ultimii trei ani, în urma unei munci titanice. Responsabilii de proiect și-au dorit astfel să contribuie la păstrarea memoriei Holocaustului, cu atât mai mult cu cât evenimentele din ultimii doi ani duc spre o nouă perioadă de contestare a tragediilor din timpul celui de Al Doilea Război Mondial. Au fost digitalizate peste 150.000 de

pagini referitoare la 10.000 de înregistrări care dovedesc genocidul evreilor din Europa și totodată arată poveștile indivizilor și ale grupurilor care au încercat să avertizeze Europa despre efectele antisemitismului.

Menționăm că unele dintre colecțiile acum accesibile online pentru prima dată includ:

Tarnschriften (sau „scrierile ascunse”), materiale valoroase despre mișcările fasciste și antifasciste din Marea Britanie, documente privind procesele crimelor de război de la Nürnberg și fotografii inedite de la Auschwitz-Birkenau. *Tarnschriften* erau pamflete din Germania nazistă care reprezentau propagandă antifascistă mascată, astfel încât să poată fi distribuită și împărtășită în interiorul unei populații capturate de un regim totalitar, cu o presă neliberă. Aceste pamflete camuflete, deghizate adeseori în reclame pentru produse cosmetice sau șampon, cărți de rețete și chiar cărți de bucate, ne oferă acum o perspectivă unică asupra amplitudinii rezistenței antinaziste din cel de al treilea Reich. Colecția Bibliotecii Wiener cuprinde aproximativ 500 de astfel de pamflete.

Totodată, digitalizarea proceselor crimelor de război de la Nürnberg

constituie o altă sursă importantă pentru documentarea perioadei Holocaustului. Această colecție, donată Bibliotecii Wiener de către autoritățile juridice pentru crimele de război de la Nürnberg, cuprinde copii autentificate și traduceri în engleză ale documentelor procesului care se referă în mod specific la soarta evreilor din întreaga Europă, nu doar din Germania.

Dan Stone, profesor de istorie modernă la Royal Holloway, Universitatea din Londra, și director al Institutului de Cercetare a Holocaustului, a declarat recent: „Făcând accesibile multe dintre dosarele instituționale ale Bibliotecii Wiener, inclusiv corespondența și documentele interne, Biblioteca Wiener a pus la îndemâna cercetătorilor o resursă vastă și fascinantă. Fie că cercetăm istoria arhivelor, procesele postbelice, retrocedările sau istoria Holocaustului în sine, disponibilitatea online a acestor documente pe un site web ușor de utilizat este un avantaj pentru întreaga lume.”

Nu trebuie uitat faptul că Arhiva Holocaustului a Bibliotecii Wiener este cea mai veche arhivă din lume care funcționează fără întrerupere, documentând crimele nazismului, și cuprinde cea mai mare colecție de materiale legate de Holocaust din Marea Britanie, inclusiv mii de documente donate de supraviețuitorii Holocaustului și de familiile acestora.

Cristian VECHIU

Apartamentul familiei Frank, reprodus la New York

La Centrul pentru Istorie Evreiască din New York a fost prezentată, în cadrul unei expoziții itinerante, o replică a apartamentului din Amsterdam în care au stat ascunși timp de doi ani Anne Frank și familia ei, precum și o altă familie de evrei, compusă din patru persoane.

Expoziția este o parte din prima replică totală a anexei familiei Frank, menită să facă cunoscută noilor generații cea mai faimoasă victimă a Holocaustului, aceasta în condițiile în care nu mai există convingerea că lecțiile despre Holocaust au fost învățate, comentează Jewish Telegraphic Agency.

„Ceea ce am încercat să facem aici nu este o imitație completă a ceea ce avem la Amsterdam. Am adus multe artefacte care sunt rareori sau poate niciodată prezentate la Amsterdam. Aici am încercat să impresionăm oamenii cu povestea vieții Annei”, a declarat Ronald Leopold, directorul Casei Anne Frank din Amsterdam.

„Anne Frank. Expoziția” – care s-a deschis pe 27 ianuarie, de Ziua Internațională de Comemorare a Victimelor Holocaustului, când s-au marcat 80 de ani de la eliberarea lagărului de la Auschwitz – arată, cu detalii dureroase, cum a fost viața pentru cei opt evrei rezidenți din apartamentul din pod, cunoscut drept anexa secretă. Expoziția include și peste 100 de artefacte originale, legate de familia Frank, multe dintre ele niciodată prezentate publicului. Se află printre ele o versiune olandeză a jocului Monopoly, pe care Anne l-a iubit foarte mult și pe care l-a jucat de multe ori cu o colegă de clasă de la Liceul Evreiesc din Amsterdam. Se poate vedea și o scrisoare din 1947, de la un editor din New York, adresată tatălui ei, Otto Frank, de refuz al publicării faimosului *Jurnal* care mai târziu a câpătat faimă mondială.

Alături de expoziție există și un curriculum educațional pentru vizitatorii tineri, mai ales elevi, creat pe baza unui parteneriat cu Centrul Anne Frank de la Universitatea Carolina de Sud. Expoziția este compusă din fotografii, înregistrări video și voce; dar poate că elementul cel mai emoționant este o hartă a Europei cu locațiile tuturor lagărelor de concentrare și ale siturilor unde au avut loc asasinat în masă ale evreilor.

Organizatorii expoziției speră să atragă cel puțin 250.000 de elevi și subvenționează biletele pentru copiii din familii cu venituri mici. Deja au fost vândute zeci de mii de bilete. La New York expoziția va fi deschisă până la 30 aprilie, apoi va pleca în alte orașe din SUA.

Ronald Leopold a constatat cu satisfacție că în Statele Unite ale Americii este în creștere interesul generațiilor tinere pentru povestea Annei Frank.

Eva GALAMBOS

După Auschwitz. Primii optzeci de ani

S-au împlinit optzeci de ani de la eliberarea Auschwitzului. Optzeci de ani înseamnă ceva. Sunt, biblic vorbind, două generații. În două generații omul uită și istoria poate să se repete. În forme și mai atroce.

Încerc să fac tot ce pot să lupt împotriva uitării. E tot mai greu, s-au adunat straturi grele de ignoranță și de ură. Lumea e astăzi tot mai polarizată, iar Holocaustul pare o poveste de demult. Atât că nu e o poveste. E adevărul, iar adevărul are obiceiul să nu treacă nici măcar în sumbra epocă a post-adevărului.

Mă tem că în optzeci de ani oamenii deja au uitat ce a însemnat Auschwitzul (dacă au aflat vreodată), cum mă tem că au uitat și ce a însemnat Hiroșima și Nagasaki. Și tocmai de aceea trăim acest dans în jurul catastrofei nucleare. La Moscova și la Washington avem doi copii bătrâni ai Războiului Rece, care înțeleg lumea în termeni de conflict, nu de cooperare. Războiul Rece nu a trecut.

Ziua aceea, la optzeci de ani de la eliberarea Auschwitzului, m-a prins citindu-l pe Philip K. Dick. Și privind (pe SkyShowtime) la serialul *Omul din castelul înalt* (după o carte a lui Philip K. Dick). E o distopie care ne arată granițele fluide ale realității. O realitate alternativă, deci: naziștii au câștigat războiul, iar Germania hitleristă și Japonia conduc acum lumea. Statele Unite ale Americii sunt divizate între „Marele Reich” și țara fanaticilor fasciști niponi.

Istoria nu a fost chiar așa, ceea ce nu înseamnă că nu ar putea fi altfel – chiar mai rău.

Am scris puțin aici despre ce s-a întâmplat în lume după 7 octombrie 2023. Ceea ce nu înseamnă că am uitat, că n-am înțeles sau că nu m-am rugat în felul meu pentru salvarea prizonierilor capturați de organizația teroristă Hamas.

M-am rugat pentru Pinta Nattapong, acel thailandez care a fost capturat din kibuțul Nir Oz, într-un groaznic epilog la globalizare. Ce căuta tânărul Nattapong într-un kibuț de la celălalt capăt al lumii? Ce caută toți oamenii care răătăcesc răsucind fusele orare: o viață mai bună pentru el și familia lui. La ora la care scriu aceste rânduri, nu se știe nimic despre viața domnului Nattapong, deși toți ceilalți prizonieri thailandezi au fost eliberați.

M-am rugat pentru familia lui Yarden Bibas care a fost răpit împreună cu soția și cei doi copii. Cel mai mic dintre fiii săi avea nouă luni. Au trecut șaisprezece luni de atunci și nu se știe dacă acel copil mai e în viață, cum nu se știe dacă alți copii răpiți atunci mai sunt în viață.

Fiecare viață ar trebui să conteze, dar în secolul al XXI-lea nu e deloc așa, cum nici în secolul al XX-lea nu a fost deloc așa.

Am fost de mai multe ori atât în Israel, cât și în Palestina, suficient de multe ori încât să înțeleg că rădăcinile conflictului sunt atât de adânci, încât pacea va fi aproape un miracol. M-am rugat pentru acest miracol.

E nevoie de pace în Orientul Mijlociu, cum e nevoie de pace pretutindeni. Pacea e cea mai mare binecuvântările oamenilor. Viața rămâne grea și nedreaptă oricum, dar fără pace viața devine altceva, întunecat și infernal și inuman.

Chiar în zilele acestea ascult un curs universitar de la Princeton, despre consecințele războiului, consecințele tuturor războaielor.

Sunt și lucruri bune care se întâmplă pe lume în trena războaielor, progresul se grăbește și vechea mișcare de pendul a istoriei nu se oprește niciodată. În Orient însă nu se întâmplă așa. Nu vine nimic bun. Am trăit o viață de om și nu am văzut nicio zi de pace adevărată acolo: nici dincoace, nici dincolo de zid. Doar război, într-o formă sau alta.

TZMARMORET

Și deși rămâne atât de improbabilă, pacea tot e tot ce ne rămâne, pacea e tot ce putem spera. E puțin probabil să o aducă tocmai administrația Trump, cu liderul ei care a sporit averea deja existentă a familiei în tranzacții imobiliare vegheate de avocatul Mafiei din New York, înainte să o piardă în investiții nechibzuite în cazinouri și să devină un circ mediatic ambulant și vedetă TV și influencer pe twitter (actualul X), ceea ce vorbește destul de mult despre reperatele epocii noastre... Cu liderul ei obsedat de imagine, de forță și de „bărbați puternici”, cu înclinații autoritare, care se pot dovedi dramatice pentru rostul (și restul) lumii.

Trump gândește viața și puterea în termeni de tranzacții în care cineva pierde și altcineva câștigă tot. Iar în imensa dramă care e în desfășurare de atâta amar de vreme în Orient, această abordare nu poate să aducă decât mai multă suferință.

Și toate acestea pentru că liderii lumii, astăzi (și dincoace, și dincolo de Ocean), nu mai au conștiință istorică, nu mai au dimensiunea profunzimii istorice, nu înțeleg trecutul și, de aceea, nu pot înțelege nici viitorul.

După prăbușirea Uniunii Sovietice s-a pus în mod real problema desființării NATO. De cine să te mai aperi dacă adversarul a intrat în colaps?

Din fericire, pe atunci Havel și Walesa, doi lideri europeni, unul ceh și unul polonez, au înțeles exact istoria (și încotro merge) și au insistat până a înțeles-o și administrația Clinton.

Și asta a fost demult. De unde mai luăm astăzi un Havel? De unde mai luăm astăzi un alt Walesa?

Andrei CRĂCIUN

Concertul Orchestrei Simfonice a Radiodifuziunii berlineze, în memoria victimelor Holocaustului

De Ziua Internațională de Comemorare a Victimelor Holocaustului, concertul Orchestrei Simfonice a Radiodifuziunii din Berlin a fost transmis live la Radio România Muzical. La pupitru, Vladimir Jurovski, dirijor-șef și director artistic al orchestrei, binecunoscut melomanilor de la noi din directoratul artistic al Festivalului Internațional Enescu.

În premieră absolută a fost compoziția *Aus Geigen Stimmen* de Berthold Tuercke, cu subtitlul „Pentru 53 de viori, o violă, un violoncel și un cor mixt”. Era vorba de 53 de viori salvate din Holocaust, restaurate de lutierul israelian Amnon Weinstein, fondator și promotor al Colecției „Viorile Speranței”. În 1980, un tânăr i-a adus spre restaurare o vioară scăpată din Holocaust. Fusese a bunicului său. Când a desfăcut-o, a văzut cenușă neagră: crematoriile Auschwitzului... Lutierul a început să colecționeze asemenea viori, restaurându-le. După anul 2000, Amnon le-a folosit în organizarea de concerte și expoziții în SUA și Europa. Berthold Tuercke, născut în Brazilia, profesor invitat la Universitatea de Artă din Berlin, și-a început studiile muzicale la Hanovra. Interesat de școala vieneză de secol 20, a studiat compoziția în SUA. *Aus Geigen Stimmen*: frânturi muzicale nearticulate, dar reușind unisonul, în loc de expresii muzicale clasice. Corul RIAS, condus de Justin Doyle, a reușit să transmită emoție prin sunete

te transfigurate și ele, trecând granița obișnuitului.

Povestea *Trioului de coarde* de Gideon Klein, orchestrație de Vojtěk Saudek, începe la Píerov (Cehoslovacia), continuă la Theresienstadt, sfârșește la Auschwitz, când Gideon nu împlinise 26 de ani. Printre deținuții pe care tânărul pianist și compozitor îi întâlnește în lagărul de la Theresienstadt se aflau Pavel Haas, elev al lui Leoš Janáček, Hans Krása, Victor Ullmann. Împreună fac muzică. *Trioul* a fost scris cu două săptămâni înainte

de deportarea la Auschwitz și încredințat prietenei sale, Irma Semecká, ce i-l oferă surorii lui Gideon, Eliška Kleinovala, ea însăși pianistă, supraviețuind Holocaustului. După război, Vojtěk Saudek ia

lecții de pian cu E. Kleinova care-i vorbește despre manuscris. Vojtěk se hotărăște să-l orchestreze. *Trioul* trimite la cromatismul vienez, via Schoenberg și Berg, cu influențe folclorice cehe, pe filiera Janáček.

Momentul de vârf a fost *Cvartetul de coarde nr. 5, op. 27* de Mieczysław

Weinberg. În 1939, când Polonia e invadată de nazisti, Mieczysław se refugiază în fosta URSS. Părinții și sora sunt uciși în Holocaust. Se stabilește la Minsk, apoi în Tașkent. Scrie *Sinfonia nr. 1*, trimisă lui Șostakoviici, care-l ajută să vină la Moscova. În 1948 Stalin desființează Comitetul Antifascist Evreiesc. Președintele Comitetului, Solomon Mikhoels, socrul lui M. Weinberg, e asasinat din ordinul lui Stalin. Prigoana antievreiască stalinistă continuă. În februarie 1953 Mieczysław e încarcerat la Lubyanka.

Vladimir Jurovski

În martie același an Stalin moare. În aprilie, compozitorul e eliberat.

Cvartetul are o complexă țesătură componistică. Clipe din copilărie sunt rafinat contrapunctate de traumele războiului, ale Holocaustului.

Iulia DELEANU

Numai 50 de supraviețuitori la comemorarea de la Auschwitz

Pe 27 ianuarie s-au împlinit 80 de ani de la eliberarea lagărului de exterminare Auschwitz-Birkenau. Fiind declarată Ziua Internațională de Comemorare a Victimelor Holocaustului, data este marcată în numeroase țări din lume, cel mai solemn moment fiind ceremoniile organizate chiar la Auschwitz. În fiecare an, dar mai ales la date rotunde, din cinci în cinci ani, alături de șefi de stat, de guverne, lideri politici, reprezentanți ai organizațiilor evreiești internaționale, ai Statului Israel, sunt invitați și participă supraviețuitori ai lagărului, evrei, romi, foști prizonieri de război, membri ai unor culte persecutate de regimul nazist. Și dacă la primele comemorări de la Auschwitz supraviețuitorii se puteau număra cu sutele, numărul lor s-a rărit odată cu trecerea anilor, astfel că de această dată nu au fost prezenți

președintele Poloniei, Andzej Duda, președintele și cancelarul Germaniei, Frank Walter Steinmeier și Olaf Scholz, președintele Franței, Emmanuel Macron, premierul Canadei, Justin Trudeau, președintele Ucrainei, Volodimir Zelenski, președinta Moldovei, Maia Sandu –, discursurile comemorative au fost rostite mai ales de supraviețuitori. În numele lor au vorbit Marian Turski, Tova Friedman, Leon Weintraub și Janina Iwanska.

Ceremoniile au fost deschise de Marian Turski, de 98 de ani, care a vorbit în fața unuia dintre vagoanele de vite cu care au fost transportate victimele la Auschwitz. El a atras atenția că istoria se repetă: „Asistăm azi la o ascensiune uriașă a antisemitismului; or, exact antisemitismul a condus la Holocaust.” Tova Friedman, în vârstă de 86 de ani, a subliniat

că astăzi „valorile noastre iudeo-creștine au fost eclipsate în întreaga lume de prejudecăți, frică, suspiciune și extremism și de antisemitismul agresiv care se răspândește între națiuni”. Leon Weintraub, medic suedez de 99 de ani, născut în Polonia, a condamnat proliferarea mișcărilor pronaziste din Europa.

Președintele Congresului Mondial Evreiesc, Ronald Lauder, a subliniat că ororile de la Auschwitz și atacul Hamas în sudul Israelului de la 7 octombrie 2023 sunt inspirate de „ura ancestrală față de evrei... La 27 ianuarie 1945, atunci când Armata Roșie a intrat pe poarta lagărului de la Auschwitz, lumea a văzut în sfârșit unde

duce creșterea treptată a antisemitismului. Ea duce chiar aici. (...) Azi trebuie să ne angajăm să nu mai tăcem niciodată în fața antisemitismului sau a oricărei alte forme de ură”, a declarat Lauder.

Președintele polonez Andrzej Duda a aprins o candelă la Zidul Morții unde prizonierii erau executați, printre care și membri ai rezistenței poloneze. Șase milioane de polonezi au murit în timpul războiului.

Vorbind mai târziu la Centrul Comunitar Evreiesc din Cracovia, regele Charles a avertizat asupra „reaparției periculoase a antisemitismului”. Această zi de rememorare „este un moment în care ne aducem aminte de profunzimile până la care poate să se scufunde umanitatea, dacă permitem proliferarea răului, ignorată prea mult timp de lume”, a afirmat suveranul britanic.

Uniunea Europeană a transmis un mesaj puternic cu prilejul comemorării. „Nu îi vom uita niciodată pe cei 6 milioane de evrei asasinați cu sânge rece și toate victimele Holocaustului”, a subliniat președinta Comisiei Europene, Ursula von der Leyen. „În condițiile în care ultimii supraviețuitori dispar, este de datoria noastră, în calitate de europeni, să ne amintim de aceste crime incalificabile și să onorăm memoria victimelor. Antisemitismul își face din nou apariția în Europa. Necesitatea de a lupta împotriva acestui flagel, online și în afara internetului, nu a fost niciodată mai puternică... Istoria evreilor nu poate fi disociată de istoria Europei. Suntem hotărâți nu doar să apărăm, ci și să celebrăm viața evreiască în Europa”, a subliniat președinta Comisiei Europene în mai multe mesaje.

Eva GALAMBOS

Parlamentul german votează o moțiune de combatere a antisemitismului în universități

Bundestagul, parlamentul federal al Germaniei, a votat cu o majoritate covârșitoare o moțiune vizând combaterea antisemitismului și a ostilității față de Israel în școli și în universități. În acest fel se încearcă să se oprească demonstrațiile pro-Hamas în campusurile universitare și incidentele antisemite din țară.

Moțiunea prevede ca guvernul federal în colaborare cu ministerele educației și cu Conferința Rectoților Germani să garanteze că vor fi sancționate comportamentele cu caracter antisemit în instituțiile de educație. „Aici se vor include impunerea permanentă a regulilor de disciplină din cămine, excluderea temporară din clase sau săli de studiu a celor implicați în manifestări antisemite și chiar expulzarea lor”, se arată în document. Guvernul federal va trebui să majoreze fondurile pentru cercetări în domeniul antisemitismului și al studiilor iudaiice contemporane și să sprijine colaborarea cu cercetările israeliene, opunându-se oricărui boicot al statului evreu.

Scopul moțiunii este de a stopa activitățile grupurilor care promovează antisemitismul, inclusiv mișcarea BDS de boicotare a Israelului, care tinde să izoleze Israelul de comunitatea internațională, un pas către eliminarea sa în viitor. Anul trecut, Oficiul Federal pentru Protecția Constituției a clasificat BDS drept „un suspectat caz extremist”.

Germania se află printre țările care au adoptat definiția de lucru a antisemitismului, elaborată de IHRA (International Holocaust Remembrance Alliance). Dincolo de comportamentul antisemit clasic, asociat cu cele din Evul Mediu și din Germania nazistă, exemplele de astfel de comportament, cuprinse în definiția IHRA, includ negarea Holocaustului și noi forme de antisemitism vizând Israelul, cum ar fi demonizarea statului evreu și negarea dreptului său la existență.

Prezentând în parlament proiectul de moțiune împotriva antisemitismului în campusuri, parlamentarii au subliniat că studenți evrei și israelieni, precum și profesori și personal sunt expuși unei puternice ostilități, amenințări personale și violențe. De la evenimentele tragice din 7 octombrie 2023 și izbucnirea conflictului din Gaza, în universitățile germane s-au înmulțit incidentele și manifestările antisemite, conducerile universităților fiind nevoite să anuleze conferințe ale unor profesori evrei. În primele patru luni ale anului 2024 numărul incidentelor antisemite numai la Berlin a depășit totalul anului anterior, înregistrând cifre anuale record. Potrivit Ligii Antidefăimare, în 2023 poliția a înregistrat 5.154 de incidente antisemite în Germania, o creștere cu 95% comparativ cu anul anterior.

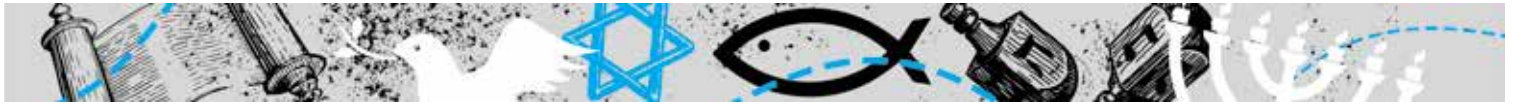
Eva GALAMBOS

decât 50 și există temerea că în 2030 vor dispărea, locul lor fiind ocupat de a doua sau a treia generație.

În aceste condiții, deși au fost prezente personalități importante – 30 de lideri ai marilor țări ale lumii, printre care regele Charles al III-lea al Marii Britanii, regii și reginele din Spania, Danemarca și Norvegia,

IUDAICA

Tu biŠvat 5785 la JCC București

Anul acesta am sărbătorit Roș Hašana la-Ilanot (Anul Nou al Pomilor) într-o zi în care a nins prima dată în București. Ne-am bucurat, oameni și pomi, fiindcă „omul este aidoma pomului de pe câmp” (Deut., 20, 19), fiindcă zăpada e dăătoare de viață. N-am putut sădi puieti afară, dar, la Sederul de Tu biŠvat, pe scena JCC-ului bucureștean – coordonatoarea plantărilor, Ōri Barta – au urcat copii, părinți, bunici dornici să

planteze puieti în ghivece. La sfârșitul ceremoniei de Tu biŠvat, participanții au plecat acasă cu puieti plantați de ei. Dar toți, indiferent dacă au luat sau nu parte la plantat, au plecat cu un puiet sădit în suflet: dorința de a reface armonia pierdută dintre regnuri, Grădina dăruită nouă de Dumnezeu.

Aparent paradoxal, sărbătorim reînvierea naturii într-o zi de iarnă geroasă, observa amfitrionul Sederului de Tu biŠvat, directorul JCC București, Adrian Gueron. În profunzime, nu. E un răspuns al nostru la ofensivele sociale, naturale amenințându-ne existența; un mesaj de speranță. Învățăm de la pomii cu rădăcinile adânc înfipte în pământ ce înseamnă perspectiva. Ei știu că seva

va începe din nou să circule prin trunchiurile acum înghețate, mugurii le vor apărea timid, se vor umfla, își vor sparge învelișul.

Hamișa Asar biŠvat, 15 Švat, pune pe tapet un imperativ mult vehiculat azi: restabilirea acordului cu natura, salvarea sa pentru urmași, ceea ce reiese dintr-o povestire talmudică (tractatul Taanit 23). Înțeleptul Honi vede un bătrân sădind un pom fructifer. „Crezi că vei mai apuca să-i guști roadele?”, e întrebat. „Îl sădesc din grijă pentru copiii mei și copiii copiilor mei, așa cum părinții mei au sădit pomi pentru mine”, vine răspunsul.

Cuvântul de ordine în preambul, Sederul copiilor, și la Sederul adulților a fost crearea unei atmosfere interactive realizate de Adrian Gueron și echipa sa, în care au intrat elemente instructive iudaice și competiționale. Ce semnificație are Anul Nou al Pomilor? Ce fructe se mănâncă în Israel de Tu biŠvat? Care sunt cele șapte specii de fructe amintite în Tora? Un fruct impunător de ananas și un set de fructe care se consumă în Israel au fost premiile.

Curmale, smochine, alune, mere, banane, cremă de linte, țelină cu morcovi, salată de vinete, dovlecei umpluți cu mirodenii, mere coapte au fost expresia gastronomică a Sederului, unde *mesader* a fost prim-cantorul Emanuel Pusztai. El a explicat ordinea (*Seder*) componentelor din această zi. Pentru că „nu avem voie să beneficiem de ceva fără să facem o binecuvântare”, se va face Kiduș asupra celor patru pahare de vin rituale: cu vin alb (corespunde primei lumi – Facerea, anotimpului iernii; elementul de bază este pământul, când se consumă fructe acoperite cu coajă: banane, rodii, migdale, nuci, arahide); cu vin alb în care se toarnă o picătură de vin

roșu (a doua lume – Formarea, anotimpul primăverii; elementul de bază este apa, când consumăm învelișul exterior al fructelor, nu și sâmburii: curmale, măslina, cireșe, prune, caise); cu vin roșu în care turnăm puțin vin alb (a treia lume – Creația, anotimpul verii; elementul de bază este aerul, alegem fructe care pot fi consumate în întregime: struguri, căpșune, smochine, roșcove); cu vin roșu (a patra lume – Nobilitatea, anotimpul toamnei; elementul de bază este focul, când atingem cel mai înalt nivel

spiritual și nu îi asociem niciun fruct, ci ne bazăm pe simțul mirosului și roștim o binecuvântare pentru mirodenii și fructe aromate).

Reeditarea metaforică a gestului avrahamic – „El a sădit un pom la Beer Ševa și acolo a proclamat numele lui Dumnezeu, stăpân al lumii” (Geneza 21, 33) – a dat evenimentului nota de sacralitate. „Să ne simțim bine unii cu alții!” a fost dorința organizatorilor, devenită realitate.

Iulia DELEANU
Claudia BOSOI

Din trecutul Ierusalimului

Evreii revin în oraș în perioada dominației persane

Care a fost situația Ierusalimului după distrugerea Primului Templu (587 î.e.n.)? Orașul era ruinat. Elita din Iudeea fusese deportată în Babilon de către regele babilonian Nebukadnețar (Nabucodonosor). În Ereț Israel (Țara lui Israel) apăruseră samaritenii, urmași ai coloniștilor și ai transferaților instalați în partea de nord a țării, cucerită mai înainte de către Regatul Asiriei, în anul 721 î.e.n. În general, aceștia erau așezați în fostul Regat al Israelului, Regatul Nordic. Erau și alte populații, politeiste. Țara era sărăcită ca urmare a războaielor.

Dar în Orientul Antic aveau loc evenimente istorice bazate pe forță și cucerire. Regatul Noului Babilon, cunoscut și ca Regatul Caldeean, cucerise Regatul Asirian în anul 626 î.e.n. și îi luase locul ca putere politică și militară dominantă, dar în anul 539 î.e.n. a fost cucerit de Regatul Medo-Persan Ahemenid. Provincia Yehuda, la fel ca toate provinciile fostului Regat Caldeean, a trecut sub stăpânirea Regatului Persan. Regele persan Kurus (Cirus al II-lea cel Mare, 550-530 î.e.n.) a inaugurat o politică nouă

față de popoarele supuse, căutând să le atragă de partea lui prin concesii. Fapt care s-a petrecut și în privința evreilor deportați și a urmașilor lor. În anul 536 î.e.n., el a dat un edict prin care le permitea evreilor care voiau să se întoarcă în Sion și să reconstruiască Templul de la Ierusalim. Literatura ebraică prezintă acest fapt ca pe o minune. Regele Cyrus ajunge să fie prezentat ca Mesia. Cercetătorii moderni ai acestui fapt istoric au căutat diferite explicații. Oricum, chiar dacă el a permis foștilor deportați și urmașilor lor să revină în țară, el nu a făcut acest lucru într-o formă triumfătoare, așa cum este menționat în cartea profetului Yešaiyahu (Isaia) 41, 2-4, porțiune considerată de unii cercetători ca fiind Deutero-Isaia. În orice caz, ceea ce știm este că inițial numai o mică parte dintre foștii deportați și urmașii lor au revenit în Ereț Israel. Nu știm dacă regele a permis acest lucru tuturor, după cum este evident că mulți dintre acești oameni se adaptaseră noilor condiții din Babilon: era vorba de 50 de ani, deci de circa două sau chiar trei generații. Teoretic, este sfârșitul perioadei Exilului Babilonian (*Galut Bavel*) și începutul unei noi perioade de istorie politică și spirituală. Totuși, deși este începutul unei perioade noi, a Celui de Al Doilea Templu de la Ierusalim, Exilul continuă în mod voluntar.

Ce a împiedicat revenirea masivă a urmașilor foștilor deportați în Ereț Israel? În afară de motivele individuale, era și influența situației politice și demografice din țară. Populațiile existente în Ereț Israel, în special samaritenii, erau ostile reșezării urmașilor foștilor deportați. Asemenea ostilitate a apărut și în rândul țaranilor evrei rămași în fostul Regat Yehuda. O opoziție puternică a apărut și la reconstruirea Templului din Ierusalim. Perioada care a început odată cu revenirea urmașilor foștilor deportați, cunoscută în istoriografia evreiască tradițională sub denumirea Perioada Celui de Al Doilea Templu, continuă până la distrugerea acestuia, în anul 70 e.n., în timpul răscoalei antiromane.

Reșezarea, repopularea Ierusalimului și reconstruirea Templului au avut loc treptat. Reconstruirea Templului de la Ierusalim a fost terminată abia în perioada domniei regelui persan Darius I, în anul 515 î.e.n., în timpul lui Zerubabel, guvernatorului provinciei, și a lui Iehoșua, Marele Preot. Totuși repopularea Ierusalimului și reconstrucția lui ca oraș central a avut loc și mai târziu. Știri despre dificultățile

Lucian-Zeev
HERȘCOVICI
(Continuare în pag. 21)

Iluminismul în filozofia iudaică (ep. III)

În al doilea episod dedicat iluminismului iudaic, am vorbit despre principiile noii filozofii apărute în spațiul germanic. Totodată, am văzut cum Hartwig Wessely a creat rumoare în comunitatea evreiască prin manifestul său care susținea că evreii trebuie să își dezvolte cunoașterea dincolo de specificul iudaismului. Nu toți filozofii iluminiști evrei agreau viziunea radicală a lui Wessely ce susținea, printre altele, că în anumite aspecte comunitățile iudaice erau refractare schimbărilor din societatea acelei perioade. Printre adepții Haskalei existau atât moderați, cât și radicali. Remarcăm și în primul episod că iluminismul iudaic a iradiat din mai multe centre, cele mai importante fiind în Germania, Galiția și Rusia. Subiectele cele mai delicate erau, evident, de ordin religios.

Printre moderați s-au aflat nume mari precum Moses Mendelssohn care încerca să armonizeze cumva raționalismul caracteristic iluminismului cu tradiția iudaică. Mendelssohn (cărui îi vom dedica o discuție separată în viitorul apropiat) considera că, dintre noile orizonturi ale cunoașterii, îndeosebi cunoașterea științifică poate fi pusă în acord cu iudaismul, rezultând de aici o formă de iudaism rezonabil (congruent cu rațiunea). De altfel, viziunea lui Mendelssohn a fost adoptată de toți cei care au urmat o cale moderată a Haskalei. Acești *maskilim* credeau că ideile științifice și curentele filozofice contemporane lor pot fi împăcate cu (cel puțin) o parte considerabilă a principiilor iudaice (accentul picând aici pe ideea de lege revelată și religie naturală). Un alt aspect asupra căruia insistau moderații era acela de a facilita comunității needucate și mai puțin pregătite religios discursul rabinic, adesea criptic sau chiar „învechit” ca terminologie. Moderații sperau că translatarea învățării rabinice într-o

terminologie modernă va duce treptat la o modernizare a comunității iudaice, care nu putea renunța brusc la practica unei tradiții milenare. În fond, iudaismul putea, conform moderaților, să își adapteze întreaga învățătură pe fundamentul unor formule etice universale.

Pe de altă parte, radicalii, precum Herz Homberg, respingeau de cele mai multe ori importanța moștenirii religioase pentru ceea ce trebuia să devină „identitatea iudaică modernă”. Tendința de a respinge tradiția religioasă a iudaismului (adesea catalogată de radicali drept inutilă și depășită) se potrivea, în fond, cu o mare parte a dezideratelor seculare ale iluminismului european. Deplina dezvoltare a potențialului uman se putea realiza numai prin depășirea religiei (fie ea iudaică, creștină catolică sau reformată). Pentru acești *maskilim* radicali, raționalismul iluminist nu putea fi niciodată împăcat cu tradiția rabinică. Desigur, nu toți radicalii respingeau *in corpore* religia iudaică. Unii dintre aceștia erau mai curând deranjați de

aspectele care țineau de cutume și practici pe care le vedeau a fi contribuția factorului uman în decursul secolelor. Aspectul divin al iudaismului trebuia separat, așadar, de ingerința oamenilor care au dezvoltat în timp practici religioase și inclusiv idei nefondate. Un fapt ce merită reținut este că, deși radicalii contestau iudaismul vremii lor, nu respingeau (cel puțin nu într-o manieră concisă) credința în legea revelată. Nu Tora scrisă, ci Tora orală sau rabinismul și multiplele școli de interpretare a Torei erau adversarii religioși ai radicalilor. Unii dintre aceștia se apropiau de perspectiva deistă a altor iluminiști din Europa. Alții însă creionau idei ce aminteau mai mult de conflictul mai vechi din creștinism, dintre catolici și reformați (unde rabinismul era asociat cu cei dintâi, iar promotorii Haskalei, cu cei din urmă).

Data viitoare vom continua să vorbim despre diferențele dintre abordările apărute în iluminismul iudaic, dar îl vom reintroduce în scenă și pe Moses Mendelssohn.

Cristian VECHIU

FILOZOFIE

COMUNITĂȚI

Sighet

„Astea le-am văzut cu ochii mei, pe viu, în '44”

Astea le-am văzut cu ochii mei, pe viu, în '44” – este o replică pe care am auzit-o de la mama mea, supraviețuitoare a lagărului de la Dachau, când o chemam la televizor să vadă și ea filmele de război, undeva, prin anii '60. Televiziunea abia apăruse în țara noastră, ca o senzație tehnică epocală, și nu se găseau televizoare decât în anumite gospodării; și se difuzau cu stăruință filme despre

marile bătălii ale războiului nu demult încheiat.

„Mamă, de ce ștergi farfuria cu pâine după ce ai mâncat? Oricum va fi spălată”, o întrebam eu. „Ei, dragul

meu, cine a trecut prin ceea ce am trecut eu, știe ce e foamea. În lagăr, când eram, și verișoara mea, Haini, reușea să fure câteva coji de cartofi sau de sfeclă din bucătărie, era mare sărbătoare; le spălam cum puteam și le mâncam crude.” Sunt câteva amin-

tiri ce nu se vor șterge niciodată din memoria noastră, a mea și a fratelui meu, născuți în 1947 și 1950, din recăsătoria părinților noștri, rămași văduvi după război. Foarte cu greu ne spuneau câte ceva din cele întâmplăte în acele vremuri de tristă amintire, probabil pentru că voiau să ne protejeze și să nu ne expună la traume psihice încă din copilărie. Adevărul este că această protecție a durat un timp, după care, înaintând în vârstă, am aflat de ce toți colegii de la școală aveau bunici, numai noi, evreii, nu aveam. Uneori, când am ocazia să stau de vorbă cu elevi și profesori despre Holocaust, mă folosesc de această întrebare introductivă: „Este printre voi, copii, vreunul care nu are nici bunic, nici bunică?” Desigur că întrebarea li se pare foarte bizară și chiar fără sens, dar ca introducere stârnește o curiozitate benefică pentru abordarea subiectului.

Cu participarea unui grup numeros de invitați, în prezența lui Vasile Moldovan, primarul orașului, a lui Krisztofer Levente Orosz, viceprimar, și a noastră, CE Sighetu Marmăției, am marcat cei 80 de ani care au trecut de la eliberarea Lagărului Morții, în 27 ianuarie 1945, unde au fost uciși toți bunicii mei, împreună cu prima soție a tatălui meu și cu cei doi copii ai lor. Monumentul ridicat pe ruinele Sinagogii Mari (Beit Hakneset Hagadol) este chiar locul unde erau aduși din ghetouri peste 3.000 de evrei, înainte de a fi încolonați și duși, sub paza înarmată a jandarmeriei horthiste, direct la

gară. Deportarea la Auschwitz a avut loc între 15 și 21 mai 1944, cele 4 trenuri plecate din Sighet fiind înregistrate în gara Kosice în zilele de: 16 mai (3.007 evrei), 18 mai (3.248 de evrei), 20 mai (3.104 evrei) și 22 mai (3.490 de evrei).

Pentru a nu monopoliza evenimentul doar cu suferințele pricinuite poporului evreu de grozăviile celui de Al Doilea Război Mondial, am prezentat și câteva statistici cu pierderile suferite de părțile beligerante (totalul victimelor este incert, aprecierile fiind în general între 60 și 75 de milioane de suflete). Printre alte date interesante se află și numărul mare de bombe, obuze și alte muniții neexplodate, răspândite în întreaga lume, despre care s-a constatat că și în zilele noastre duc la pierderea de vieți omenești (după anumite statistici, anual în jur de 10 victime).

Pe lângă respectivele date și cifre am încercat să-i facem pe cei prezenți să conștientizeze noile pericole și manifestări antisemite din întreaga lume, inclusiv din România, rugând asistența să ia atitudine împotriva lor ori de câte ori le întâlnesc, deoarece, din păcate, pe zi ce trece ele apar în toate mediile. De asemenea, s-a lansat invitația ca oricine ar avea nelămuriri cu privire la situația conflictului actual din Orientul Mijlociu să se adreseze în mod deschis Comunității Evreilor din Sighet, pentru dezbateri și lămuriri cât se poate de obiective, din surse sigure.

Petru GANZ

Dej

Să nu uităm!

În Comunitatea Evreilor din Dej am marcat, în data de 27 ianuarie, Ziua Internațională de Comemorare a Victimelor Holocaustului, prin următoarele activități: între orele 10.00 și 12.00 am organizat un tur ghidat al sinagogii din oraș, la care au participat elevi de la licee și școli din Dej, cărora le-am prezentat istoria comunității și perioada Holocaustului, le-am vorbit despre legile antisemite ale regimului nazist, despre ghetozarea evreilor din regiunea Someș în pădurea Bungar, despre condițiile inumane în care au trăit evreii în ghetou până la trimiterea spre lagărele de exterminare a celor care au supraviețuit ghetozării. Am avut cu elevii dialoguri interesante despre legile rasiale și

despre intoleranța din acele vremuri.

La ora 12.00 s-a depus de către oficialități o coroană de flori, din partea Primăriei Municipiului Dej, la Monumentul Holocaustului din fața sinagogii, iar noi, membrii comunității, am pus fiecare câte o piatră a neuitării. De menționat că monumentul a fost

renovat recent cu sprijinul primăriei și al primarului municipiului Dej, personal, Costan Morar.

De la ora 13.00, la Muzeul de Istorie a avut loc proiecția filmului *Drumeț în calea lupilor*, regizat de Sergiu Nicolaescu.

Yael GROSS,
președinta CE Dej

ianuarie ca Zi Internațională de Comemorare a Victimelor Holocaustului. Această zi de comemorare a fost decisă prin Rezoluția Adunării Generale a Națiunilor Unite nr. 60/7, din 1 noiembrie 2005, adoptată la a 42-a ședință plenară. La 24 ianuarie 2005, în cadrul unei ședințe speciale, Adunarea Generală a Națiunilor Unite a marcat a 60-a aniversare a eliberării lagărelor de concentrare naziste și sfârșitul Holocaustului care a avut ca rezultat uciderea a 6 milioane de evrei europeni și a milioane de persoane de alte naționalități, de către regimul nazist german.

Elevul Ruben Ciobanu, din clasa a XI-a de la Colegiul Național „Ștefan cel Mare” din Suceava, a prezentat un studiu referitor la cum a ajuns Hitler la conducerea Germaniei și la faptul că acesta este cel care a decis construirea de lagăre naziste împotriva evreilor care s-au transformat în cuptoare de ars evreii. Elevul a reamintit că în cel mai mare lagăr, Auschwitz-Birkenau, au fost omorâți peste un milion și jumătate de oameni: evrei și romi.

Profesorul dr. Daniel Hrenciuc le-a vorbit copiilor despre cum a apărut termenul Holocaust în istorie și despre simbolistica lui.

În final, Daniel Curic a prezentat o scurtă istorie a Sinagogii Gah din Suceava. (C.D.)

Brăila

Despre Holocaust, cu elevi brăileni

Ziua Internațională de Comemorare a Victimelor Holocaustului a prilejuit o întâlnire cu elevi de la Școala Gimnazială „Vasile Alecsandri” din Brăila, orașul natal al lui Mihail Sebastian (1907-1945). Scriitorul, dramaturgul și jurnalistul evreu (Iosif

Mendel Hechter pe numele său real) este un excelent punct de pornire în orice prezentare, dialog sau lecție despre regimul criminal nazist și ororile din Holocaust. Este adevărat că Sebastian a avut noroc: nu a ajuns în lagăr, dar în biografia sa sunt desule elemente de coșmar. Nu același lucru s-a întâmplat cu regretata Irina Bernstein, născută la Cluj, care a trăit ororile chiar în lagărul de la Auschwitz și, pentru că a supraviețuit, trăindu-și ultimii ani la Brăila, le-a retrăit tot sub forma unui coșmar, al memoriei de data aceasta, până la moarte.

Bineînțeles că elevilor din ciclul gimnazial, din clasa a VII-a A, nu le puteam spune atât de abrupt adevărul detaliat, despre ce s-a întâmplat în

lagărele de concentrare. În schimb, am prezentat împreună cu profesoara Violeta Bădără cifrele reprezentându-i pe cei uciși, culminând cu cifra totală a victimelor, de aproximativ 6 milioane, incluzându-i aici și pe alți etnici, pentru că e o dovadă a faptului că nu se poate minimiza, că despre Holocaust trebuie să vorbești tare, nu în șoaptă, cu speranța că nimeni, niciodată, nu va repeta grozăvia. Speranță cam anemică, date fiind războaiele în plină desfășurare acum în lume.

Pentru Brăila, unde trăiau foarte mulți evrei, poate vreo 5-6.000 după statistici, la 1940 (mulți și în comparație cu populația totală), perioada la care ne referim a fost încărcată de mai puține suferințe față de evreii din alte regiuni. Au povestit foarte des aceste aspecte Nadia Ustinescu, președinta Comunității Evreilor din Brăila, precum și regretatul David Segal Iancu, fostul președinte.

Elevilor le-am prezentat și actuala Comunitate a Evreilor din Brăila, ne-am propus să mergem împreună la Templul Coral, singurul din cele 14 existente cândva aici.

„Pentru elevi a fost important pentru că și-au îmbogățit cu informații noi cunoștințele despre această pagină de istorie și pentru că întâlnirea a fost una de promovare a principiilor și a valorilor fundamentale ale democrației: libertate, dreptate, toleranță, demnitate”, spunea prof. Violeta Bădără.

Și pentru ca finalul să fie mai senin, elevii au ascultat în lectura autoarei (Armanda Filipine) un fragment din *Fereastra galbenă*, proză în lucru cu subiect legat de evrei și de Holocaust.

Armanda FILIPINE

Suceava

Importanța memoriei pentru tinerele generații

Comunitatea Evreilor din Suceava în parteneriat cu Inspectoratul Școlar Județean Suceava au organizat, la Sinagoga Gah, omagierea Zilei Internaționale de Comemorare a Victimelor Holocaustului.

Ca în fiecare an, clase de elevi de la Colegiul Național „Ștefan cel Mare”, Liceul de Artă „Ciprian Porumbescu”, împreună cu profesori de istorie și cu inspectorul general în istorie dr. Daniel Hrenciuc au comemorat victimele Holocaustului.

La această comemorare, președintele CE Suceava, prof. Sorin Golda, a prezentat date despre 27

COMUNITĂȚI

Tecuci

Omagierea victimelor Holocaustului

La fel ca în ceilalți ani, și în acest an Primăria și Consiliul Local Tecuci și-au prins în planul lor de activități anuale și evenimente legate de marcarea, la data de 27 ianuarie, a evenimentelor legate de Holocaust și ce a însemnat acest lucru pentru populația evreiască. Sunt mândru de faptul că, prin Casa de Cultură din Tecuci, în perioada în care directorul acesteia era bunul meu prieten prof. Viorel Burlacu, am reușit să aduc aici, la Tecuci, pentru a vorbi despre Holocaust, mari personalități, cum ar fi regretații ing. Liviu Beris, fost președinte al AERVH, și cercetător Hary Kuller care au fost mult apreciați în orașul nostru.

În acest an au fost organizate în acest sens două reușite activități și mulțumim pe această cale consilierului local prof. Vladimir Radu care este permanent alături de noi și participă

la toate evenimentele. Astfel, chiar în ziua de 27 ianuarie 2025, Muzeul de Istorie „Teodor Cincu” din Tecuci a vernisat expoziția cu titlul semnificativ „Povestiri din Holocaust. Istorii locale”. Pe 7 mari panouri erau expuse un

număr de 42 de fotografii care ne redau o parte a durerosului trecut, cea a exterminării, cu evenimente trăite de evreii tecuceni crunt persecutați doar pe criterii etnice. Expoziția a fost realizată cu sprijinul Institutului Național de Studiere a Holocaustului din România „Elie Wiesel”, mai ales prin bunăvoința directorului general Alexandru Florian. Aici, la loc de cinste se află celebra Ordonanță nr. 3719 a prefecturii fostului județ Tecuci în care, la art. 1, se spunea că „Nici un evreu nu va putea părăsi cartierul evreiesc”.

În aceeași zi, sala mare a Muzeului de Istorie tecucean a găzduit Concertul memorial cu titlul „Amintiți-vă că

am fost nevinovați”, la care și-au dat concursul pianista Andreea Butnaru, violonistul Florin Mitrea, actrița Ioana Calotă și filologul Alexandru Phillippide. De menționat că sala a fost plină, iar momentele, atât cele muzicale, cât și cele literare, au avut numai autori evrei: pentru muzică, Mendelssohn Bartholdy, Rahmaninov, Șostakovič și alții; lecturile au fost din operele lui Mihail Sebastian, B. Fundoianu, Paul Celan, Gherasim Luca, Max Blecher și alții. Deschizând acest eveniment, managerul muzeului, Daniel Dojan, a făcut o scurtă prezentare a ceea ce a însemnat Holocaustul, în general, vorbind apoi despre zona locală, unde „evreii reprezentau peste 10% din populația orașului, iar azi există o comunitate la Tecuci, reprezentată de Iancu Aizic, apropiat colaborator al muzeului, căruia îi mulțumim pe această cale pentru prezența la acest eveniment”.

Duminică, 31 ianuarie 2025, Casa de Cultură din Tecuci a prezentat la sala de spectacole „Ion Petrovici” filmul dedicat Holocaustului, *Iacob mincinosul*, regizat de Frank Beyer, avându-l în rolul principal pe actorul Robin Williams. Înainte de a începe vizionarea filmului, poetul Dan Vită, referent al Casei de Cultură și un apropiat al comunității evreilor tecuceni, a făcut o

scurtă prezentare a filmului care avea ca subiect viața dintr-un ghetou din Polonia, suferințele evreilor din acel loc și marea putere de sacrificiu a lui Iacob.

Mulțumim și cu această ocazie Primăriei, Consiliului Local, Muzeului și Casei de Cultură pentru aceste activități care au fost foarte reușite și apreciate de public.

Iancu AIZIC,
președintele CE Tecuci

București

Din activitatea CEB, în ianuarie 2025

În luna ianuarie 2025, Comunitatea Evreilor din București s-a remarcat printr-o serie de activități de ordin social, cultural și comemorativ.

Demne de evidențiat din prima categorie au fost: întocmirea documentației pentru acordarea ajutoarelor primite de la Claims Conference și a despăgubirilor pentru supraviețuitorii Holocaustului. Documentația a avut un caracter general, fiindcă a avut în vizor supraviețuitorii din cele 18 localități din România, pe care Autoritățile Federale din Germania le-au recunoscut ca fiind ghetouri deschise în anii Holocaustului; tot cu caracter general a fost și întocmirea documentației pentru acordarea ajutoarelor de către Casa de Asigurări a Germaniei moștenitorilor, precum și cea a documentației pentru stabilirea calității de beneficiari ai Legii nr. 154/2021. S-a manifestat în continuare preocuparea de atragere a noi membri spre Comunitatea Evreilor din București, cererile de adeziune fiind analizate și aprobate la întrunirea din luna ianuarie 2025 a Comitetului de Conducere al CEB. În cursul aceleiași luni a fost pus în funcțiune canalul WhatsApp al CEB, pentru comunicarea mai facilă și informare mai rapidă a membrilor CEB despre evenimentele organizate sub egida comunității. Au avut loc diverse activități în sprijinul membrilor CEB.

Printre acțiunile culturale sub auspiciile CEB s-a numărat Concertul de Anul Nou, găzduit de JCC București și organizat de Liana Tauberg, membră a CEB.

O acțiune comemorativă de anvergură, unde CEB și-a adus contribuția, a fost cea dedicată Zilei Internaționale de Comemorare a Victimelor Holocaustului și memoriei membrilor CEB, uciși în Pogromul Legionar din 21-23 ianuarie 1941, de la București. Ceremoniile s-au desfășurat în aceeași zi, 27 ianuarie a.c., la Templul Coral din Capitală. În fața Monumentului în memoria victimelor Holocaustului, de la Templul Coral, au fost depuse coroane de flori din partea autorităților locale și naționale la cel mai înalt nivel, precum și din cea a reprezentanților Corpului Diplomatic acreditat la București. După încheierea ceremonialului a avut loc oficierea serviciului divin. Personalități participante la cele două comemorări au rostit alocuțiuni.

La Cimitirul Evreiesc din Șos. Giurgiului, CEB a organizat o înhumare și au fost executate trei monumente funerare. (I.D.)

Bacău

Sărbătorim în comunitate

Bat Mitzva între prieteni

Un eveniment, pe cât de rar, din păcate, pe atât de frumos și interesant, a avut loc la Sinagoga Rabin Avraham Arie Rosen din Bacău. Familia Aizic a celebrat împlinirea vârstei de 12 ani a fiicei lor, Rebeca Aizic. Un număr de circa 35 de enoriași și prieteni au ținut să fie alături de familie cu această fericită ocazie.

La exact 12 ani și o zi, conform prescripțiilor iudaice, familia a fost prezentă la serviciul religios de Șaharit și Musaf, de Șabat, la Sinagoga Rosen. S-a lecturat din Pericopa Bo, din Cartea a doua a Torei, despre plăgile (Makot) pe care Dumnezeu le-a trimis asupra egiptenilor, pentru a-i convinge pe Faraon și pe slujitorii săi să elibereze poporul evreu din robia egipteană. Oficiantul a amintit mițva care spune: „Această lună să fie prima pentru voi dintre lunile anului.” Astfel, calendarul iudaic are prima lună a anului luna Nisan, iar Roș Hașana este în primele două zile ale lunii a șaptea, Tișrei.

S-a vorbit despre importanța, în iudaism, a acestei vârste, 12 ani la fete, vârstă de la care fetele devin majore și responsabile de faptele lor în fața lui Dumnezeu. De la această vârstă,

tatăl nu mai poate dezlega legămintele făcute de fiica sa. La aliya la Tora a domnului Dan Aizic, s-a făcut Mi Seberah pentru toți membrii familiei Aizic. La finalul serviciului religios a avut loc un foarte plăcut moment de sărbătorire, cu preparate pe bază de brânză, legume, fructe și dulciuri, și i s-a urat Mazal Tov sărbătoritei. Rebeca Aizic a fost foarte emoționată de acest eveniment și de faptul că a fost personajul principal al zilei.

Tu bișvat 5785

În acest an am sărbătorit Anul Nou al Pomilor la sediul CE Bacău. Am avut ca invitați de onoare prieteni ai comunității noastre: președintele CE Roman, prof. Iancu Vexler; rabbinul Iașului și al Moldovei, Yehoshua Aharonovitch; președinta CE Iași, Benamina-Ides Vladcovschi. Cele circa 60 de persoane prezente au umplut până la refuz sala principală a sediului nostru.

După cuvântul de salut al subsemnatului, rabbinul Aharonovitch a condus Sederul specific acestei sărbători. Enoriașii s-au arătat dornici de socializare și de a petrece împreună câteva ore de relaxare și bucurie. Rabbinul

Aharonovitch a prezentat importanța fructelor sfinte din Ereț, la acest Seder gustarea fructelor făcându-se cu binecuvântările respective.

Corul Shalom al comunității, dirijat de Mariana Herman și întărit de prezența Benaminei-Ides Vladcovschi, a animat și mai mult atmosfera.

O coincidență fericită a făcut să fie și ziua de naștere a prietenului nostru, ing. Hari Rubingher, căruia i-am cântat cu toții „La mulți ani!” și „Mazel Tov!”. Sărbătoritul a fost apoi aplaudat la scenă deschisă în timpul evoluției sale la chitară și voce împreună cu toți enoriașii.

Un moment foarte important al zilei a fost plantarea unui cais, în ciuda vremii reci, în curtea sediului nostru. În cuvântul meu, am arătat importanța acestei zile atât pentru evreii din Israel, cât și pentru cei din diaspora. Diferența mare de climat pentru această perioadă ne amintește, o dată în plus, de clima blândă la această vreme din Israel, unde natura prinde viață și mulți copaci sunt chiar înfloriți. În această perioadă ne amintim de importanța acordată plantării pomilor.

Hainrich BRIF,
președintele CE Bacău

Târgu-Neamț

Elevi din Târgu-Neamț la Sinagoga Meseriașilor

În întâmpinarea Zilei Internaționale de Comemorare a Victimelor Holocaustului, un grup de 20 de elevi din clasa a XI-a a Colegiului Național Tehnic „Ion Creangă” din Târgu-Neamț a vizitat vineri, 24 ianuarie a.c., Sinagoga Meseriașilor din oraș. A fost un bun prilej pentru tinerii care tocmai studiază materia „Istoria evreilor. Holocaustul” de a cunoaște tradițiile obștii

locale, vechimea locuirii evreilor pe aceste meleaguri, personalitățile născute aici și, bineînțeles, persecuțiile suferite sub guvernările naționaliste interbelice și în timpul comunismului.

Discuțiile au fost coordonate de prof. Marinela Mirea și de liderul Obștii Evreilor din Târgu-Neamț, ing. Marcel Grinberg (totodată și vicepreședinte al Comunității Evreilor din Piatra-Neamț).

(E.N.N.)

COMUNITĂȚI

Gheorgheni

Amintirea și învățarea sunt o datorie

Într-o zi mohorâtă cu ceață, nespecifică depresiei Gheorgheniului pentru luna ianuarie, în 27 ianuarie 2025 cele cinci clase de a XI-a ale Liceului Teoretic „Salamon Ernő” din localitate au venit la cimitirul evreiesc din Gheorgheni, conduse de diriginții lor, în frunte cu profesorul de istorie Tibor Csergő. Cei aproape 150 de elevi s-au așezat în liniște în jurul monumentului Holocaustului, monument edificat în 1945-1946 în memoria victimelor Holocaustului. Fiecare elev avea în mână câte o fâșie de hârtie albă. Cu mare interes au ascultat prezentarea ororilor și a suferințelor populației evreiești din orașul Gheorgheni și din plasa Gheorgheni în timpul celui de Al Doilea Război Mondial, făcută de profesorul lor de istorie.

Subsemnatul am explicat pe scurt ce reprezintă monumentul înălțat în memoria a peste 900 de evrei vic-

time ale lagărelor de exterminare Auschwitz-Birkenau, Bergen Belsen, Dachau sau dispăruți în detașamente de muncă forțată în Siribianca și Do-roșici, din Ucraina.

O elevă din clasa de filologie a

recitat o poezie a lui Radnóti Miklós, poet important al literaturii maghiare de origine evreiască.

Comemorarea a continuat cu așezarea de către fiecare elev a unei pietre pe pedestalul monumentului și cu citirea de pe hârtiuța primită, a unui nume de familie rămasă în lagărele morții. Lista cu numele familiilor a fost alcătuită de prof. T. Csergő pe baza tăblițelor de marmură care se găsesc pe pereții din Sinagoga Gheorgheni.

Între timp și soarele a reușit să străpungă ceața, razele apărând parcă în memoria celor pentru care am organizat a 80-a comemorare. Am încheiat evenimentul cu speranța că generația tânără, care crește sub ochii noștri, a înțeles și a rămas cu ceva din explicațiile profesorului și, astfel, o să gândească altfel.

Géza GELLER,
responsabil OE Gheorgheni

Zalău

80 de ani de la eliberarea lagărului de exterminare Auschwitz

Comunitatea Evreilor din Zalău împreună cu Primăria municipiului Zalău, Colegiul Tehnic „Alesandru Papiu Ilarian” Zalău în parteneriat cu Inspectoratul Școlar Județean Sălaj, Centrul de Cultură al Județului Sălaj, Primăria orașului Cehu-Silvaniei și Casa Corpului Didactic Sălaj au comemorat și au cinstit memoria celor 6 milioane de evrei, victime ale Holocaustului, în data de 29 ianuarie 2025, în cadrul mai larg al Conferinței internaționale „We remember lagărele morții”.

Într-o perioadă în care, din păcate,

discursul urii este tot mai puternic, să ne aducem aminte de ororile istoriei și să ne asigurăm că așa ceva nu se va mai putea întâmpla niciodată.

Ne-au onorat cu prezența, aducând un pios omagiu victimelor nazismului: ÎPS Andrei Andreicuț, mitropolitul Clujului, Maramureșului și Sălajului; Preasfinția Sa Vasile Tofana, vicarul general al Eparhiei Române unite cu Roma, Greco-Catolice, de Cluj-Gherla; viceprimarul municipiului Zalău, Călin Forț; Dari Toma, prefectul județului Sălaj; Paul Maghiu, administrator public al județului; profesor Gheorghe Bancea, inspector școlar județean Sălaj; Adrian Besa, președintele CE Satu Mare; Denisa Pușcaș, elevă a Colegiului Tehnic „Alesandru Papiu Ilarian”; Adina și Sergiu Chirilă, artiști care ne-au încălzit sufletele prin vocea lor.

Rugăciunile *El Male Rahamim* și *Kadiș* au fost rostite de Gheorghe Cornea, membru al CE Satu-Mare, și de președintele Dan Has pentru

aducere aminte și odihnă adevărată sub aripile Prezenței Divine, în rândul celor sfinți, curați și puternici care strălucesc precum flacăra cerească, sufletele celor sfinți și curați care au fost uciși, asasinați, arși, înecați și sugrumați.

În cadrul evenimentului au participat cadre didactice și elevi din întreg județul Sălaj.

Dumnezeu să îi odihnească pe toți cei care au pierit în lagărele naziste!
Am Israel Chai!

Chaya HAS

AD MEA VEESRIM! Președinți de comunități născuți în luna martie

Emanuel Nadler

Președintele CE Piatra-Neamț, muzeograful și scriitorul Emanuel Nadler, conduce de multă vreme o comunitate cu bogate tradiții hasidice. Se spune că însuși întemeietorul acestui curent religios iudaic, Baal Șem Tov, s-ar fi rugat în sinagoga ce îi poartă numele. Sinagoga din Piatra-Neamț este unul dintre punctele turistice de interes, alături de Muzeul de Artă „Victor Brauner”, fiu al urbei. Ziua „Victor Brauner” este organizată anual de Emanuel Nadler.

Iancu Wexler

Președintele CE Roman, prof. Iancu Wexler, este un exemplu de longevitate activă, lider comunitar cu îndelungată experiență și frumoase realizări. Prof. Iancu Wexler este printre primii conducători de comunitate care au renovat sinagoga. Lui i se datorează bustul Vioricăi Agarici, salvatoare de vieți evreiești în anii Holocaustului, ea fiind cea care a avut curaj să oprească unul dintre Trenurile Morții în gara din Roman. Iancu Wexler este și autor al monografiei despre istoria evreilor romașcani.

Luciana Friedmann

Președinta CE Timișoara, jurnalista Luciana Friedmann, conduce cu succes una dintre cele mai numeroase comunități din țară, cu o însemnată pondere de copii și tineri. A restaurat Sinagoga din Cetate, a renovat sediul comunitar, restaurantul ritual, s-a implicat în realizarea unor importante evenimente culturale în anul în care Timișoara a fost Capitală Culturală Europeană. A înființat o filială a JCC în oraș. Colaborează fructuos cu oficialii locali, cu organizații ale minorităților naționale.

Solomon Faimblat

Președintele CE Tulcea, prof. Solomon Faimblat, se remarcă prin reabilitarea sinagogii din oraș, singura până acum din Dobrogea, unde au loc evenimente culturale de notorietate. Comunitatea este o prezență apreciată la festivalurile interetnice anuale din Tulcea. Această bună înțelegere interumană și interreligioasă, caracteristică zonei, se reflectă în proza israelianului originar din Tulcea, Carol Feldman, în grafica și caricatura de șevalet ale lui Albert Poch, născut la Babadag.

(I.D.)

Întrunire BBR la început de an 2025

Întrunirea de la începutul anului 2025 a membrilor B'nai B'rith România (BBR), organizată la sediul JCC București și condusă de președinta BBR, conf. univ. dr. Felicia Waldman, a avut pe agendă primiri de noi membri, atragerea de sponsorizări pentru proiecte culturale, de actualitate social-politică, comemorative. La propunerea adresată BBR de un reprezentant al BB Franța, s-a discutat despre organizarea la București a unui concert de binefacere în beneficiul Magen David Adom (MDA) Israel.

În preambul a fost ținut un moment de reculegere în memoria membrilor BBR dispăruți în intervalul de timp scurs de la întâlnirea precedentă: Hary Kuller z.l., Sanda Wolf z.l., Lya Benjamin z.l., Dan Schlanger z.l., Edith Șimșensohn z.l., Silviu Henry Wechsler z.l. Ultimul, plecat de puțină vreme dintre noi, a făcut parte din Comitetul de Conducere al BBR și s-a implicat cu ajutor financiar în diferite acțiuni ale Forumului.

Votul exprimat în favoarea primirii de noi membri BBR – Daniela Dragne, recomandată de președintele de onoare al BBR, Jose Iacobescu, și de Adă Pelin; Florentina Lavi, recomandată de Silvia Solomonovici și de Silviu Horn; și votul în favoarea primirii de noi membri în Grupul de Sprijin BBR, gral (r) prof. univ. dr. Mihail Ionescu, recomandat de Eva Galambos și de Felicia Waldman – a reflectat interes pentru întărirea BBR în momentele difici-

le interne și internaționale din prezent. A fost un răspuns afirmativ la nevoia de unitate a oamenilor cu convingeri umaniste de orice etnie și confesiune. Faptul că BBR face parte din Comitetul interministerial de strategie națională pentru prevenirea și combaterea antisemitismului, xenofobiei și discursului instigator la ură, funcționând sub auspiciile Guvernului României, remarcă Felicia Waldman, este o dovadă în sensul amintit.

Un exemplu despre importanța obținerii de fonduri a fost dat de realizarea unui proiect de succes, Zilele Culturii Sefarde, urmând să ajungă anul acesta la ediția a VIII-a.

Reprezentantul Lojii B'nai B'rith Franța s-a adresat BBR pentru a face o prezentare și o demonstrație referitoare la rolul medicinei de urgență. S-a discutat despre capacitatea, în acest proiect, a unuia dintre membrii BBR, dr. Radu Berca, medic în Serviciul de Ambulanță al Municipiului București. Acțiunea va fi urmată de un concert oferit de Enrico Macias în sprijinul MDA Israel.

A fost avansată propunerea ca membrii BBR să continue să discute, online, pentru cristalizarea proiectelor amintite, găsirea de modalități de punere a lor în practică și, eventual, adăugarea altora noi.

JCC BUCUREȘTI

Ciorberia, ediția a XIV-a

Una dintre atracțiile gastronomice stimulative ale JCC-ului, Festivalul-concurs Ciorberia, a ajuns în acest februarie la a XIV-a ediție. Amfitrionii – directorul JCC București, Adrian Gueron, și echipa lui

de colaboratori – au invitat experți de primă mână să juriizeze concurenții: chef Adrian Hădean, blogger culinar,

scriitor; Radu Palaniță, câștigător al concursului TV „Românii au talent”; Germina Nagâț, Zoltán Márton, membri CEB.

Printre participanți s-a numărat Shai Orny (Israel), fost director al JCC din Capitală, inițiatorul Ciorberiei.

Concurenții, în număr de 20, au pregătit supe și ciorbe cașer, pe bază de legume, carne de pasăre, carne de vită, fără lactate. Au luat startul rețete evreiești tradiționale, unde vedete au fost *kneidlăch* (colțunași din cartofi), rețete israeliene, rețete moderne (supă portocalie, supă *ramen* japoneză), dar și cele clasice: borșul de sfeclă, ciorba rădăuțeană, supă cu tăieței de casă, ciorba de curcan.

Pe lângă rețetele participante la concurs, cei prezenți s-au putut bucura de gustul mâncărurilor specifice israeliene: shkedei marak, falafel, shakshuka și jahnun. Oaspeții au putut cum-
păra la prețuri modice rugelach cu ciocolată, fistic, alte dulciuri de casă.

Și această ediție s-a bucurat de

incontestabil succes, dacă ne gândim că au fost peste 200 de participanți: degustători plini de zel și voie bună. Voia bună s-a datorat, în aceeași măsură, mirosului îmbietor al bucatelor și gustului irezistibil, dar și meritului gazdei, Adrian Gueron. Experimentatul showman a știut, ca de fiecare dată, să însuflețească atmosfera sub cupola familiei largite a membrilor și simpatizanților comunității bucureștene care este Centrul Comunitar Evreiesc (JCC).

Locul I a fost câștigat de Adriana Abir, pentru ciorba de curcan; locul II, de Anca Leibovici, pentru supă *ramen* japoneză; locul III, de Liliana Galor, pentru supă portocalie. Premiul Juriului a mers la Kfir Lavi pentru supă *harir* marocană și Premiul de Popularitate, oferit de public, la Alexandra Mihai, pentru supă cu tăieței de casă. Au mai fost acordate patru mențiuni.

Poate chiar mai mult decât distincțiile a cântărit aprecierea unui juriu cu experiență, compus din nume cunoscute de chefi, autori de literatură culinară, gastronomi rafinați.

Mai devreme cu două ore s-a desfășurat Ciorberia Copiilor, unde copiii au fost inițiați în cunoștințe de cașrut și s-au întrecut în a exersa secrete culinare. Toți copiii au primit diplome de participare.

Directorul JCC a adus mulțumiri organizatorilor, juriului, participanților la concurs. Un eveniment reușit, intrat în tradiție, unde beneficiarul nr. 1 a fost publicul, savurând prestația de calitate a concurenților. (I.D.)

Paul Cornea – intelectual evreu-român

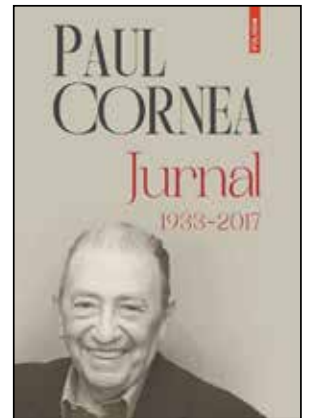
Jurnal 1933-2017

La Centrul Comunitar Evreiesc (JCC) din București a avut loc, pe 2 februarie a.c., lansarea volumului *Jurnal 1933-2017*, semnat Paul Cornea. Andrei Cornea, fiul regretatului profesor, care a organizat evenimentul, a explicat în deschidere că, deși volumul a fost prezentat și la Târgul de carte Gaudeamus și de către editura Polirom, a considerat că este important ca, în acest cadru, să se abordeze un aspect mai puțin dezbătut la celelalte două lansări, și anume evreitatea lui Paul Cornea, calitatea lui de intelectual evreu-român, așa cum reiese din paginile *Jurnalului*.

Problema a fost analizată de o pleiadă de intelectuali: Răzvan Voncu, Petruș Costea, editorul volumului, Luminița Corneanu, Andrei Oisteanu, Măriuca Stanciu și Radu F. Alexandru. De remarcat că toți vorbitorii l-au cunoscut personal pe autor, au fost destul de apropiați de profesorul Paul Cornea, fie ca studenți, doctoranzi sau colaboratori, astfel că aprecierile legate de traseul vieții lui s-au împletit cu multe amintiri personale din care reieșeau pregnant trăsăturile sale nu numai ca pedagog, om de litere și cercetător, ci și cele de relaționare umană.

Vorbitorii au prezentat, pe baza operei autorului, precum și a dialogurilor avute, drumul pe care l-a străbătut Paul Cornea către asumarea deplină a iudaismului. Urmărind această evoluție, descoperim multe elemente comune cu cea a lui Mihail Sebastian. Ambii doreau să se integreze deplin în cultura română, să fie priviți ca intelectuali români, dar ambii au fost constrânși, fără să vrea, de istorie, să recunoască apartenența lor la iudaism. Și dacă la Mihail Sebastian a fost vorba de un fel de atașament spiritual, în ultimii ani ai vieții Paul Cornea a fost preocupat de numeroase aspecte ale vieții evreiești și ale Israelului.

Nu a fost un drum ușor, a fost o apropiere sinuoasă de evreitate. De multe ori Paul Cornea a fost pus în fața unor opțiuni: să aleagă între sionism și comunism, apoi între asimilism și sionism. În ultimă instanță, nu a fost de acord cu niciunul. El s-a considerat un evreu laic și, dacă în tinerețe simțea o comuniune cu sionismul cultural, ca singura formă de asumare a evreității și a unui concept ideologic apropiat de comunism, după 1990, când antisemitismul românesc a putut să se manifeste mult mai pregnant, își asumă iudaitatea fățiș.

JCC TIMIȘOARA

Serie de filme despre Holocaust la Cinema Studio

Discuție despre *Simone Veil, în contextul celor 80 de ani de comemorare*

Recent, Cinema Studio din Timișoara a găzduit o serie de filme dedicate memoriei Holocaustului, o inițiativă semnificativă pentru educația istorică și conștientizarea colectivă. Printre peliculele prezentate s-au numărat: *Simone Veil et ses soeurs*; *Odessa*; *Anne Frank* și altele, fiecare având un impact emoțional profund asupra spectato-
rilor. Filmul francez despre copilăria politicianului francez și european de mare notorietate, care a fost supraviețuitoare a Holocaustului, a fost adus cu sprijinul Institutului Francez și în colaborare cu Comunitatea Evreilor

din Timișoara.

Filmul *Simone Veil et ses soeurs* a adus în prim-plan viața unei figuri emblematice, Simone Veil, evidențiind nu doar suferința sa, ci și contribuțiile sale ulterioare în domeniul drepturilor omului. Copilăria tihnită de la Nisa este ruptă brusc, aruncând familia într-o realitate dezastruoasă. Pierderile care se succed cu rapiditate – viața școlară, culturală și, în final, pierderea vieții – sunt surprinse cu sensibilitate în această peliculă.

Filmul *Odessa* a explorat modul în care societatea românească a anilor 2000 îl primea pe ultimul supraviețuitor al masacrului, iar *Anne Frank* a oferit o privire asupra vieții tinere care a devenit un simbol al copiilor în Holocaust, al aripilor frânte, al speranței ca ultim resort al ființei.

Discuția ulterioară, dintre prof. dr. Marcel Tolcea și dr. Luciana Friedmann, a atras un public numeros și divers, reprezentând diferite generații. Aceasta a oferit o platformă pentru un dialog deschis, în care participanții au avut ocazia să își împărtășească gândurile și întrebările legate de te-

mele complexe ale filmului *Simone Veil et ses soeurs*. Atmosfera a fost una de reflecție și empatie, subliniind relevanța acestor povești istorice în contextul actual.

Astăzi, percepția asupra Holocaustului este esențială, mai ales într-o lume care se confruntă cu provocări legate de intoleranță și discriminare. Această serie de filme nu doar că onorează memoria celor care au suferit, dar și stimulează discuții despre toleranță și învățămintele pe care le putem trage din istorie. Generațiile mai tinere, care poate nu au avut contact direct cu aceste evenimente, au oportunitatea de a învăța și a reflecta asupra impactului Holocaustului asupra identității noastre colective.

Cinema Studio din Timișoara, recent reînscris, a fost cu această ocazie spațiu de întâlnire și educație, contribuind la o înțelegere mai profundă a trecutului nostru comun și la formarea unei societăți mai empatică. Această inițiativă subliniază importanța continuării educației despre Holocaust, pentru a nu lăsa uitării lecțiile sale dramatice și relevante. (L.F.)

JCC IAȘI

O lecție pentru neuitare

Ziua Internațională de Comemorare a Victimelor Holocaustului reprezintă un moment de reflecție cu privire la consecințele tragice pe care manifestările de tip extremist le au asupra valorilor umane, asupra democrației și respectării drepturilor fundamentale.

Sinagoga Merarilor s-a dovedit a fi neîncăpătoare pentru cei care au ales să condamne uitarea și orice formă de rasism și extremism. Evenimentul a fost moderat de ing. Martha Eșanu, coordonator de programe al Centrului de zi Yachad, coorganizator al evenimentului, care a amintit că „păstrarea memoriei Holocaustului este o datorie comună a noastră, a întregii societăți, pentru a ne asigura că asemenea atrocități nu se vor repeta niciodată”.

În continuare, președinta CE Iași,

Benamina-Ides Vladcovschi, a vorbit despre semnificația acestei zile în contextul actual: „Păstrarea memoriei Holocaustului începe în primul rând prin cunoașterea istoriei, respectiv a celui mai cumplit capitol din istoria umanității. Extremismul și antisemitismul pot fi combătute prin educație și prin-o informare corectă asupra evenimentelor.” Nicoleta Dabija, mu-

zeograf la Casa Muzeelor, a adus un omagiu scriitorului Benjamin Fondane, născut la Iași, care a murit în lagărul de la Auschwitz. La finalul evenimentului, formația klezmer Nigun a

susținut un microrecital de muzică evreiască.

Cu același prilej, conducerea CE Iași a participat la un eveniment organizat de Inspectoratul Școlar Județean Iași și de Casa Corpului Didactic „Spiru Haret” Iași: vernisajul unei expoziții de lucrări având ca temă Holocaustul, realizate de elevii a două colegii din Iași, coordonați de profesorii de arte plastice și istorie. Expoziția a fost urmată de proiecția unui film realizat de elevi care au transmis mesajul lor legat de evenimentele comemorate pe 27 ianuarie.

Începutul lunii Șvat a prilejuit organizarea unei frumoase serii de Oneg Șabat la restaurantul ritual al comunității, la care au participat 45 de invitați. Albert Lozneau a oficiat serviciul religios de Kavat Șabat și a vorbit despre luna Șvat și despre pericopa săptămânii, iar președinta Benamina-Ides Vladcovschi a vorbit despre activitățile care vor fi organizate în perioada următoare.

Silvian SEGAL

Eva GALAMBOS

Concert de Anul Nou 2025, la JCC București

Concertul de Anul Nou 2025, la JCC, a fost un eveniment muzical *davke*: în traducere liberă, „în pofida rememorațiilor dureroase”, muzica făcând parte din rezistența noastră spirituală. Tradiția Concertului de Anul Nou din ultima duminică a lunii ianuarie se cerea respectată, deși acum cădea cu o zi înainte de

Ziua Internațională de Comemorare a Victimelor Holocaustului. În onoarea celor 80 de ani împliniți de la eliberarea Auschwitzului, organizatoarea și prezentatoarea sa, Liana Tauberg, a inclus în program liedul *O lamento de Israel*, de Sergio Lopez. Elegie cu încă o semnificație: acum 84 de ani, la București, a fost săvârșit Pogromul legionar antievreiesc între 21 și 23 ianuarie 1941. Și totuși muzicienii – consacrați sau la început de drum, aplaudați de un public din toate

generațiile – au urcat pe scenă dornici să ne împărtășească nevoia de a întâmpina și acest an, ce se anunță plin de dificultăți, cu încredere în Bine.

Și au reușit. Succesul a fost asigurat de piesele de mare popularitate și de prestația de calitate a interpreților. Programul a fost alcătuit cu trimiteri bine alese din muzica ușoară românească a secolelor 20 și 21. Au fost marcate: centenarul Puccini și 120 de ani de la intrarea în posteritate a lui Dvorák, ambele în anul abia încheiat; ziua de naștere a lui Mozart, la 27 ianuarie 1756. Au fost readuse în memoria afectivă a celor prezenți arii din musicaluri vestite, cântănetele, zarzuele, tangouri sud-americane întâmpinate cu aplauze de la prima notă. Parantezele de deschidere și închidere ale concertului au dat nota de evreitate: *Poarta sărutului* de Alexandru Mandy și *Hava Naghila*, intrată în folclorul israelian.

În spiritul regretatului Iancu Țucărman z.I., de promovare a valorilor muzicale aflate la început de carieră, Liana Tauberg a adus pe scena JCC din Capitală tineri ce și-au demonstrat incontestabilul potențial artistic: soprana Irina Murgu, elevă la Colegiul Național de Muzică „Dinu Lipatti” din București; basul Ștefan Lamatic, solist al Córului Filarmonicii George

Enescu și al Operei Comice pentru Copii; acordeonistul Elvis Buruiiană; tenorul Alin Stoica, singurul laureat român al Premiului Pavarotti; contratenorul Yalcin Recep, masterand la Facultatea de Muzică din Brașov.

Nu au lipsit consacrații. Colaborator statornic al concertelor organizate la JCC, pianistul Cosmin Petrana, profesor la Colegiul „Lipatti”, i-a acompaniat pe aproape toți soliștii spectacolului. Au răspuns, ca întotdeauna solicitărilor venite din partea Liane, sopranele Gladiola Lamatic, prim-solistă a Teatrului Național de Operă „Ion Dacian”; Stephanie Radu, care s-a afirmat și în compoziție, dirijorat, grafică; Mihaela Corina Bucur, prezență remarcabilă la Compania Alhambra Star – Clubul României, înființată de Liliana Pagu. Violonista Elena Albu ne-a convins încă o dată că este o mezzosoprană redutabilă.

Liana Tauberg a adus mulțumiri: amfitrionilor Adrian Gueron, directorul JCC, și Sofia Nagy, care a asigurat asistența tehnică; sponsorilor Călin Coșar, președintele Camerei de Comerț și Industrie România-Israel; firmei Fitterman Pharma; reporterilor vizuali Anca Varluga, Adi Dragul, Alecs Tutunaru.

Iulia DELEANU

Viața în lagărele morții, în picturile artistului Leo Haas

În Israel se pregătește expoziția pictorului Leo Haas. Artistul de origine cehă a fost deportat în lagărul de la Terezin și apoi la Auschwitz și Sachsenhausen. Deținut fiind, a reușit în secret să realizeze o serie de picturi despre viața din lagărele morții, să redea condițiile inumane de trai, foamea și execuțiile. El și-a ascuns picturile pe care le-a recuperat după eliberare. Aceste imagini au contribuit la condamnarea unor criminali de război.

Leo Haas a început să-și publice creațiile din lagăr la un an după ter-

Wikipedia își sancționează editorii

Opt editori Wikipedia, acuzați de comportamente perturbatoare, nu mai au voie să efectueze modificări la articolele care se referă la conflictul israeliano-palestinian, a decis Comisia de Arbitraj, cel mai înalt for de control al enciclopediei. Șase dintre editorii sancționați afixau atitudini propalestiniene și doi, proisraeliene.

Comisia de Arbitraj a introdus noi reguli vizând să protejeze platforma de denaturări intenționate. De asemenea, a impus cerința de revenire la un ton civilizat în dezbateri problematice legate de conținutul unor articole despre Israel. Membrii Comisiei au apreciat că este timpul să se ia astfel de măsuri. Motivul de plângeri formale împotriva unor editori, cazul a apărut în contextul afirmațiilor despre existența unor extinse orientări antiisraeliene, care au escaladat în atacuri împotriva credibilității Wikipedia ca sursă de informații. La aceste atacuri s-a adăugat și o campanie de dreapta care acuza platforma de orientare liberală, cel mai dur critic fiind Elon Musk.

Decizia a fost luată de Comisia de Arbitraj – un organism ales, compus din 15 editori experimentați –, după luni de dezbateri publice, la care au participat sute de uti-

lizatori și s-au publicat numeroase comentarii. De obicei, administratorii, editori cu prestigiu în cadrul Wikipedia, disciplinează utilizatorii care încalcă regulile site-ului. Dar este neobișnuită intervenția Comisiei de Arbitraj pentru a impune interdicții mai multor editori, fapt care indică dificultatea de a face față unei dispute ideologice implicând mai mulți utilizatori. Confruntări legate de Israel au loc frecvent, fiind vorba de o enciclopedie online care, teoretic, permite oricui să modifice articolele publicate. Au mai existat patru cazuri de arbitraj în 2008, legate de violențele din Orientul Mijlociu, iar disputele editoriale s-au intensificat după izbucnirea conflictului dintre Israel și Hamas. Părțile care se confruntau se acuzau reciproc de încălcarea reglementărilor privind promovarea punctelor lor de vedere în conflictul din Orientul Mijlociu. În aceste condiții, susținătorii proisraelieni au depășit stadiul plângerilor, ajungând la expuneri jurnalistice cu implicarea mai multor publicații, pentru a arăta ceea ce au considerat ca fiind exploatarea cinică a proceselor democratice de luare de decizii ale Wikipedia de către un grup organizat de editori propalestinieni mențiți să calomnieze Israelul. (E.G.)

ONU – criticată pentru promovarea antisemitismului

Volker Türk, înaltul comisar ONU pentru drepturile omului, a recunoscut, într-o cuvântare rostită în ajunul Zilei Internaționale de Comemorare a Victimelor Holocaustului, că, după 80 de ani de la Holocaust, se manifestă în lume un antisemitism „agresiv”. El a evocat momentul eliberării lagărului de la Auschwitz cu 7.000 de muribunzi, „tot ce a rămas din cei 1,3 milioane de bărbați, femei și copii deportați la Auschwitz”.

Ziua Internațională de Comemorare a Victimelor Holocaustului, a spus el, este un apel la conștientizarea pericolului indiferenței și apatiei și ne aduce aminte de datoria de a ne opune intoleranței. „Astăzi, o retorică plină de ură se aude în aproape întreaga lume. Antisemitismul este agresiv pe străzile noastre și în mediul virtual. Evreii se confruntă cu creșterea intensității intimidărilor, amenințărilor și violenței fizice”, a avertizat Volker Türk care a cerut oamenilor să lupte pentru demnitate și drepturile omului și să condamne și să prevină antisemitismul, bigotismul, intoleranța și

ura. „Discriminarea și deumanizarea devin prioritare față de solidaritate și compasiune; diversitatea este văzută mai degrabă ca o amenințare, decât ca ceva prețios și mulți conducători subminează și slăbesc statul de drept. Noi trebuie să celebrăm diversitatea”, a precizat înaltul comisar ONU pentru drepturile omului.

Președintele Israelului, Isaac Herzog

Într-un discurs rostit în cadrul Adunării Generale a ONU, cu prilejul Zilei Internaționale de Comemorare a Victimelor Holocaustului, președintele Israelului a atras atenția că, în cadrul organizațiilor internaționale, „compasul moral” și-a schimbat orientarea, fiind compromis de antisemitism și ipocrizie. El s-a referit și la Curtea Penală Internațională care „a manifestat o ipocrizie rușinoasă, protejându-i pe autorii atrocităților... și creând o simetrie distorsionată între victimă și monstrul ucigaș”. Herzog a criticat ONU și Curtea Penală Internațională și pentru

că „au permis înflorirea neîntreruptă a doctinelor antisemite și genocidale, în condițiile celui mai mare masacru al evreilor de după Al Doilea Război Mondial”.

Președintele Israelului a cerut organizației internaționale să revină la obiectivele sale inițiale, acelea de a îmbunătăți condițiile în care trăiește

populația globului. El a avertizat, de asemenea, asupra rolului agresiv al Teheranului: „Lumea nu mai are voie să închidă ochii la amenințarea globală pe care o reprezintă Iranul”, a afirmat Herzog.

Eva GALAMBOS

minarea războiului. Cele mai multe imagini sunt cele trăite de el în lagărele prin care a trecut, intenția lui fiind să prezinte lumii prin artă atrocitățile naziste. „Lumea trebuie să vadă prin viziunea artiștilor ororile brutalității naziste... Picturile documentare garantează că nazismul rămâne în atenția generală a tuturor oamenilor”, scria Haas atunci. Credița lui Haas în puterea artei de a immortaliza suferințele umane s-a dovedit profetică: 15 ani mai târziu, picturile lui din Terezin și Auschwitz au servit ca înregistrări vizuale ale atrocităților Holocaustului în procesul Eichmann din Israel.

Leo Haas s-a născut la Opava, în Cehoslovacia, în 1901, într-o familie evreiască și și-a moștenit talentul de la bunicul lui, pictor de fresce bisericești. Mai târziu s-a mutat la Karlsruhe, în Germania, ca să studieze la Academia de Arte, apoi la Berlin și la Paris. Mai târziu a revenit în orașul natal unde s-a ocupat cu reclame, cu scenografie și picta portrete. După instaurarea regimului nazist, Haas a fost deportat în mai multe lagăre unde a supraviețuit datorită talentului său. Cele mai multe picturi despre viața din lagăr, pe care a reușit să le ascundă, provin din lagărul de la Terezin. După eliberare a revenit în acest lagăr și a reușit să recupereze 400 de picturi. Împreună cu soția lui, care a supraviețuit deportării, s-a stabilit mai întâi la Praga, apoi s-a mutat în Berlinul de Est unde a editat revista satirică *Eulenspiegel* și a colaborat la studioul de filme Defa. Și-a expus lucrările în Germania de Est și în mai multe țări europene, în Israel, China și SUA.

Astăzi, lucrările sale sunt păstrate în arhive și muzee din întreaga lume, inclusiv la Muzeul Holocaustului din Washington, în arhivele JDC, în kibuțul Lohamei Hagetaot din Israel și la Yad Vashem, instituții care s-au angajat să-i păstreze moștenirea artistică pentru a fi prezentată generațiilor viitoare, scria cotidianul *The Times of Israel*.

Eva GALAMBOS

CENTRUL PENTRU STUDIUL ISTORIEI EVREILOR DIN ROMÂNIA „WILHELM FILDERMAN” AL FCER-CM

Ascensiunea antisemitismului interbelic din România în documentele JDC

În perioada dintre cele două războaie mondiale, subvențiile acordate de Joint Distribution Committee în România au continuat fără întrerupere, având un rol esențial în sprijinirea comunității evreiești. Wilhelm Filderman, în calitate de președinte al JDC România, menținea

Borsa, lansând un apel către evreii din România pentru a veni în ajutorul victimelor, iar o comisie a fost trimisă la fața locului pentru a stabili planul de reclădire.

Liderul comunitar a informat Jointul despre incidentele antisemite recente, printr-o scrisoare din 19 mai

1930, în care afirma că situația din țară era extrem de gravă, iar viitorul se anunța tot mai sumbru pentru evreii din România, în contextul în care șeful partidului antisemit din România, profesorul de drept A.C. Cuza, fusese ales în Parlament cu 11.000 de voturi. El denunța pasivitatea guvernului român, cu a cărui aprobare funcționau organizațiile antisemite din țară, în ciuda protestelor universităților. Filderman trăgea și un

semnal de alarmă cu privire la situația falimentară a firmelor evreiești și creșterea ratei șomajului, care nu existaseră până la acel moment, fapt pentru care solicita ajutorul Joint pentru evreii nevoiași din țară.

Situația politică și economică a României era de interes pentru Joint, fapt ce reiese dintr-un raport confidențial din 1937, realizat de Boris Smolar, un reprezentant activ al JDC New York, în care amintea de campania ministrului industriei și comerțului, Valerius Pop, un antisemit notoriu, prin care forța marile întreprinderi evreiești să înlocuiască personalul evreiesc cu cel român.

În genere, afirma el, toată politica guvernului paraliza comerțul evreiesc, făcând tot posibilul să încurajeze întreprinderile neevreiești, acordându-le ușor credite precum și permise speciale de import, în timp ce evreilor le era restricționat importul de materii prime și mărfuri din străinătate.

În acest raport, Smolar afirma: „Ar fi o iluzie să ne așteptăm ca situația evreilor români să se schimbe în bine. Masacrul și jaful sunt scenarii posibile în condițiile propagandei antisemite din România.”

Previziunea lui Smolar s-a dovedit a fi corectă, întrucât situația internă din România se degrada de la zi la zi. În acest context, Filderman a continuat să avertizeze liderii politici asupra pericolului pe care îl reprezenta Mișcarea Legionară condusă Zelea Codreanu. Un moment semnificativ în această evoluție l-a constituit instaurarea guvernului Goga-Cuza care, la 21 ianuarie 1938, a promulgat Legea pentru revizuirea cetățeniei. Această măsură era, în realitate, o anulare a unor drepturi sancționate prin Tratatul de Pace de la Paris, înscrise în Constituție.

Aflat în străinătate, Filderman a sesizat organizațiile evreiești internaționale (Alianța Israelită, Congresul Mondial Evreiesc și Jointul) care au inițiat acțiuni legale la București. Aceste organizații au denunțat în-

călcarea Tratatului de la Paris și a convențiilor internaționale, solicitând revenirea imediată la legalitate. În paralel, conducerea Joint a decis organizarea unui dineu al reprezentanților evreilor americani originari din România, având ca scop discutarea unui program de solidarizare cu evreii din România.

Filderman s-a întâlnit în ianuarie 1938 cu reprezentanții organizațiilor internaționale pentru a discuta soarta evreilor din România. El a estimat că, în temeiul legii de revizuire a cetățeniei, 80% dintre evreii din România vor fi privați de cetățenie și se vor confrunta nu numai cu excluderea, ci și cu ruina economică.

„România reprezintă acum o pată întunecată pe harta tragediei evreilor și numai viitorul apropiat ne va putea spune dacă această catastrofă care i-a lovit pe evreii din Polonia, Germania și Austria se va întinde, de asemenea, și peste frații noștri din România”, îi scria președintelui JDC New York, Edward Warburg, filantropul evreu american de origine română Leon Fischer, invitându-l pe acesta la o întrunire planificată pe 4 aprilie 1938 cu reprezentanții Uniunii Evreilor Români din America, prilej cu care să se discute un program de solidarizare cu evreii români.

Situația din România a mai fost discutată și la ședința Joint din 26 aprilie 1938, în prezența reprezentanților din România, printre care Fred Saraga din Iași și Emil Costiner din București. Oficialii Joint se arătau îngrijorați de măsurile administrative ale noului guvern împotriva minorității evreiești, care le afectau traiul zilnic: funcționarii evrei erau concediați, aju-

toarele acordate de stat instituțiilor evreiești au fost retrase, firmele co-

Un document al vremii

o corespondență constantă cu conducerea organizației din Statele Unite, informând-o despre situația evreilor din România și solicitând sprijin financiar atât pentru instituțiile comunității evreiești, cât și pentru nevoile generale ale populației. Un exemplu relevant îl constituie subvențiile obținute de Filderman pentru organizarea Școlii „Ciocanul” din București, singura instituție comunitară de învățământ profesional, finanțare acordată sub anumite condiții stabilite

de Bernard Kahn, pe care le expune într-o scrisoare adresată conducerii Comunității Evreilor din București. În 1927, directorul JDC pentru Europa, Bernard Kahn, deplângea situația economică dificilă a evreilor din România, afectată și de politica antievreiască a guvernului român, și cerea înființarea de noi instituții evreiești, precum școli, instituții medicale, școli comerciale, orfelinate etc., „deoarece puternicul antisemitism îi exclude pe copii și pe intelectualii evrei din instituțiile românești de profil”.

Sfârșitul anilor 1920 a fost marcat de o intensificare a violențelor antisemite în întreaga țară, evenimentele fiind atent notate de Filderman în jurnalul său, care descrie o atmosferă de pogrom continuu. La Oradea, în urma unui congres studentesc din 1927, delegații au vandalizat centrul comercial majoritar evreiesc, apoi s-au urcat în trenuri de unde au aruncat din mers călători evrei. Actele de vandalism vor continua la Cluj și Huedin. Anul următor, la Arad a fost amplasată o bombă la sinagogă, însă cel mai semnificativ moment de violență antisemită se petrece la Borșa, în 1930, când întregul cartier evreiesc este incendiat și distrus.

Ecoul evenimentelor îl regăsim și în corespondența cu JDC, care a organizat o strângere de fonduri (20.000 dolari) pentru reconstruirea cartierului evreiesc din Borșa.

Wilhelm Filderman s-a implicat direct în strângerea ajutoarelor pentru reclădirea cartierului distrus din

merciale evreiești erau falimentare etc. Întrebat de Bernard Kahn care era procentul evreilor afectați de noile măsuri antisemite, Fred Saraga estima că 20% dintre evreii comercianți. Moshe Usosskin, reprezentantul JDC pentru Basarabia, deplângea situația comunităților și a instituțiilor evreiești de acolo, întrucât venitul lor era în plină cădere. Cum subvențiile destinate școlilor erau oprite, iar profesorii nu-și mai primeau salariul de luni de zile, unele școli erau în pericol să fie închise. Cât despre situația spitalelor, aceasta se arăta la fel de gravă.

În anul următor însă, Jointul precum și alte organizații evreiești internaționale au primit interdicție de a mai funcționa în România, toate comitetele lor interne fiind desființate. Cu toate că activitatea Joint nu mai era legalizată în România, acesta va continua programele de ajutorare și reconstrucție prin intermediul organizațiilor de ajutorare evreiești, precum și prin cooperativele de credit.

Maria IRIMIA

Forumul Cultural Sinagoga din Görlitz, Germania

Ziua Internațională de Comemorare a Victimelor Holocaustului

Cu ocazia Zilei Internaționale de Comemorare a Victimelor Holocaustului, respectiv a împlinirii a 80 de ani de la eliberarea lagărului de la Auschwitz-Birkenau, pe 28 ianuarie 2025, la Görlitz, în Germania, s-a desfășurat evenimentul cultural multidisciplinar *Evreii din România între 1866-1923. Emanciparea politică a evreilor din România și atitudinea Casei Regale*, organizat de Institutul Cultural Român din Berlin, Ambasada României din Germania, împreună cu Ministerul Culturii din România, Federația Comunităților Evreiești din România – Cultul Mozaic, Centrul pentru Studiul Istoriei Evreilor din România „Wilhelm Filderman” din cadrul FCER-CM și Forumul Cultural Sinagoga din Görlitz.

În deschidere au luat cuvântul oficialități locale, precum Frank Siebel, directorul Forumului Cultural Sinagoga din Görlitz, care a prezentat istoricul sinagogii și activitatea instituției de-a lungul timpului, sau Octavian Ursu, primarul orașului Görlitz, care a subliniat susținerea

administrației publice locale în realizarea proiectelor culturale, unul dintre ele fiind chiar restaurarea totală a Sinagogii din Görlitz.

Cristian Niculescu, directorul ICR Berlin, a precizat importanța Zilei Internaționale de Comemorare a Victimelor Holocaustului și a subliniat implicarea instituțiilor statului român în păstrarea memoriei trecutului, protejarea supraviețuitorilor Holocaustului și combaterea intoleranței și a discriminării.

A urmat o dezbatere științifică pe tema *Evreii din România între 1866-1923. Emanciparea politică a evreilor din România și atitudinea Casei Regale*, la care au participat cu lucrări dr. Anca Tudorancea, lector în cadrul Centrului de Studii Ebraice al Universității din București și secretar științific la CSIER-WF, și dr. Irina Weiner-Spirescu, consilier în cadrul Ministerului Culturii.

Irina WEINER-SPIRESCU,
cercetător

(Continuare în pag. 14)

Forumul Cultural Sinagoga din Görlitz, Germania

(Urmare din pag. 13)

Anca Tudorancea a pus accentul pe semnificația zilei de 27 ianuarie 1945 și a prezentat diplomația regiilor României, amintind de implicarea lor – mai cu seamă a Reginei Elisabeta, a Reginei Maria și a Reginei Elena – în sprijinirea și salvarea evreilor din România. Se știe că, după căsătoria cu viitorul rege Carol al II-lea, Regina Elena avea să devină, în timpul celui de Al Doilea Război Mondial, cel mai apropiat consilier și confident al fiului ei, Regele Mihai, într-o perioadă dominată de dictatura antonesciană și de guvernarea legionară (septembrie 1940 - februarie 1941). Politicile antisemite din România au generat un întreg proces de expropriere forțată a capitalurilor și a bunurilor evreiești, proces cunoscut sub numele de românizare. Politica antievreiască a Statului Național Legionar a culminat cu Pogromul de la București. După eliminarea legionarilor de la guvernare, mareșalul Antonescu a continuat această politică; din ordinul său au început deportările în Transnistria și au avut loc represaliile sângeroase de la Odesa. Simbol al demnității și al integrității umane, Regina Elena s-a remarcat prin curajul și atitudinea fermă de condamnare a deportărilor în Transnistria, implicându-se în

acțiunile de salvare a evreilor în perioada 1941-1944. Post-mortem, ea a fost decorată de Institutul Yad Vashem din Israel cu titlul de Drept între Popoare.

Irina Weiner-Spirescu a prezentat comunicarea *Emanciparea politică a evreilor din România și atitudinea Casei Regale (1866-1923)* și expoziția multimedia cu același titlu în limba germană. Versiunea româno-engleză a expoziției a fost realizată în 2022 de FCER-CM și CSIER-WF, în parteneriat cu Centrul de Studii Ebraice al Universității din București și cu Muzeul Național de Istorie a României, cu sprijinul financiar al Ministerului Culturii, pentru a marca atât centenarul Încoronării de la Alba-Iulia a Regelui Ferdinand și a Reginei Maria ca suverani ai României Mari (15 octombrie 1922), cât și centenarul ratificării emancipării evreilor din România, prin Constituția semnată de Regele Ferdinand la 28 februarie 1923. Tema cercetării reprezintă rezultatul mai multor ani de studiu în Arhivele Naționale ale României, Arhivele Militare Naționale Române / Depozitul Central de Arhivă „General Grigore Costandache”, Arhiva CSIER-WF, Arhiva Muzeului Național de Istorie a României, Biblioteca Academiei Române, Biblioteca Națională a României, Muzeul Militar

Național „Regele Ferdinand” și face parte dintr-un demers mai amplu, referitor la atitudinea Casei Regale vizavi de chestiunea evreilor din România (1866-1947). Cercetarea a urmărit istoria obținerii cetățeniei evreilor din România în perioada 1866-1923, practic din momentul sosirii în România a prințului Carol de Hohenzollern-Sigmaringen până la ratificarea emancipării evreilor, prin articolul 133 din Constituția din 1923. Promulgată prin Decretul Regal nr. 1360 din 28 martie 1923, Constituția a ratificat Legea încetățenirii colective a evreilor din România din 1919, care consfințea, de fapt, drepturile câștigate pe câmpul de luptă. Prin sancționarea Constituției din 1923 de către Regele Ferdinand cu articolul 133 se ratificau decretele-lege anterioare, referitoare la încetățenirea evreilor, practic se ratifica emanciparea, evreilor acordându-li-se drepturi egale politice și cetățenești.

Evenimentul a continuat cu momente muzicale susținute de interpreți ai orchestrei Neue Lausitzer Philharmonie de la Teatrul „Gerhart Hauptmann” din Görlitz, precum Soichiro Mera (oboi), Geza Bartha (clarinet) și Martin Bandel (fagot). Aceștia au interpretat lucrări semnate de compozitori relevanți pentru perioada istorică discutată, precum Erwin Schulhoff (*Diversissement*) și Darius Milhaud (*Pastorale*), și o piesă a compozitorului clujean contemporan Hans-Peter Türk (*Trio*).

Manifestarea a reprezentat o oportunitate de a înțelege etapele istorice esențiale la care au participat evreii din România în a doua jumătate a secolului al XIX-lea și prima jumătate a secolului al XX-lea, importanța promovării memoriei colective și a dialogului intercultural.

„Pentru noi, druzii, Israelul este și țara noastră”

Ceremonie de plantare de pomi în memoria eroilor druzi

De la izbucnirea războiului provocat de atacurile Hamas împotriva Israelului, Keren Kayemet LeYisrael (KKL) – Fondul Național Evreiesc – a inițiat și pus în practică acțiuni de sprijinire a comunității druze afectate, deopotrivă, de război. Cu precădere, de distrugerile cauzate de Hezbollah în nordul Israelului.

Parteneriatul îndelungat între Israel și comunitatea druză a fost întărit prin participarea druzilor la serviciul militar în cadrul IDF și profunda loialitate reciprocă. Una dintre cele mai tragice încercări care a lovit comunitatea druză a fost moartea a 12 copii, băieți și fete, uciși de o rachetă trasă de Hezbollah asupra unui loc de joacă din orașul druz Majdal Shams.

Această colaborare se dovedește mai benefică decât oricând pe fondul provocărilor economice cu care se confruntă Israelul, implicit comunitatea druză. Reconstrucția satelor și a orașelor druze, ajutorarea familiilor afectate de război sunt sprijinite de Israel. Printre acțiunile organizate de KKL în acest scop se numără „Drumul Fiilor Druzi”, un drum de 250 km care leagă satele druze din regiunile Carmel și Galileea, precum și înființarea de instituții de învățământ pentru copiii druzi. Pentru a onora memoria ostașilor druzi din IDF, căzuți în războiul de apărare a Israelului, KKL a organizat o ceremonie de plantare de pomi în Pădurea Ahihad, în apropierea monumentului în memoria șecului Amin Tarif. A fost, de asemenea, inaugurată o arie umbroasă pentru picnic, în beneficiul vizitatorilor și locuitorilor din Majdal Shams.

„Vreme îndelungată, comunitatea druză a mers mână în mână cu KKL – a spus președintele organizației, Ovadia Luski. O colaborare fructuoasă în diverse domenii, a cărei întărire este esențială.” Prezent la ceremonie, liderul spiritual al comunității druze, șecul Monafaq Tarif, a arătat că, mulțumită acestei colaborări, „noi am putut menține normalitatea în țară. Plantarea de pomi în memoria militarilor IDF și a civililor druzi căzuți pe pământul Galileei evidențiază rădăcinile adânci ale comunității druze fiindând pe aceste locuri de aproape o mie de ani.”

Discursul de încheiere i-a aparținut lui Imad Hubaka, tatăl locotenent-colonelului Salmon Hubaka, din Kefar Yanuh, comandant al Batalionului 53 din Brigada Barak, căzut în nordul Fâșiei Gaza: „Fiii noștri și-au dat viața pentru securitatea țării. Pentru noi, druzii, Israelul este și țara noastră. Avem datoria s-o păstrăm, s-o apărăm. Ceremonia de plantare de pomi în onoarea fiilor noștri căzuți în luptă, organizată de KKL, o consfințește.”

Julia DELEANU

Antisemitismul din Irlanda, la cote tot mai mari

În ultimii doi ani, Irlanda s-a remarcat în mod negativ, devenind probabil cea mai antisemită țară europeană (sau cel puțin din Europa Occidentală) la nivelul declarațiilor publice ale autorităților politice. Ultimele evenimente vin să confirme faptul că Irlanda pare să fi pierdut lupta contra antisemitismului. Michael Higgins, președintele statului irlandez, recent catalogat drept „măscă antisemit” de către ministrul de externe al Israelului, a fost invitat să susțină discursul principal la comemorarea Zilei Internaționale a Holocaustului. În fața unei asemenea situații, șef-rabinul Irlandei și președintele Consiliului Reprezentativ Evreiesc din Irlanda s-au opus cu fermitate, dat fiind faptul că Michael Higgins a făcut în mai multe rânduri declarații cel puțin controversate, dacă nu antisemite de-a dreptul. Temerile acestora față de discursul lui Higgins la un eveniment atât de solemn au fost în totalitate îndreptățite. Președintele Irlandei a dus în derizoriu evenimentul de comemorare a victimelor Holocaustului, după ce a vorbit mai mult despre războiul din Gaza, decât despre crimele nazismului.

Desfășurarea evenimentului a degenerat după ce mai mulți dintre cei prezenți au protestat față de afirmațiile lui Michael Higgins. Unul dintre protestatari, Lior Tibet, un

doctorand care predă subiectul Holocaustului în cadrul cursurilor despre Germania nazistă și istoria europeană modernă, a fost târât de ofițerii de securitate, sub privirile șocate ale altor participanți. Un context mai antisemit nici că se putea: un evreu a fost reținut de poliția irlandeză pentru că a protestat împotriva propagandei antisemite a președintelui Irlandei, invitat să vorbească cu ocazia comemorării victimelor Holocaustului. Absurdul situației este unul greu de cuprins în cuvinte, dar Irlanda se pare că alunecă tot mai mult spre panta antisemitismului generalizat la nivelul partidelor politice.

Tendențele antisemite ale Irlandei au mai făcut vâlvă și în decembrie anul trecut, când ministrul de externe al Israelului, Gideon Sa'ar, a ordonat închiderea ambasadei Israelului de la Dublin. Motivația acestui gest diplomatic drastic a fost aceea că „acțiunile și retorica guvernărilor de la Dublin sunt vădit antisemite”, după ce Irlanda s-a alăturat cazului de „genocid” înaintat de Africa de Sud împotriva Israelului la Curtea Internațională de Justiție. Sa'ar l-a acuzat, de asemenea, pe premierul Simon Harris de antisemitism, după **Cristian VECHIU** ce Harris a declarat că închiderea (Continuare în pag. 22)

Hamas ar fi manipulat imaginea unora dintre ostatici înaintea eliberării lor

După eliberarea primilor ostatici (mai multe grupuri de femei), medicii israelieni au constatat că starea lor fizică este destul de bună, ceea ce reiese și după aparența lor. De aici s-a tras concluzia, potrivit unui raport publicat de site-ul N12, că Hamas ar fi folosit o strategie controversată înaintea eliberării lor. Deși au fost ținuți în condiții dificile, organizația teroristă a recurs la o „reabilitare accelerată” care să ofere publicului iluzia că au fost bine tratați în timpul captivității.

Potrivit raportului, puțin înaintea eliberării, ostaticii ar

fi primit alimente nutritive și stimulente care să le confere temporar o aparență mai sănătoasă. Strategia, scrie site-ul Jforum, își propunea îmbunătățirea imaginii Hamas în fața opiniei publice, mai ales în fața ziaristilor care asistau la eliberarea ostaticilor.

Dar povestirile femeilor eliberate redau o imagine mult mai sumbră. Ele au supraviețuit în condiții precare, principalul aliment primit era o porție minusculă de orez, pâine și uneori apă de mare. Ele au povestit și cum erau ținute în tuneluri și în cuști subterane, în condiții inumane.

Această strategie a Hamas vizează influențarea percepției publice la nivel regional și internațional, comentează Jforum. Orchestrând această reabilitare de față, Hamas încearcă să minimalizeze criticile la adresa metodelor folosite de organizația teroristă.

Dar această intenție va fi sortită eșecului după eliberarea ostaticilor Ohad ben Ami, Eli Sharabi și Or Levy care, așa cum a constatat partea israeliană, se asemănau cu supraviețuitorii lagărelor de exterminare germane. Probabil că au fost atât de înfometați, încât teroriștii, chiar dacă cumva au încercat să le aplice și lor aceeași metodă de „reabilitare accelerată”, nu au avut succes. (E.G.)

”Conducerea FCER este receptivă la solicitările noastre. Dorim să atragem și fonduri din donații”

Convorbire cu prof. SOLOMON FAIMBLAT, președintele CE Tulcea

Față-n față!

Pentru președintele comunității tulgene, prof. Solomon Faimblat, prima opțiune de viață a fost ingineria electrotehnică, pe care a și practicat-o în primii cinci ani de la absolvirea Institutului de profil din Iași, dar a prevalat vocația pedagogică. După terminarea Facultății de Matematică-Informatică la Universitatea „Ovidius” din Constanța, a fost, până la pensionare, profesor de matematică-fizică la liceele industrial și economic din Tulcea, ulterior predând informatică la Colegiul Național „Spiru Haret” din același oraș. Elevi pregătiți de el s-au clasat pe primele locuri la olimpiadele locale și naționale. Pasionat de baschet, profesorul a format echipe de liceeni baschetbaliști, calificate în primele opt locuri pe țară. O recunoaștere publică: în 2006 a obținut premiul „Profesorul Anului”.

Cum a ajuns Sinagoga din Tulcea „dintr-o ruină, o splendoare”

Solomon Faimblat este membru al comunității evreiești tulgene de când se știe. Până să o conducă, de mai bine de un sfert de veac, venea la sinagogă de sărbători, participa la evenimente culturale. „De multe ori am ajutat conducerea comunității – își amintește profesorul – la rezolvarea diverselor probleme, mai ales cele tehnice.” După retragerea din activitate a predecesorului său, Zisu Calmis, în 1999, oamenii i-au încredințat primul mandat, reînnoit la fiecare întrunire de alegeri.

Cea dintâi grijă a fost pentru el restaurarea sinagogii, aflată „într-o stare precară.” „Templul Israelit era singurul lăcaș de cult din Tulcea, care încă putea fi folosit. Toate celelalte sinagogi din Tulcea și din județ nu mai existau.” Noul președinte a început să facă demersuri la FCER din 2000, solicitând,

în 2003, o expertiză tehnică complexă. Concluzia expertizei: „Repararea urgentă a sinagogii, în caz contrar sinagoga poate deveni oricând o ruină.” Rugăciunile, oficiate de Tobias Marcovici z.l., erau făcute la sediul comunitar. Cei care l-au ajutat să-și vadă visul cu ochii au fost: președintele de atunci al FCER, dr. Aurel Vainer z.l.; scriitorul israelian originar din Tulcea, Carol Feldman z.l., cu un număr mare de articole la temă apărute în *Viața noastră* (Israel); prof. emerit din Marsilia, Elise Leibowich, originară din Tulcea. Din inițiativa ei, are loc la Marsilia, în 2010, conferința „Evreii din România de la emancipare la Holocaust și după comunism”, unde Elise susține o comunicare despre istoria evreilor din Tulcea, cu accent pe problema sinagogii. Prin implicarea profesorului Carol Iancu, de la Universitatea „Paul Valéry” din Montpellier, de organizarea conferinței s-a ocupat Comisia Regională de Solidaritate cu Evreii din Europa de Est. La reinaugurarea sinagogii, în 2014, Elise Leibowich exclamă: „Maintenant le temple est une

splendeur!” În volumul *Caleidoscopul meu*, Carol Feldman include povestirea „Minuni pământeste” dedicată odiseei. Tot atunci a fost înființat Muzeul de Istorie a Evreilor din Tulcea, cu sprijinul FCER, Joint, Primăria și Consiliul Județean Tulcea. Proiectul a fost pus în practică de Janina Ilie, manager de proiecte FCER.

Retrospectivă culturală 2014-2024

În vara trecută, când s-au împlinit zece ani de la reinaugurarea sinagogii, CE Tulcea și FCER în colaborare cu Primăria Tulcea și cu Asociația culturală neguvernamentală Divas au organizat o suită de evenimente aniversare: un simpozion despre istoria evreilor din Dobrogea de Nord, în Sala de Conferințe „Mihail Kogălniceanu” a primăriei locale; un concert de muzică evreiască, oferit de Corul Hazamir și de formația Bucharest Klezmer Band

la Teatrul „Jean Bart”; un spectacol de teatru liric, sub genericul „Opera la Templu”, pregătit de mezzosoprană Lacrămioara Crihana. Invitați de onoare: președintele FCER, deputa-

tu Silviu Vexler; primarul Municipiului Tulcea, Ștefan Ilie; PS Visarion, episcop al Episcopiei Tulcei.

De Ziua Europeană a Culturii Evreiești 2024, la Templul Israelit a fost montat spectacolul cu binecunoscuta operă verdiană *Nabucco*, în organizarea comunității, sub egida Asociației Europene pentru Prezervarea și Promovarea Culturii și Moștenirii Evreiești (AEPJ). „A fost un spectacol de excepție, povestește prof. Solomon Faimblat, cu artiști lirici și instrumentiști de înaltă clasă.” Unii de la ONB, alții din Orchestra Națională Radio, Teatrul Național de Operă și Operetă „Nae Leonard” din Galați. „«Va pensiero», corul sclavilor evrei, a fost interpretat de elevii ai Liceului de Arte «George Georgescu» din Tulcea, împreună cu interpreții operii.”

Sinagoga restaurată este un factor educativ pentru elevii de liceu care învață „Istoria evreilor. Holocaustul”, având posibilitatea să înțeleagă mai bine lecțiile, dar și pentru cei din clasele gimnaziale în programul Săptămâna Altfel. Ziua Națională de Comemorare a Victimelor Holocaustului e organizată tot la sinagogă. Numeroși locuitori ai urbei vin să o viziteze în cadrul evenimentului Noaptea Sinagogilor Deschise. „Toate au făcut să crească, în acești zece ani, numărul simpatizanților comunității”, concluzionează în retrospectivă președintele Faimblat.

Gândire pozitivă în fața dificultăților comunitare actuale

Problemele comunitare actuale, mai ales cele legate de patrimoniu, sunt dificile: două cimitire evreiești în oraș, cimitire în localități fără evrei: Babadag, Sulina, Măcin, Chilia Veche, Isaccea. Din inscripții descifrate pe unele pietre funerare reiese că prezența evreilor în zonă are o vechime de peste 400 de ani. Până la Războiul de Independență din 1877-1878, Tulcea a fost sanjak turcesc. În iarna anului 1878, armata română suferă de frig și foame. În numele comunității evreiești tulgene, președintele de atunci, Abraham Ellman, i-a oferit un ajutor substanțial. După victorie, Dobrogea a revenit țării-mamă. „Ellman a fost decorat cu «Steaua României». Cine vizitează cimitirul evreiesc vechi din oraș, închis în 1900, poate citi asta pe monumentul său funerar”, ne spune Solomon Faimblat. În pofida greutăților, prevalează gândirea sa pozitivă: „Conducerea FCER este receptivă la solicitările noastre pentru finanțarea cheltuielilor privind utilitățile și reparațiile. (...) Vom avea în vedere și atragerea de fonduri din donații. Vom participa în continuare la evenimente culturale organizate de celelalte minorități și la cele derulate sub patronajul autorităților tulgene.”

Julia DELEANU

Sondaj realizat de Claims Conference:

Europenii au doar noțiuni vagi despre Holocaust

Un sondaj realizat în opt țări, la cererea Claims Conference, pentru a afla ce știu mai ales tinerii despre Holocaust, a constatat că românii au cele mai puține cunoștințe despre acest subiect, mai degrabă ei crezând că este un mit. Dar nici în SUA lucrurile nu stau prea bine, jumătate dintre americani nu sunt în stare să numească un lagăr de concentrare sau un ghetou, iar unul din opt tineri germani nu cunoaște termenul Holocaust. Majoritatea locuitorilor țărilor care au participat la Al Doilea Război Mondial, arată sondajul, nu știu că 6 milioane de evrei au fost omorâți în Holocaust.

Sondajul s-a desfășurat între 15 și 28 noiembrie 2023 în SUA, Marea Britanie, Germania, Austria, Polonia, Franța, Ungaria și România. Au fost chestionate câte 1.000 de persoane în fiecare țară.

Una dintre importanțele constatări ale sondajului a fost că majoritatea celor chestionați din aproape toate țările și-au manifestat convingerea că evreii ar putea deveni victimele unui alt genocid. Dintre toți cei chestionați, românii știu cel mai puțin despre dimensiunea Holocaustului. Doi din trei români întrebați au spus că nu au știut că 6 milioane de evrei au fost uciși. Peste jumătate dintre cei chestionați din celelalte țări nu știu la rândul lor câți evrei au fost omorâți. Procentajul celor care au crezut că mai puțin de 2 milioane de evrei au fost omorâți se situează

între 28% în România și 18% în Germania. Românii au fost și cei care au crezut că Holocaustul este un mit și nu a avut loc, 7% dintre cei chestionați negând Holocaustul. Procentul în celelalte țări era mai mic: 4% în Franța, 3% în SUA și Austria și 2% în Ungaria, Marea Britanie, Polonia și Germania.

La aflarea rezultatelor, Gideon Taylor, președintele Claims Conference, a declarat: „Lipsa alarmantă de cunoaștere, mai ales la generația tânără, scoate în evidență necesitatea urgentă a eficientizării educației despre Holocaust. Faptul că un număr semnificativ de adulți nu poate identifica date fundamentale, ca de pildă că 6 milioane de evrei au pierit, este deosebit de îngrijorător. Este îngrijorătoare și convingerea larg răspândită că ceva asemănător cu Holocaustul s-ar putea repeta, ceea ce subliniază importanța critică a necesității ca oamenii să fie educați în privința consecințelor urii necontrolate și ale bigotismului”, a adăugat Taylor.

Un sondaj global cu privire la antisemitism în 102 țări, ale cărui rezultate au fost publicate puțin înaintea sondajului Claims, realizat de Liga Antidefăimare, a ajuns la aceleași concluzii: 20% dintre cetățenii din lumea întreagă nu au auzit despre Holocaust, iar 4% erau convinși că a fost un mit și nu a avut loc.

(E.G.)

Evenimente comemorative la Teatrul Evreiesc de Stat

Teatrul Evreiesc de Stat a organizat o serie de evenimente comemorative dedicate atât Pogromului de la București, din 21-23 ianuarie 1941, cât și Zilei Internaționale de Comemorare a Victimelor Holocaustului, la 80 de ani de la eliberarea lagărului Auschwitz-Birkenau.

Cu prilejul comemorării Pogromului de la București, au fost prezentate o serie de mărturii ale supraviețuitorilor violențelor legionare din Capitală, petrecute în ianuarie 1941, în lectura actorilor teatrului.

De asemenea, la data de 28 ianuarie, Institutul Italian

de Cultură din București în parteneriat cu Teatrul Evreiesc de Stat și Casa Tranzit din Cluj-Napoca au prezentat spectacolul *Voiam să vă despăgubesc (Volevo risarcirvi)* al trupei Menoventi, cu Donatella Allegro și Rossella Dassu, în regia lui Gianni Farina. Evocând tragedia Holocaustului, spectacolul amintește de italienii deportați militar și politic în Germania nazistă. El are la bază un scenariu rezultat din demersul inițiat de Fiorella Rodella care a intervievat peste 50 de prizonieri politici ce au supraviețuit lagărelor de concentrare. (D.D.)

Israelul în fața alternativei pace sau război

Prima fază a acordului de încetare a focului între Israel și Hamas s-a încheiat; cu multe dificultăți și obstacole, părțile au îndeplinit obligațiile la care s-au angajat: predarea unui număr de ostatici din partea Hamas, inclusiv cei care au decedat, contra eliberării a de o sută de ori mai mulți deținuți palestinieni, unii condamnați la închisoare pe viață din cauza crimelor comise împotriva populației civile israeliene, permisiunea revenirii palestinienilor în partea de nord a Fâșiei Gaza și intrarea pe teritoriul Fâșiei a ajutoarelor umanitare, a unor transporturi de case modulare și utilaje de mari dimensiuni pentru curățarea terenului. În ceea ce privește ostaticii, alături de bucuria familiilor și a mișcării pentru eliberarea ostaticilor a intervenit sentimentul de revoltă și disperare la vederea stării fizice a unora dintre ei, a povestirilor despre condițiile inumane în care au fost ținuți, a presiunilor fizice și psihice la care au fost supuși chiar și în momentul eliberării, când Hamas a transformat predarea lor într-o victorie de război, obligându-i chiar să le mulțumească celor care i-au răpit.

Dar ceea ce a produs revolta și cea mai mare durere sufletească a israelienilor a fost vestea, neconfirmată, când scriem acest articol, de partea israeliană, cu privire la decesul familiei Bibas. Întreaga familie, tatăl, mama și cei doi copii, dintre care Kfir avea doar 9 luni, au fost luați ostatici. Acum, tatăl a fost eliberat și a aflat că soția lui și cei doi copii au murit. Potri-

vit Hamas, au decedat în urma unor bombardamente israeliene. Nu știm dacă e adevărat, dar chiar dacă ar fi, crima a fost provocată de teroriștii Hamas care au luat ca ostatici o mamă cu doi copii mici. Chiar dacă nu au decedat în urma bombardamentelor, era aproape exclus să supraviețuiască în condițiile în care erau ținuți de Hamas.

Ce se va întâmpla în continuare? O delegație israeliană a plecat în Qatar pentru a discuta punerea în aplicare a celei de a doua etape a încetării focului, care ar trebui să ducă la eliberarea restului de ostatici, la retragerea definitivă a armatei israeliene din

Gaza și la începerea reconstrucției. În ce măsură se vor aplica aceste cerințe? Partidele de extremă dreapta din guvernul israelian cer renunțarea la această parte a înțelegerii și reluarea războiului care să ducă la anihilarea completă a Hamas și la eliberarea ostaticilor. Chiar dacă eventual premierul Netanyahu s-ar alătura acestei grupări, el știe că ar întâmpina refuzul președintelui Trump care, deși a declarat că nu se opune acestei inițiative dacă se încalcă angajamentele, ar vrea să vadă războiul terminat.

Marea problemă a terminării războiului este ce se va întâmpla cu Fâșia Gaza, cine o va administra, cine se va ocupa de reconstrucție, o sarcină imensă pe care pesimiștii o apreciază la 15 ani. Care va fi forța politică responsabilă cu acest demers? Până de curând nu a existat niciun plan, niciun proiect cu privire la viitorul Fâșiei. Singura condiție pusă de Israel este să nu fie preluată de Hamas, dar nici de Autoritatea Palestiniană, deși se pare că Hamas ar fi dispus să cedeze supravegherea administrării. În acest haos a intervenit și a funcționat ca un catalizator propunerea președintelui Trump ca SUA să preia Gaza, să o curețe și să construiască hoteluri, spa-uri, terenuri de golf, să o transforme într-un fel de Rivieră a Orientului Mijlociu, dar... fără palestinieni. Populația ar urma să fie evacuată în Iordania și Egipt unde să-și ridice case și unde, după spusele președintelui american, ar avea condiții mult mai bune decât în Gaza. Această propunere a fost respinsă în primul rând de palestinienii din Fâșie, de Egipt și de Iordania, de fapt de întreaga lume arabă, dar și de aliații SUA. Juriștii au explicat că evacuarea populației, mai ales în timp de război, este considerată crimă împotriva umanității. Singurii care au salutat inițiativa au fost premierul Netanyahu, partidele de extremă dreapta din Israel și o parte a israelienilor. Este explicabil, ar fi scăpat de o amenințare mortală.

Un rezultat pozitiv totuși a avut inițiativa președintelui american. Statele arabe, care până acum nu s-au

interesat prea mult de palestinienii din Fâșia Gaza, s-au mobilizat, iar Egiptul a declarat că la reuniunea statelor arabe din martie va prezenta planul său pentru viitorul peninsulei.

Cum se prezintă viitorul? O mare parte a populației Israelului dorește revenirea tuturor ostaticilor, atâția câți au mai rămas în viață, chiar dacă aceasta ar însemna încetarea războiului și neîndeplinirea obiectivelor propuse de Israel. Dar ele, apreciază o parte din israelieni, se pot realiza și prin negocieri. Este adevărat, trebuie făcute concesii, uneori dureroase, dar se salvează vieți omenești. Nu trebuie uitat că Israelul a pierdut 800 de militari în acest război și că orice viață omenească contează.

Există în perspectivă o altă intenție israeliană, deocamdată la nivelul discuțiilor: atacarea Iranului. Guvernul și structura militară israeliană apreciază că cel mai periculos inamic este Iranul care alimentează și susține grupările teroriste din Orientul Mijlociu; și aici nu este vorba numai de securitatea Israelului, ci și a altor state arabe din regiune. Pe de altă parte, dat fiind progresul iranian în fabricarea armei nucleare, amenințarea se referă la întregul Occident. În cadrul convorbirilor Netanyahu-Trump a fost abordat și acest subiect și, de această dată, SUA au fost de acord cu poziția Israelului. Totuși, în condițiile actuale, în care Israelul nu a terminat cu războiul din Gaza, un astfel de demers ar fi periculos pentru securitatea Israelului. Vom vedea care vor fi prioritățile.

Eva GALAMBOS

Sindrom canin

O privire, chiar de amator, asupra istoriei universale va indica fără semne de îndoială că inițiatorul oricărui război are ca scop o schimbare în bine a grupului etnic / poporului pe care îl conduce și de a cărui soartă e responsabil. Personal, nu cunosc niciun exemplu din ultimele milenii (de când vorba scrisă a devenit sursa cea mai importantă de informații) în care un război a fost declanșat în speranța că el va (con)duce la o sinucidere colectivă.

Și iată că, exact ca în medicină, nimic nu e zero și nimic nu e 100%. Războiul declanșat de gruparea teroristă palestiniană Hamas, la 7 octombrie 2023, se dovedește a fi un război de sinucidere colectivă a unei populații conduse spre moarte de un regim dintre cele mai lugubre și mai triste din câte au existat în istorie. Dar nu numai sfârșitul cumplit al acestui război îl face special și unic. Aspectul cel mai clar (și strigător la cer) e faptul că rezultatul său era de la bun început cunoscut, adică însăși declanșarea atacului criminal, barbar de la 7 octombrie 2023 a marcat începutul sfârșitului cumplit de trist pentru o populație de două milioane de locuitori ai Fâșiei Gaza, un teritoriu eliberat de orice ocupație străină (adică israeliană) încă din anul 2005.

Mi se va spune că, de fapt, situația era complet alta și că ceea ce a determinat capii terorii din Gaza să declanșeze măcelul de la 7 octombrie 2023 a fost speranța că el va fi începutul unui război total, pornit pe mai multe fronturi, Liban, Yemen și poate (sau în special) în interiorul Israelului, prin revolta populației israeliene de origine arabă și a celor care populează malul de vest al Iordanului. Iar aparent, toată această acțiune de atac al Israelului – spun unii – trebuia să fie coordonată de Iran, dușmanul declarat al sionismului. Această teorie nu găsește niciun sprijin în realitate, întrucât Hamasul „a uitat” să informeze Iranul despre intenția de a ataca Israelul la acea dată, prin urmare șansa de a declanșa o conflagrație pe plan regional era de la început nulă și neavenită, iar contribuția altor grupări teroriste (Hezbollah în Liban și Houthis în Yemen) nu a schimbat cu nimic cursul războiului împotriva Hamasului.

Iar cât despre populația arabă a Israelului (care

a dat câteva zeci de jertfe în acea monstruoasă zi de octombrie), atitudinea tacită față de acest război ascunde în spatele ei satisfacția de a aparține unei țări civilizate, care respectă normele morale recunoscute în lumea întreagă.

Și dacă așa stau lucrurile, prima întrebare care cere un răspuns precis e următoarea: dacă Hamasul știa de la bun început că rezultatul atacului din acea sâmbătă de Simhat Tora nu are șanse de succes, cum se explică acțiunea criminală din acea zi? Răspunsul e clar: scopul oricărei acțiuni întreprinse în numele unui fundamentalism religios împins la extrem e uciderea „necredincioșilor” – care pe vremea mea se numeau ghiauri, iar azi pe primul plan se află evreii, israelienii. A ucide un evreu asigură „pașaportul” spre lumea cealaltă, unde ucigașul devine peste noapte „șahid” (adică sfânt) e primit cu toate onorurile și beneficiile ce i se pot oferi „acolo”.

Dar a doua întrebare e nu mai puțin justificată: oare cei care au declanșat războiul în acea zi de sâmbătă au luat în considerare faptul, aproape sigur, că populația Gazei va suferi în mod substanțial

ÎNSEMNĂRI DE LA FAȚA LOCULUI

ca urmare a ripostei israeliene? Și în acest caz răspunsul e clar: rezultatul reacției (știută de la bun început) israeliene nu se afla pe lista problemelor care trebuiau discutate pentru a ajunge la o decizie finală. Cum spune englezul? *They could not care less*. Iar rezultatele se văd cu ochiul liber. Pe de o parte, zeci de așezări israeliene, în sudul și în nordul țării, au fost afectate în mod serios, și ele necesită într-un viitor foarte apropiat eforturi financiare importante (dar nu imposibile). Dar nimic nu se compară cu efectele războiului actual asupra Fâșiei Gaza și sudului Libanului. Imaginile oferite de internet sunt elocvente.

Astăzi, la câteva săptămâni de la declararea armistițiului, când aproximativ un milion de cetățeni se reîntorc în partea de nord a Fâșiei Gaza, iar locuitorii din sudul Libanului așteaptă momentul reîntoarcerii în așezările părăsite, cumplita realitate e, de fapt, un coșmar de dimensiuni incredibile. Distrugerea infrastructurii în aceste două regiuni e totală! În Gaza, aproape 80% dintre clădiri s-au transformat în mormane de dărâmaturi, iar luxosul cartier al conducătorilor Hamasului a dispărut de

pe suprafața pământului. În sudul Libanului, absolut toate așezările sunt pustii, majoritatea clădirilor (care, ca și în cazul Gazei, erau folosite ca depozite de arme și ascunzători pentru teroriști) au fost transformate în ruine. La toate cele de mai sus se adaugă pierderile umane, peste 45.000 în Gaza, aproximativ 4.500 în Liban, nemaivorbind de imensul număr de cetățeni care au devenit refugiați în propria lor țară. Se pare că în ceea ce privește Gaza (pentru sudul Libanului nu există încă date precise) refacerea infrastructurii, inclusiv construcția de noi locuințe pentru sutele de mii de indivizi care au rămas fără adăpost, va necesita câteva zeci de miliarde de dolari și nu mai puțin de 15 ani de activitate intensă de construcții și reorganizare.

A nu se uita: în acest moment rețeaua sanitară ca și cea de educație sunt practic inexistente. Spitalele și școlile au fost folosite ca depozite de arme și ascunzături pentru teroriști; și nu e de mirare că ele au suferit foarte serios de pe urma războiului. Așa se explică faptul că se încearcă (probabil fără succes, chiar dacă inițiatorul e președintele Trump) a se găsi una sau mai multe țări musulmane care să accepte un imens val de emigranți proveniți din Gaza.

Iar la urmă, explicația titlului de mai sus.

Ca să poți afla în ce situație sunt cele două regiuni amintite, Gaza și sudul Libanului, în acest început de sfârșit al unui război izbucnit acum 15 luni, nu e nevoie să cauți date pe internet și nici să urmărești știrile oferite de media. E de ajuns să urmărești „exodul” câinilor din cele două regiuni spre Israel! Numărul câinilor vagabonzi, împinși de foamete și frig spre locuri mai sigure, e în creștere permanentă. Așezările israeliene de graniță sunt asaltate de câini care-și caută un adăpost și care impun aici luarea unor măsuri care să rezolve, cel puțin parțial, o situație la care nimeni nu se putea aștepta. Sindromul canin (denumirea îmi aparține!) e o probă elocventă pentru diagnosticarea situației dezastruoase provocate de un amestec de obsesie fundamentalistă și totală indiferență privitor la rezultate.

Dar cum spunea Molière: *Tu l'as voulu, Georges Dandin!*

Prof. dr. Gabriel M. GURMAN,
Omer, Israel
gurman@bg.ac.il

Micha Ullman – sculptor, explorator al Absenței și al Creației

În ziua de 10 mai 1933, în urma unui discurs ținut de Joseph Goebbels, membrii Uniunii Naționale Socialiste a Studenților și mulți profesori ai Universității Friedrich-Wilhelms din Berlin (în prezent Universitatea Humboldt), asistați de un public numeros în fața Bibliotecii Universității din vechea Piață Kaiser Franz Josef (în prezent Bebelplatz), au aruncat în flăcări 20.000 de cărți trecute în „lista neagră” a naziștilor. Erau lucrări considerate decadente și imorale, semnate de autori evrei, de comuniști, liberali și analiști sociali, interzise apoi în biblioteci particulare, publice sau academice de pe întregul teritoriu german.

A fost un moment zguduitor în istoria europeană, mai ales pentru poporul evreu. Cei care au intuit tragedia ce va urma au luat unele măsuri pentru asigurarea viitorului lor.

În 1933, un val de emigranți evrei din Germania a ajuns în Palestina, formând ceea ce s-a numit în istoriografia israeliană „Ha'Alya ha'Hamișit” (A cincea imigrație). Într-o familie din acei imigranți, în 1939 s-a născut la Tel Aviv copilul Micha Ullman. Va deveni un sculptor israelian cunoscut, creator în domeniul limbajului plastic, care va aborda în mod deosebit teme legate de istorie, memorie și identitate. În adolescență a urmat clasele liceale ale Școlii Agricole Ha'Kfar Ha'Yarok (Satul verde), dar a dovedit de timpuriu o înclinație pentru desen și sculptură. În anii 1960-1964 a studiat la Academia de Arte și Design Bezalel din Ierusalim. Apoi s-a specializat la Londra în domeniul gravurii. În timp, a devenit o figură proeminentă în arta contemporană.

Încă din anii 1970, Micha Ullman

și-a lăsat amprenta prin sculpturi caracterizate prin minimalismul formei și modestia materialelor. A folosit pământ, piatră și beton pentru a exprima sentimentul de absență și pierdere. Situate în spațiul public din Israel și din lumea largă, lucrările reflectă o bogăție spirituală și culturală evreiască, israeliană și universală. De-a lungul anilor, a susținut cursuri în cadrul Academiei de Arte și Design Bezalel din Ierusalim (1970-1978), la Universitatea Haifa (1976), la Facultatea de Arhitectură a Tehnionului din Haifa (1979-1985), la Academia de Stat pentru Arte Frumoase din Stuttgart (1991-2005). A fost un profesor dedicat, formând generații de discipoli care i-au

urmat drumul artistic. În 1980 Micha Ullman a reprezentat Statul Israel la Biennale de la Veneția. În 2009, maestrul a fost distins cu prestigiosul Premiu Israel pentru sculptură.

Din anul 1995, milioane de vizitatori pot remarca „Biblioteca Goală”, un memorial al cumplutului act de ardere a cărților, o lucrare conceptuală emblematică, creată de Micha Ullman în piața Bebelplatz din centrul Berlinului. Incorporată în pavaj, „Biblioteca” constă într-un cavou cubic, o încăpere subterană în care sunt montate rafturi albe goale, potrivite pentru a adăposti 20.000 de cărți. Este scufundată sub o placă de sticlă, poziționată la nivelul suprafeței pietonale. Asemănător unei oglinzi, reflectă lumina zilei, cerul, norii, chipurile trecătorilor și sugerează chiar o băltoacă rămasă după ploaie, așa cum afirmă artistul. Privitorul devine un *voyeur*, este nevoit să se uite în jos, ca într-o relicvă arheologică, într-un abis, pentru a sesiza absența cărților sau poate spiritul lor străjuit acolo, dar își vede și propria imagine vie. Panoul de sticlă este luminat continuu, creând noaptea un efect dramatic. La câțiva metri distanță, o placă de bronz, încorporată tot în pavaj, afec-

tată de patina timpului, avertizează: „Acesta a fost doar un preludiv; acolo unde se ard cărți, în cele din urmă se vor arde și oameni.” Epigraful gravat este un citat din tragedia *Almansor* (1820) de Heinrich Heine, în care autorul se referea la distrugerea civilizației musulmane din Spania sub cuceritorii catolici și inchiștiția spaniolă.

Practica de ardere a cărților pentru distrugerea unei culturi „inamice” a apărut cu mult înainte de secolul al XX-lea, nu numai în Germania. Dar, pentru noi, evreei din modernitate, mesajul profetic este zguduitor.

Și iată, în prezent, Micha Ullman ne oferă la Ierusalim o replică monumentală la adresa „Bibliotecii Goale”, prin noua sa creație, intitulată „Litere de Lumină”. Aceasta a fost concepută și proiectată cu ani în urmă, la inițiativa conducerii Bibliotecii Naționale. Vizitată continuu de un public larg, lucrarea a fost vernisată în toamna anului 2023, odată cu inaugurarea noii Biblioteci. Întâlnim un ansamblu ambidental, bazat pe alfabetul ebraic, inspirat de *Sefer Yetzira* (Cartea Creației), un străvechi text mistic evreiesc, care descrie crearea lumii prin 22 de litere. Acestea stau la baza nașterii perpetue a cuvintelor, a scrierilor, a comorilor spirituale cuprinse în milioanele de texte, volume așezate pe rafturile instituției.

În incinta grădinii care înconjoară Biblioteca, între edificiile puterii – Knesset (Parlamentul), ministerele guvernului și Muzeul Israel –, pe suprafața unui pavaj rotund, sunt amplasate 18 forme, de înălțimea unui om, sculptate în piatră provenită din Mițpe (Craterul) Ramon, impresionante tocmai prin modestia și simplitatea lor. Dedesubt se află o încăpere subterană de dimensiuni identice „Bibliotecii Goale” din Berlin. Printre tăieturile formelor și pe pavajul rondului, lumina soarelui și umbrele sculpturilor creionează 18 din literele alfabetului ebraic. Vizitatorul descoperă celelalte 4 caractere în spațiul subteran. Prin deschideri în plafonul încăperii, ferestre horizontale montate la nivelul grădinii, lumina mai proiectează și primele litere ale alfabetelor ebraic, latin și arab: Alef, A, Alif. Aidoma unui ceas solar, în decursul unei zile, literele își schimbă locația și forma. Întreaga lu-

crare emană o energie creatoare.

Micha Ullman a fost denumit „Maestru al luminii”. Prin inventivitatea și spiritualitatea artei sale ne aduce o învățătură, un îndemn pentru toleranță. Dar mai ales o undă de speranță.

Ruth OREN

ISRA-DRAMA: International Exposure of Israeli Theatre

Într-o lume în care cuvântul *teatru* poate însemna atât artă, cât și război, creatorii de teatru israelieni au navigat între cele două extreme și au organizat online, cu sirenele sunând, noua ediție ISRA-DRAMA, demonstrând că, până și în vremuri incerte, teatrul trebuie să reziste. Arta creează un spațiu pentru empatie, dialog și umanitate împărtășite. În aceste timpuri, crearea punților culturale este mai necesară ca oricând.

ISRA-DRAMA: International Exposure reprezintă o modalitate de a rămâne sănătoși în haos – o provocare profesională, dar și un memento: creativitatea nu se oprește nici măcar în cele mai grele vremuri. Și, totodată, o șansă de a vedea rezistența, umorul și „chutzpah-ul” teatrului israelian în acțiune, potrivit președinților Comitetului Artistic al festivalului, Hadar Galron și Nataly Zukerman.

Piesele sunt grupate pe diverse categorii tematice, filtrând povești diverse care modelează societatea israeliană contemporană: sindromul evreiesc, probleme sociale și politice, dramaturgi israelieni clasici, teatrul în timpul războiului, puterea femeii etc. Patru spectacole memorabile care analizează ce înseamnă să fii evreu, trecut și prezent, sunt relevante pentru tematica „sindromul evreiesc”: *Rebelul și discipolul* (Tmuna Theatre), scris și interpretat de Moti Brecher; *Stempeniu* (Beit Lessin Theatre), o adaptare de Edna Mazya, după romanul clasic idiș al lui Șalom Alehem; *O familie în tren* (Incubator Theatre), o comedie scrisă de Eldad Cohen; și *Stefa, dragostea mea*, de Hagit Rehavi Nikolayevsky și Amela Einat.

„Înainte, când oamenii voiau să glumească pe seama locuitorilor din Tel Aviv, spuneau despre ei că stau mereu prin cafenele și beau espresso. Și iată-ne la un an și două luni de când a izbucnit războiul. După șocul primelor luni de sirene, răsunând de mai multe ori în fiecare zi, orașul s-a adaptat celebrului slogan «orașul care nu doarme niciodată» și ne-am întors la cafenele, teatre și muzee. Totodată, nu am uitat nici măcar o clipă de ostacii, răniți, soldați căzuți la datorie, distrugerea imensă din nord, evacuării care se întorc treptat în sud, tristețea și suferința profunde. Aici, viața este într-un echilibru instabil: jonglezi cu rutina de zi cu zi, știind că aceasta se poate schimba în orice moment. Ca atunci când mergi la teatru și anunțul de dinainte de spectacol nu îți recomandă doar să-ți închizi telefonul, ci este și un reminder: «Dacă sună alarma, stai jos sau mergi într-un adăpost antiaerian.» Apoi, după zece minute și câteva explozii, spectacolul continuă”, spunea Shimrit Ron, director al The Hanoch Levin Institute of Israeli Drama.

Edith NEGULICI

Reprezentanta Israelului la Eurovision 2025, Yuval Raphael, supraviețuitoare din 7 octombrie

Finalista din acest an a competiției israeliene pentru Eurovision 2025 este Yuval Raphael, în vârstă de 24 de ani, supraviețuitoare a masacrului din 7 octombrie 2023, la Festivalul de muzică Nova.

Ediția 2025 a Eurovisionului urmează să aibă loc la Basel, în Elveția. Yuval și-a securizat locul după câștigarea competiției naționale HaKochav HaBa (Steaua în urcare). Piesa care a cucerit titlul pentru reprezentare la Eurovision este o reeditare regândită în parametri actuali a unuia dintre șlagărele formației ABBA, *The Dancing Queen*. Retrăind momentele atacului terorist Hamas din 7 octombrie, Yuval a scris pe pagina ei de Instagram: „Noaptea a început cu bucuria serbării, înaintea haosului și a terorii care au urmat curând. Se trăgea din toate părțile, se aruncau grenade... Am văzut orori imposibil de descris: prieteni și necunoscuți ucși în fața mea. Împreună cu alți 40 de participanți, m-am ascuns într-un adăpost împotriva bombardamentelor, aflat la marginea kibuțului Be'eri din apropiere. Auzeam vâjâitul șrapnelor, șuierul grenadelor aruncate spre adăpost. Ajutam răniți. Când trupurile celor ucși cădeau peste noi, am înțeles că, dacă mă ascund sub ele, am o șansă să supraviețuiesc. Opt ore am stat așa până am fost salvată de forțele IDF. Din 40 câți am ajuns în acel adăpost, am supraviețuit 11. Rănile fizice mi s-au vindecat, dar traumele rămân în mine pentru totdeauna, neatînse.”

Yuval Raphael a făcut parte din delegația de supra-

viețuitori cu misiunea de a împărtăși unor importante foruri internaționale experiențele trăite de ei în timpul atacurilor teroriste Hamas, printre care, în 2024, Consiliul Națiunilor Unite pentru Drepturile Omului. Ea vede reprezentarea la ediția din acest an a Eurovisionului ca pe „o platformă pentru a spune lumii suferințele de azi ale Israelului. Vreau să fiu privită nu dintr-un loc care caută milă, ci dintr-unul al celor care rămân puternici în picioare”, a declarat cântăreața pentru *Canal 12* al televiziunii israeliene. Și anul acesta, Israelul s-a confruntat cu chemări la boicot la Eurovision, dar European Broadcasting Union (EBU) a declarat din nou că admite participarea țării la concurs.

Yuval locuiește la Ra'anana, dar primii trei ani i-a trăit în Elveția, la Geneva. Din școală a fost atrasă de muzica rock, cu preferințe pentru formațiile Zeppelin, Scorpions, iar din zona pop, cântărețele Beyoncé, Céline Dion. În afară de ebraică, vorbește fluent engleza și franceza. Din 2023 este cântăreață profesionistă.

Nu este singura participantă remarcată la HaKochav HaBa, supraviețuitoare a atacurilor teroriste din 7 octombrie. Pe locul patru s-a clasat Daniel Weiss care, tot atunci, și-a pierdut ambii părinți. El a interpretat o piesă din repertoriul Beatles, *Let it be*, și *Câmpul cu iriși*, creație a cantautorului israelian cu rădăcini românești Shlomo Artzi.

Julia DELEANU

Astrid Rottman și arhitectura memorială a Holocaustului

Cartea Hașoah. Arhitectura graiului, lansată la Biblioteca Națională a României

Ziua de 27 ianuarie a fost marcată și printr-o lansare de carte la Biblioteca Națională a României, în spațiul American Corner, o platformă de diplomatie publică menită să consolideze relațiile bilaterale dintre SUA și România, după cum a precizat coordonatoarea acestui spațiu, Letiția Sandu, în deschiderea evenimentului. Cartea lansată a fost *Hașoah. Arhitectura graiului: între memoria individuală și memoria culturală*, de Astrid Rottman, publicată la Editura Hasefer a FCER-CM. La prezidiu s-au aflat George Gîlea, directorul editurii și moderatorul evenimentului; dr. Anca Tudorancea, istoric și cercetător la CSIER „Wilhelm Filderman”; prof. univ. dr. Augustin Ioan, de la Universitatea de Arhitectură și Urbanism „Ion Mincu” din București, și autoarea Astrid Rottman, arhitectă.

George Gîlea le-a mulțumit gazdelor pentru organizarea acestei întâlniri în jurul unei cărți reprezentative pentru ziua de 27 ianuarie:

„Mai întâi, cred că spune ceva despre noi faptul că astăzi se împlinesc 80 de ani de la eliberarea lagărului de exterminare Auschwitz-Birkenau, dar este numai a 20-a comemorare internațională, oficială, în urma adoptării de către ONU a rezoluției privind Ziua Internațională de Comemorare a Victimelor Holocaustului; spune ceva despre societățile noastre, despre instituțiile naționale și internaționale, anume că, uneori, procesele de asumare a istoriei sunt cam lungi. Apoi, comunicarea memoriei Holocaustului este importantă din mai multe perspective. Spre exemplu, dacă la lași am fi avut urme ale memoriei violențelor antievreiești din universități, violențe pe care le-au produs mișcările legionare, în frunte cu Corneliu Zelea Codreanu, poate că sănătatea comunității ieșene, din perspectivă democratică, ar fi fost una mai bună. De asemenea, dacă la lași ar fi fost vreo urmă vizibilă a faptului că, în urmă cu 100 de ani, în octombrie 1924, Corneliu Zelea Codreanu l-a ucis pe Constantin Mănciu, prefectul de lași, iarăși cred că ar fi fost util pentru generațiile din zilele noastre să știe aceste chestiuni.

Despre arhitectura memorială a Holocaustului și cum arată aceste urme în orașele noastre, despre asta este cercetarea profesoarei Astrid Rottman. A fost foarte curajoasă să cerceteze un domeniu atât de vast și de complicat și îi mulțumesc că a ales să-și publice cartea la Editura Hasefer. Este un domeniu care poate deschide o nouă ramură de cercetare în spațiul cultural și academic românesc, pentru că, așa cum văd eu lucrurile, el se găsește la intersecția dintre arhitectură, istorie și antropologie culturală.”

Anca Tudorancea a subliniat că întâlnirile între arhitectură și alte domenii nasc mereu lucruri profunde, cum este și această carte care „nu e doar despre arhitectură, ci conține elemente de filozofie, istorie, imagine și introspecția imaginii”. În calitatea sa de istoric, vorbitoarea a punctat: „De multe ori trecem pe lângă locuri memoriale invizibile pentru noi; chiar și când există descrieri, plăci de aducere aminte, lumea trece și nu le citește. Suntem în punctul în care memoria Holocaustului este atacată și tot mai puțini martori mai sunt printre noi. Prin urmare, noi, istoricii, arhitecții, specialiștii, suntem martori secundari, cei care trebuie să explicăm ce vedem, cum vedem, de ce este important să vedem, de ce este important ca aceste monumente să fie aici. Bineînțeles că partea cea mai sensibilă mi se pare a fi decriptarea memorialelor din București, începând chiar cu coperta cărții, încărcată de simboluri. De multe ori, coperta cărților despre Holocaust se reduce la stereotipuri precum sârma ghimpată, șinele de tren, care sunt foarte uzitate. Este prima dată când se folosește ca ilustrație această placă extrem de importantă pentru istoria locală, care se află la intrarea în Muzeul de Istorie și Cultură a Evreilor din România, de pe strada Mămulari, nr. 3, o placă spartă și reparată de comunitate. Pentru mine este una dintre imaginile-reper și ar trebui să intre în codul vizual al Pogromului de la București, despre care avem șocul că lumea nu prea știe. De foarte multe ori se spune că vorbim despre Holocaust ca să nu se mai repete; eu cred că ar trebui să vorbim despre Holocaust ca să ne amintim. Toți sperăm să punem o piatră de neuita-

re. Apropo de memoriale: *Stolpersteine* nu există în România; dar uitându-mă la acest teanc de cărți despre Holocaust apărute la Hasefer, poate că și cărțile sunt niște *Stolpersteine*.”

Augustin Ioan, coordonatorul tezei de doctorat care a stat la baza acestei cărți, a povestit cum a aprofundat el însuși această temă de cercetare, fiind invitat, în 2006, la Ierusalim, pentru a ține o conferință despre memoriale Holocaustului. Cu acea ocazie, la îndemnul profesorului Leon Volovici, a vizitat Yad Vashem, pe care îl consideră un etalon în materie de arhitectură a memoriei, și Centrul de Cercetare a Evreilor din România, de la Ierusalim. Mai târziu a scris cartea *Arhitectura memoriei: noua frontieră a spațiului sacru*, devenită o lucrare de referință în domeniu. Teza lui Astrid Rottman se remarcă prin maturitate și implicare profund personală: „E o lucrare mult peste așteptări, mult peste nivelul unei teze de doctorat, mult peste obiectivele unui doctorat. E cartea ei. Ea este și un arhitect foarte bun, spre deosebire de alți arhitecți care scriu cărți.”

Argumentându-și alegerea temei, Astrid Rottman a povestit că s-a născut și a locuit, în primii șase ani de viață, pe strada Haiducul Bujor, fostă Epureanu, una dintre străzile fostului cartier evreiesc din București. Despre Holocaust nu se discuta acasă. În liceu s-a gândit că își datora existența faptului că, în timpul războiului, ceva, la un moment dat, a decurs altfel decât în restul Europei. Căuta un răspuns, așa că subiectul cercetării doctorale a împletit două domenii care îi amprentau existența:

arhitectura (care îi constituia și profesia) și Holocaustul (dilema existenței personale). Prin această carte, autoarea și-a propus să analizeze „*gesturile zidite*” dedicate Holocaustului de-a lungul celor 80 de ani care au trecut de la sfârșitul celui de Al Doilea Război Mondial, dorind să fie și o ancoră sau un ghid util celor angrenați decizional sau creativ (administrație, comunitate, arhitecți etc.), dar și publicului larg în decriptarea unui act atât de complex, dar obligatoriu României de azi, cum este comemorarea Holocaustului”.

Prezentare pe Zoom

Data de 21 ianuarie 2025 a fost un bun prilej pentru JCC București de a organiza o discuție online pe marginea cărții *Hașoah. Arhitectura graiului: între memoria individuală și memoria culturală*, de Astrid Rottman. Moderatorul a fost Delia Marc, coordonator de evenimente culturale la JCC București. La discuție au participat: George Gîlea, dr. Anca Tudorancea și Astrid Rottman.

George Gîlea a prezentat cu această ocazie o selecție de zece cărți publicate în ultimul an la Hasefer care abordează tematica Holocaustului și a antisemitismului.

Anca Tudorancea a subliniat că lucrarea lui Astrid Rottman este demnă de a cunoaște mai multe ediții, pentru că „este începutul unei discuții care se adresează și publicului general, și publicului de specialitate, și studenților de la multiple facultăți – Istorie, Științe politice, Litere, Arhitectură. Ceea ce remarcă și Astrid este că istoria memorială din România e mai degrabă detașată, simbolică, abstractă și, de cele mai multe ori, ascunsă sau plasată într-o zonă sigură – în sinagogi, în cimitire; este o memorie internă, doar a comunității.”

Astrid Rottman și-a motivat alegerea temei cărții prin argumente de ordin biografic și identitar. Aprofundarea propriei identități și căutarea motivelor pentru care familia ei a scăpat de Holocaust au îndemnat-o să aleagă o temă dificilă și emoționantă pentru cercetarea doctorală. „Arhitectura memorială a Holocaustului este obligatoriu să o discutăm separat, pentru că este un fenomen desfășurat de-a lungul celor 80 de ani de la eliberarea lagărului Auschwitz-Birkenau. Alte două motive pentru alegerea temei sunt acelea că, la nivel global, memoria supraviețuitorilor (*memoria vie*) își atinge limitele biologice; și ne întrebăm cum va fi transmisă memoria Holocaustului într-o epocă a postmemoriei”, a arătat autoarea.

Claudia BOSOI

PROFIL DE SCRITOR

Răspunsuri de la Norman Manea (I)

Sunt extrem de actuale, ca orice contribuții valoroase, răspunsurile lui Norman Manea dintr-un interviu amplu, publicat pe LiterNet și republicat ulterior în volumul *Literatura de azi* (2013). O întrebare a mea se referă la Exil. Iată un fragment din răspunsul scriitorului:

„Exilul se află demult în narațiunea speciei umane, cum știm din Biblie, din mitologia greacă sau din alte vechi și noi mitologii și religii. Epoca modernă a accelerat și sporit fenomenul, datorită migrațiilor economice, politice și din atâtea alte motive și traduce azi o contradicție fundamentală a timpului nostru: cea dintre modernitatea centrifugă, cosmopolită și nostalgia sau nevoia centripetă de apartenență. De aici, numeroasele repercusiuni conflictuale, în toată lumea.

În centrul conflictului se află din nou străinul, relația tensionată dintre acesta și mediul în care încearcă să-și restaureze existența. Deși creștinismul, apărut ca o înnoire a iudaismului, este o religie larg răspândită și propovăduiește iubirea aproapelui, adepții săi nu au izbutit să iubească aproapele ca pe ei înșiși, nici străinul ca pe cei apropiați, iar islamismul care onorează «musafirul» are o feroce respingere a «infidelilor», adică a celor de altă credință.

În 1987, anul trăit ca bursier DAAD în Berlinul occidental și pragul unei decizii esențiale asupra viitorului, m-am întrebat adesea cine sunt, de fapt; și capitala germană acutiza, firește, dilemele. Berlinul era un cuvânt de groază în copilăria mea și nu uitasem acea perioadă, iar acum devenea prima stație spre libertate și o nedorită înstrăinare. Paradoxal, nevoia unei patrii poate fi mai acută pentru cel acuzat mereu că nu o are și nu ar putea avea vreuna, desemnat ca străin în propria țară și oriunde. Nu aveam, din păcate, sarcasmul benefic al lui Cioran – care elogia «onoarea de a fi expulzat» și păstrase statutul de apatrid și în noua patrie care îl considera unul dintre marii ei stilști –, deși aveam aparent mai multe motive să mă despart de țara de unde a trebuit să mă salvez prin exil. Pe străzile Berlinului postbelic și prosper și în jurul zidului chinezesc care îl separa de socialismul din care fugisem, întrebările asupra «identității» mele dobândeau o nouă acuitate. Noroc că Patria continua și avea să continue, în următorii peste 20 de ani trăiți în Lumea Nouă, să-mi trimită mesaje de veninoasă liniștire: nu te mai zbate în ezitări, străinule, ai făcut bine ce ai făcut, departe e mai bine, dacă te uiți înapoi ai îngheța, ca nevasta lui Lot.

Statul nazist a declarat străinul drept inamic irevocabil, demn doar de ură și anihilare, dictatura proletariului procedase la fel cu dușmanul de clasă și, prin demagogie și teroare, și-a înstrăinat supușii de idealurile umaniste din care se revendica. Statul fundamentalist islamic, organizațiile fundamentaliste creștine, precum Garda de Fier, sau de orice altă orientare extremistă, reproduc, în diferite proporții, acest tip de ideologie a ostilității.

Primul meu exil s-a produs în 1941, cum știți, sub dictatura antonesciană, când aveam 5 ani, brusc smuls din solara copilărie și aruncat în hăul unei lungi nopți darnice în oroare. Revenirea în locurile natale, la finele războiului, în 1945, a însemnat o enormă bucurie și o treptată terapie a banalității, după supraviețuirea urgiei antisemite. A urmat iluzia infantilă a Utopiei comuniste, trezirea brutală în realitatea mincinoasă și mizeră, exilul intern și internalizat în larvarea continuitate a adaptării cotidiene. Înveninarea tot mai accentuată a existenței s-a finalizat printr-o voluntară expulzare. Al doilea exil, din cauza altei dictaturi și a unei alte ideologii, aparent contrare.”

Răspunsul lui Norman Manea, memorabil, este datat 8 noiembrie 2012 și localizat: New York. Daniel CRISTEA-ENACHE

Fata cu părul roșu de la Auschwitz

Bestsellerul *Fata cu părul roșu de la Auschwitz*, de Nechama Birnbaum (Editura Humanitas Fiction, 2025), dedicat vieții bunicii autoarei, Rozi Greenstein, născută la Crasna, supraviețuitoare a Holocaustului, și definitivat după o perioadă de cinci ani de interviuri înregistrate cu aceasta și de documentare în Israel, Europa și SUA, a fost tradus în 11 limbi.

Capitolele alternează între copilărie și adolescența fericită din timpul Holocaustului, aflate în contrast cu realitatea cruntă: smulsă din sânul familiei în 1944, aruncată în ghetoul din cărămidăria Klein (Cehei), deportată la Auschwitz, Bergen Belsen, Duderstadt (fabrica de muniție), supraviețuitoare a marșului morții și eliberată la Terezin. Zece zile cât a fost închisă într-un buncăr, Rozi s-a simțit îngropată de vie. Ieșirea din buncăr i s-a părut ca o ieșire din mormânt. În cele mai dificile împrejurări, ea și-a păstrat optimismul din copilărie. A trăit experiențe oribile în timpul detenției, înconjurată din toate părțile de moarte, supușă la muncă fizică până la epuizare, înfometată și tratată inuman. Chiar și atunci când trebuia să fie tatuată, Rozi și-a riscat viața și s-a strecurat printre prizoniere pentru a ajunge la tatuatorul care tatua cel mai bine, deoarece nu voia să aibă niște cifre scrise urât pentru tot restul vieții.

„Bunica mi-a spus o mulțime de povești despre cum a refuzat să renunțe și cum a luptat pentru viață. Nu am simțit niciodată că ea a fost o victimă. La 18 ani, când am vizitat Auschwitzul, am plecat de acolo cu impresia că naștii erau victimele, pentru că viața lor nu avea nicio valoare, niciun sens, în timp ce evreii pe care i-au ucis aveau

cel puțin un scop în viață pentru care meritau să lupte. Optimismul bunicii mele mi-a schimbat viața. Nu cred că Holocaustul poate fi vreodată uitat de supraviețuitori, totuși inima frântă a bunicii mele era plină de lumină. Această carte este brutală, sfâșietoare, plină de pierderi și durere. Și totuși este plină de frumusețe, speranță și dragoste. (...) Mi-a plăcut spiritul de luptător al fetei cu părul roșu de la Auschwitz și am simțit că este o poveste care trebuia împărtășită lumii. Bunica mea vrea ca voi să știți prin ce a trecut, pentru a putea schimba felul în care arată viitorul. Vrea să știți că nu puteți lăsa istoria să se repete. Vrea să știți că nu contează căreia rase îi aparțineți sau care vă este culoarea pielii ori ce religie practicați. Suntem cu toții unul. Vrea să tratați pe toată lumea cu respect și vrea să vă ridicați în apărarea celor nedreptățiți. Vrea să vă amintiți că puteți apăra pacea. Așadar, amintiți-vă! Amintiți-vă de o fată cu părul roșu, numai piele și os, care și-a spus că va trăi. Amintiți-vă și faceți din lumea voastră una în care să merite să trăiți”, spune Nechama Birnbaum despre experiența scrierii acestei cărți și despre impactul pe care relatarea acestei povești de viață îl poate avea asupra cititorilor din toată lumea.

Edith NEGULICI

Ziua Internațională de Comemorare a Victimelor Holocaustului, marcată la Uniunea Scriitorilor din Tel Aviv

Ziua Internațională de Comemorare a Victimelor Holocaustului a fost inițiată de Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite, prin rezoluția 60/7 adoptată la 1 noiembrie 2005, rezultatul unei sesiuni speciale din 24 ianuarie 2005, cu ocazia împlinirii a 60 de ani de la eliberarea lagărului Auschwitz-Birkenau. Evenimentul marchează o zi internațională de amintire a celor 6 milioane de evrei uciși, înfomețați și persecutați de regimul nazist, inclusiv a altor victime, precum romii și persoanele cu dizabilități.

În prezent, pe măsură ce asistăm la creșterea antisemitismului în întreaga lume, este de maximă importanță să respectăm această zi, cu mare accent în școli, universități și instituții puse în serviciul public. Lecțiile supraviețuitorilor Holocaustului sunt un cadou special pentru tânără generație din zilele noastre, care de multe ori se află în căutarea unor repere solide. Una dintre cele mai importante lecții este: „Nu-ți pierde niciodată speranța!” Nu mai puțin importante sunt: „Găsește-ți o misiune

în viață!” și „Fii empatic!”

Pe 27 ianuarie 2025, la Tel Aviv, scriitoarea israeliană Gali Mir-Tibon a organizat o comemorare unică, menită să le onoreze pe mamele și ficele evreice supraviețuitoare ale Holocaustului. Aproape 100 de femei de toate vârstele și categoriile sociale au venit la acest eveniment special.

Dr. Gali Mir-Tibon este autoarea cărții *Mamele*, în care dă glas femeilor deportate în Transnistria. Prin narațiunea sa remarcabilă, autoarea vorbește în numele lor. Cartea este în curs de apariție în limba română, la Editura Hasefer, în toamna acestui an.

Programul a început cu un interludiu muzical oferit de nepoata unei supraviețuitoare a Holocaustului și a continuat cu prezentarea panelului de scriitoare.

Varda Horwitz, Dina Azriel, Esti G. Chaim, Dorit Weisman și Leora Somek sunt supraviețuitoare ale

Holocaustului la a doua și a treia generație, iar două dintre ele au rădăcini românești. Temele propuse de autoare au fost: „Relațiile dintre mamă și fiică”, reflectate în poeme, povestiri și romane; „Poveștile nespuse ale mamelor noastre”; „Răspunsul la Holocaust al celei de a treia și a patra generații”.

Spre finalul întâlnirii, audiența s-a împărțit în grupuri mici, cărora autoarele li s-au alăturat pe rând, astfel încât să discute mai ușor teme propuse în cadrul panelului. Chiar înainte de a ne lua rămas bun, am avut plăcerea să ascultăm un alt interludiu muzical.

A fost un mod deosebit de a ne aminti și a ne onora dragile mame și bunici, adevărate eroine care au supraviețuit perioadei oribile petrecute în lagărele regimului nazist, în locuri precum Auschwitz-Birkenau, Transnistria, Ravensbrück, Bergen Belsen, pentru a menționa doar câteva.

Peninah ZILBERMAN

Rabinul de la Buchenwald

Lumea anului 2010, în care Yitta Halberstam și Judith Leventhal narau *Mici miracole în timpul Holocaustului*, nu cunoscuse tragediile care aveau să-i succedă: proliferarea fără precedent a terorismului, ororile Hamasului din 7 octombrie 2023, ascensiunea globală a antisemitismului ajuns la cotele cele mai înalte de după Holocaust.

Și totuși, cei 80 de ani comemorați anul acesta de la eliberarea Auschwitzului prilejuiesc necesarul memento. Rabinul militar Herschel Schacter, care făcea parte din trupele americane eliberatoare ale lagărului de la Buchenwald, a fost salvatorul unui copil de sub un maldăr de cadavre. Copilul avea să devină viitorul șef-rabin al Israelului: Yisrael Meir Lau.

Iată fragmentul din carte: „Buchenwaldul era tăcut în zorii aceia. Așteptam în barăcile noastre să fim

chemați la apel. Niciun ofițer nazist în jur. Dintr-odată am auzit zgomot de blindate. Trupe americane intrau în lagăr. Rabinul Schacter a strigat la portavoce în idiș: *ir said fra!* – (Fraților, sunteți liberi!) Dar puțini dintre noi ne-am încumetat să ieșim. Ne era frică. Putea să fie un truc. Rabinul militar și camarazi ai săi inspectau locurile cutremurați de tot ce vedeau. La un moment dat, rabinul Schacter s-a oprit în fața unui maldăr de cadavre, surprins de o mișcare slabă, întrezărită printre morți. «Am văzut mișcând un cadavru!» – a atins el brațul generalului care îl însoțea. «Imposibil!» – l-a liniștit celălalt cu blândețe. «Ba da, mișcă!» – a insistat rabinul și a început să caute printre cadavre. «Am găsit un copil! Un copil viu! Un miracol!» – s-a aplecat el în fața micii făpturi temătoare. «Cum te cheamă?» «Lubek.» «Câți ani ai?» «Ce importanță

are?! N-ai văzut ce am văzut eu, nu ai trăit ce am trăit eu. Tu poți să râzi, poți să plângi; eu, nu. Eu sunt mai bătrân ca tine.» Un milion și jumătate de copii prizonieri în lagăre au fost uciși cu brutalitate de naștii. Un copil supraviețuitor la Buchenwald! Un șoc și un triumf!”

După zeci de ani, naratorul, evreu american, avea să fie invitat la un dineu pentru strângere de fonduri. Acolo i-a întâlnit pe șef-rabinul Lau șezând la una dintre mese alături de salvatorul lui, rabinul Schacter. Șef-rabinul Lau a fost invitat la microfon. Înainte de a intra în conținutul discursului, Lubek cel de demult și-a îndreptat privirile spre rabinul Herschel Schacter: „Vedeți omul acesta aflat printre dumneavoastră? El mi-a salvat viața!”

Rabinul Schacter a murit la 95 de ani. Lubek a fost șef-rabin al Israelului între 1993 și 2003. (I.DELEANU)

Jewish Book Awards – ediția 74

Păstrând tradiția fiecărui început de an, au fost aleși câștigătorii celei de a 74-a ediții a National Jewish Book Awards, una dintre cele mai importante și longevive competiții din domeniul literaturii evreiești din Statele Unite ale Americii. Membrii Jewish Book Council, prezidat de Elisa Spungen Bildner, au colaborat cu peste 120 de jurați pentru a examina 700 de lucrări înscrise în competiție.

10/7: 100 Human Stories, de Lee Yaron, a fost declarată câștigătoare la secțiunea Cartea Anului. Îmbinând istoria orală cu jurnalismul de investigație, cartea oferă o fereastră vitală spre istoria conflictului israeliano-palestinian și

spre modul în care turbulențele politice interne din Israel l-au afectat, oferind relatări nu ale politicianilor sau ale militarilor, ci detalii despre viețile oamenilor obișnuiți care au trăit la granița cu Gaza.

Titlul câștigător pentru secțiunea Biografie a fost cel semnat de Christophe Lebold pentru cartea sa *Leonard Cohen: The Man Who Saw the Angels Fall* (ECW Press), iar Amir Tibon a primit premiul pentru memoriile sale, *The Gates of Gaza: A Story of Betrayal, Survival, and Hope in Israel's Borderlands* (Little, Brown & Company).

Danielle Sharkan obține Premiul pentru Cărți ilustrate pentru Copii, pentru *Sharing Shalom*, ilustrații de Selina Alko (Holiday House).

Premiul pentru Memorii ale Holocaustului a fost acordat volumului *Occupied Words: What the Holocaust Did to Yiddish*, semnat de Hannah Pollin-Galay, University of Pennsylvania Press.

Premiile includ și alte secțiuni dedicate literaturii pentru copii, debut, ficțiune, tradiții culinare evreiești, identitate evreiască sefardă, precum și traduceri din limba ebraică.

Câștigătorii acestei ediții vor fi premiați la data de 12 martie 2025, în cadrul unei ceremonii a cărei gazdă va fi autorul Dani Shapiro. Printre laureații precedentelor ediții ale National Jewish Book Awards se află nume celebre, precum Bernard Malamud, Philip Roth, Elie Wiesel sau Deborah Lipstadt.

Cartea *10/7: 100 Human Stories*, de Lee Yaron, este în curs de apariție la editura Hasefer.

Dan DRUȚĂ

ȘTIINȚA ȘI VIAȚA

Un papirus grecesc în deșertul Iudeei

Cel mai lung papirus grecesc găsit vreodată în deșertul Iudeei, care aruncă o lumină nouă asupra unui proces desfășurat în Israel în urmă cu aproape 2.000 de ani, a fost publicat pentru prima dată. El dezvăluie un caz de crimă și de corupție în Iudeea epocii romane, documentând pregătirea procurorilor pentru un proces care a avut loc chiar înainte de revolta lui Bar Kohba din anii 132-136.

Evenimentele descrise în documentul-papirus au avut loc între două revolte evreiești majore împotriva dominației romane și menționează figuri-cheie istorice, inclusiv pe Tineius Rufus, guvernatorul Iudeei la izbucnirea revoltei Bar Kohba. Documentul a fost probabil ascuns într-o peșteră din deșertul Iudeei.

Când documentul a fost descoperit inițial, în urmă cu zeci de ani, specialiștii au fost de părere că este legat de nabateeni, o civilizație arabă antică din nordul Arabiei și sudul Levantului. În anul 2014, profesoara emerită Hannah Cotton Paltiel, de la Universitatea Ebraică din Ierusalim, l-a inspectat și și-a dat seama că acesta a fost clasificat incorect: după cum s-a dovedit, pergamentul era redactat în greaca veche. „Când l-am văzut marcat ca «nabatean», am exclamat: «Pentru mine este greacă!»”, își amintește Cotton Paltiel.

În urmă redescoperirii sale, o echipă internațională de cercetători, inclusiv prof. Avner Ecker de la Universitatea Ebraică din Ierusalim, a lucrat la descifrarea acestuia. „Este cel mai

bine documentat proces roman din Iudeea, în afară de procesul lui Iisus”, a declarat Ecker. Anna Dolganov, de la Academia Austriacă de Științe, care face parte din echipa de cercetare, a subliniat valoarea unică a documentului: „Acest papirus este extraordinar pentru că oferă o perspectivă directă asupra pregătirii pentru proces în această parte a Imperiului Roman”.

Noi tehnologii în domeniul agriculturii

O nouă tehnologie ar putea ajuta fermierii să optimizeze momentul recoltării și să îmbunătățească calitatea produselor. Cercetătorii au dezvoltat recent un model de învățare automată care ajută la evaluarea calității roșiilor înainte de recoltare. Metoda de pionierat ar putea face recoltarea tomaterilor mai ușoară, mai eficientă din punctul de vedere al costurilor și mai durabilă.

Într-un studiu publicat recent în revista științifică *Computers and Electronics in Agriculture*, oamenii de știință de la Universitatea Ebraică din Ierusalim au declarat că modelul lor recunoaște parametrii-cheie ai calității tomaterilor cu o precizie excepțională. Coautorii explică faptul că roșia este „una dintre cele mai substanțiale culturi cultivate la nivel mondial, cu valori economice și nutriționale semnificative”. În anul 2020, producția mondială brută de tomate a fost de 189 de milioane de tone. Roșiile sunt bogate din punct de vedere nutrițional, oferind zaharuri, acizi organici, licopen și acid ascorbic (vitamina C) și pot chiar reduce riscul mai multor tipuri de cancer, afecțiuni cardiovasculare și degenerescență maculară legată de vârstă.

Metodele tradiționale de determinare a calității culturilor de tomate au loc numai după recoltare și prezintă multe dezavantaje. Cercetătorii de la Universitatea Ebraică din Ierusalim, în colaborare cu cercetători de la Universitatea Bar-Ilan și de la Organizația guvernamentală de cercetare agricolă Volcani Center, au utilizat imagistica hiperspectrală pentru a dezvolta un model de învățare automată pentru evaluarea înainte de recoltare. Imaginile hiperspectrale ale unor intervale specifice de lungimi de undă ale luminii, cunoscute sub denumirea de benzi spectrale, sunt utilizate pentru a studia proprietățile obiectelor pe baza modului în care acestea reflectă lumina. Oamenii de știință au folosit o cameră hiperspectrală portabilă pentru a colecta date de la 567 de fructe de roșii din cinci soiuri. Modelul a demonstrat o precizie ridicată de predicție. „Cercetarea noastră își propune să reducă decalajul dintre tehnologia imagistică avansată, IA și aplicațiile agricole practice”, a declarat David Helman de la Facultatea de Agricultură, Alimentație și Mediu din cadrul HUJI, care a condus studiul. „Această lucrare are potențialul de a revoluționa monitorizarea calității nu numai a tomaterilor, ci și a altor culturi. Următorul nostru pas este să construim un dispozitiv cu costuri reduse – ToMAI-SENS –, bazat pe modelul nostru, care va fi utilizat pe întregul lanț valoric al fructelor, de la ferme la consumatori”, a adăugat el.

Stresul cronic afectează modul în care creierul procesează sunetul

Stresul cronic modifică felul în care procesăm sunetele, conform unei noi cercetări efectuate pe șoareci la Universitatea Ben-Gurion din Negev. De exemplu, sunetele trebuie să fie mai puternice în timpul stresului cronic pentru a declanșa răspunsuri similare. Sirenele de alarmă pentru rachete și drone sunt deosebit de puternice în Israel – o măsură de salvare a vieții, pentru a se asigura că israelienii ajung într-un spațiu sigur la timp pentru a evita un atac. Se știe că stresul cronic are un impact asupra învățării și a procesului decizional, dar până

la realizarea acestui studiu nu se știa dacă sau cum ar putea afecta acest stres auzul. Dr. Jennifer Resnick de la Departamentul de Științe ale Vieții al Universității Ben-Gurion și-a propus să afle dacă stresul influențează funcțiile de bază ale creierului, cum ar fi procesarea sunetelor. „Știm că stresul cronic este un factor de risc pentru mai multe tulburări psihiatrice și senzoriale. Însă există puține cercetări privind modul în care creierul nostru procesează sunetele neutre în condiții de stres cronic”, spune Resnick. Concluziile studiului au fost publicate în *PLOS Biology*.

Oamenii de știință au descoperit

că acest efect poate fi determinat de faptul că un tip de celulă inhibitorie devine mult mai activă în condiții de stres repetat și suprimă alte celule. Ei au descoperit că celulele SST din creier au început să se aprindă mult mai puternic atunci când a fost redat un sunet, în timp ce activitățile celulelor piramidale și PV au scăzut. Acest lucru poate explica atenuarea sunetelor, spune Resnick. „Cercetările noastre sugerează că stresul repetat nu are un impact doar asupra reacțiilor noastre la stimuli cu încărcătură emoțională, ci poate modifica și modul în care răspundem la stimuli neutri de zi cu zi”, conchide ea.

Justiția este oarbă, dar AI...?

Produsul lansat recent de start-upul israelian Canotera are în prezent o acuratețe de 85% și are menirea de a consilia avocații în evaluarea răspunderii și în prezicerea modului în care se va încheia un caz. Această cifră va crește doar pe măsură ce inteligența artificială se ocupă de mai multe cazuri. „Litigiile sunt un teritoriu foarte necunoscut”, spune Yariv Lissauer, CEO la Canotera, cu sediul în Haifa, un fost avocat cu o vastă experiență în lumea start-upurilor. „Există o mulțime de necunoscute, de complicații, de reglementări și decrete. Dar, în cele din urmă, majoritatea cazurilor se bazează pe fapte care s-au întâmplat în trecut și care trebuie să fie introduse într-un cadru de reglementare care există deja.”

Canotera cercetează documentația disponibilă pentru

fiecare caz comparabil (o sarcină care ar putea bloca o echipă de avocați timp de săptămâni), analizează modelele și oferă cea mai bună evaluare a modului în care se va desfășura și se va soluționa cazul. Acesta este un potențial schimbător pentru toți cei implicați în litigii, care se întrebă dacă să lupte sau să ajungă la o înțelegere. „Nu înlocuim cunoștințele experimentate și profesionalismul avocaților”, a declarat Lissauer pentru ISRAEL21c. „Suntem cei mai buni prieteni ai lor, pentru că extindem masiv amploarea precedentelor sau a faptelor pe care se bazează, în cele din urmă, rezultatul unui litigiu. Și facem acest lucru într-un mod foarte scalabil.”

Compania a fost înființată în 2023 și a atras deja o finanțare de 1,6 milioane de dolari.

Oamenii de știință israelieni și britanici descoperă asemănări structurale între cântecul balenelor și vorbirea umană

Studiul, publicat în revista *Science* și dat publicității de Universitatea Ebraică din Ierusalim, sugerează că balenele și-ar putea învăța cântecele într-un mod similar cu cel în care bebelușii dobândesc vorbirea. Echipa, care a inclus experți în lingvistică, științe ale dezvoltării, biologie marină și ecologie comportamentală, a analizat cântecele balenelor cu cocoașă, înregistrate pe parcursul a opt ani în Noua Caledonie (sud-vestul Oceanului Pacific).

Folosind metode aplicate în mod obișnuit pentru a studia modul în care bebelușii învață cuvintele, cercetătorii au descoperit structuri statistice în cântecele balenelor care seamănă cu modelele observate în limbajele umane. Una dintre descoperirile-cheie a

constat în faptul că toate cântecele balenelor conțin elemente recurente ce urmează o frecvență dezechilibrată, o caracteristică observată anterior doar în comunicarea umană. Oamenii de știință au descoperit, de asemenea, că inteligențele mamifere și-ar putea segmenta cântecele urmărind probabilitățile sunetului, la fel cum fac bebelușii umani atunci când învață să vorbească. „Aceste rezultate oferă dovezi că atât balenele, cât și oamenii folosesc sisteme de comunicare transmise cultural”, au remarcat cercetătorii. Studiul susține ideea că evoluția limbajului poate fi examinată dincolo de primat prin studierea evoluției convergente la alte specii. Descoperirile se adaugă cercetărilor în curs privind complexitatea comuni-

cării balenelor și sugerează că analiza modelelor vocale neumane ar putea oferi informații despre modul în care se dezvoltă limbajul la diferite specii.

Dr. Jenny Allen, expert în structura cântecului balenelor la Universitatea Griffith și coautor al lucrării, a declarat că unul dintre lucrurile care au făcut balenele cu cocoașă atât de fascinante a fost cât de des se schimbă cântecul lor și cât de repede au fost balenele capabile să învețe un cântec nou. „Limbajul uman și cântecul balenelor sunt ambele învățate cultural, astfel că balenele învață cântecele de la celelalte balene cu care își petrec timpul. Acesta este motivul pentru care toate balenele dintr-o populație vor cânta același cântec”, a spus ea, potrivit *The Guardian*.

Ce mai vedem la muzeu

O privire în Muzeul de Istorie și Cultură a Evreilor din România „Dr. Nicolae Cajal”

Samuel Müztner
(1884-1959)

Un alt mare artist prezent în Pinacoteca FCER-CM este Samuel Müztner. El și-a început educația artistică la Școala de Belle Arte din București, sub îndrumarea lui Eugen Voinescu și a lui G.D. Mirea, continuând apoi studiile la Académie Julian din Paris. Apoi și-a consolidat timp de aproape doi ani studiile la Giverny, lucrând direct cu Claude Monet, maestrul care i-a influențat semn-

nificativ stilul picturii. Întors în țară, lucrările lui Müztner au primit recenzii mixte în timpul expozițiilor. Faptul că a fost studentul lui Mirea era apreciat,

însă, în timp ce anumiți critici i-au apreciat expresivitatea și bogăția de culori din portrete, alții i-au criticat tendința către o paletă tricoloră (roșu, galben și albastru) pe care au găsit-o monotonă.

„S. Müztner, a cărui expoziție am vizitat-o acum câteva zile, e reprezentat prin trei pânze, cari, după părerea mea, nu-s dintre cele mai bune ale sale. Prea se simte o tendință. unilaterială; coloratura tricoloră roșu, galben și albastru domină peste tot, grație unui procedeu naiv de juxtapunere. Rezultatul e că toate pânzele au aceeași coloratură, desfășură aceeași tonalitate care sfârșește prin a obosi vederea, luându-ți ochii.” (*Noua Revistă Românească*, 1910)

Cu siguranță, artistul era abia la început, dar probabil că și aceste recenzii critice au stat la baza dorinței sale de a pleca din țară, pornind într-o serie de călătorii extinse în jurul Mediteranei, Asiei și Americii. În timpul Primului Război Mondial, Müztner a ajuns în Venezuela unde a lucrat cu apreciatul artist Nicholas Ferdinandov, plecat din Moscova și Sankt Petersburg. Lucrările sale au fost foarte apreciate în Ve-

nezuela, țară în care a influențat o mulțime de pictori locali cu tehnica sa vibrantă de impasto. Vasta operă a lui Müztner și expunerea internațională l-au consacrat ca unul dintre cei mai renumiți și apreciați artiști evrei români. El a lăsat un impact semnificativ în orașe precum Paris, New York, Veneția și Caracas. Munca sa în Venezuela, în special în Insula Margarita și în Caracas, a avut o influență de durată asupra artiștilor locali, precum Federico Brandt și Armando Reverón. Cunoscut pentru culorile sale vibrante și tehnica impasto, lucrările lui Müztner înfățișau adesea peisaje, scene poetice și naturi statice. Stilul său a evoluat de la realismul influențat de Gustave Courbet la impresionismul insuflat de Claude Monet, caracterizat printr-un studiu meticolos al efectelor de culoare și lumină.

În 1923, Samuel Müztner s-a căsătorit cu pictorița Rodica Maniu. Cuplul a avut o viață tumultuoasă; cei doi au călătorit și au lucrat împreună, în special în zona Balcului, devenind imaginea unui parteneriat profesional de referință. Călătoria lui Samuel Müztner ca artist a fost marcată de un continuu proces de educație, provenind din seria de călătorii extinse, dar și dintr-o influență profundă dinspre și înspre comunitățile artistice cu care s-a întâlnit. Un artist călător, peisagist, documentarist al locurilor, fie urbane, fie rurale, al stărilor poetice și al naturilor statice. Gestualismul vigouros al tușelor sale, volumetria generoasă a pastei de culoare, cromatica vie, dar

și grația și prospețimea cu care buchetele de flori sau scenele japoneze sunt realizate sunt vizibile și în lucrările aflate în colecția noastră.

În 1963 a avut loc în capitala Venezuelei, la Caracas, o expoziție retrospectivă dedicată lui Samuel Müztner. Organizată de fundația „Eugenio Mendoza”, retrospectiva a fost alcătuită „pentru a răspunde interesului și valorii tablourilor sale și pentru a răminti cu recunoștință personalitatea lui Samuel Müztner care a influențat atât de considerabil și binefăcător creația pictorilor venezueleni din vremea sa” – se scria în presa vremii. Cu acest prilej s-a editat un catalog ce cuprinde lista celor 43 de tablouri prezentate, aparținând atât Muzeului de Arte Frumoase din Caracas, cât și unor colecționari particulari.

În colecția Federației Comunităților Evreiești, expusă la Muzeu, vă supun atenției lucrarea *Terasă la malul lacului*, o scenă senină și pitorească, înfățișând un grup de persoane ce stau la mese în umbra unui copac maiestuos, cu vedere la lac. Utilizarea vibrantă a culorilor și a tușelor cu tehnica impasto face ca această compoziție de mici dimensiuni să surprindă frumusețea naturală și liniștea decorului de pe malul lacului, trezind chiar impresii termice și olfactive: parcă simți căldura și umiditatea momentului, precum și izul dulce al apei lacului.

Moștenirea sa trăiește prin lucrările sale vibrante și expresive. Abilitatea lui Müztner de a îmbina tehnicile europene cu propriul său stil distinctiv l-a făcut o figură semnificativă în lumea artei, lăsând o moștenire ce continuă să fie sărbătorită și astăzi.

Carmen Hannah IOVIȚU

Memoria lui Mihail Sebastian, evocată la Institutul Cultural Român din București

Institutul Cultural Român marchează în fiecare an, cu un eveniment, data de 27 ianuarie, ziua eliberării, în 1945, a lagărului de exterminare Auschwitz-Birkenau. Această dată a fost aleasă de ONU pentru a comemora victimele Holocaustului, pentru a le păstra memoria și a o transmite generațiilor viitoare. În acest an, opțiunea Institutului Cultural Român din București s-a oprit asupra scriitorului Mihail Sebastian. Interesantă și originală s-a dovedit abordarea subiectului, deoarece forma aleasă pentru a-l evoca pe scriitor a fost un film din categoria webcomic-ului documentar, ilustrarea subiectului cu ajutorul benzilor desenate. Astfel că, deși producția *Mihail Sebastian și tinerii cu sufletul de crin* vorbește despre istoria extremismului interbelic din România, alegerea tratării temei printr-un film pe bază de bandă desenată, animație și muzică, formă din ce în ce mai frecvent folosită astăzi de graficieni sau regizori de film în social media, presa scrisă, televiziune, dovedește curajul inițiatorilor. Ei au înțeles necesitatea inovării, a găsirii unor forme moderne preferate de tânără generație chiar în abordarea unor subiecte grave, cum este, în cazul de față, viziunea scriitorului Mihail Sebastian despre această perioadă dramatică din viața României, reflectată în al său *Jurnal*.

Ideea proiectului și punerea lui în practică au fost explicate publicului din sală de realizatorii webcomic-ului: Liviu Bărbulescu și Răzvan Petre, partea grafică, alături de Lu Pop, autoarea părții muzicale. Cei trei tineri fac parte din Diaspora Civică Berlin, inițiativa demersului.

Mihail Sebastian și tinerii cu sufletul de crin, prezentat la ICR București, este doar un mic fragment din ansamblul proiectului intitulat *Mihail Sebastian. Ro* care ilustrează concret și explicit istoria perioadei interbelice a României, nașterea și ascensiunea curentului și organizațiilor legionare, crimele înfăptuite de aceștia, legile rasiale și persecutarea evreilor, pogromul din București. Alte imagini reflectă schimbarea raporturilor dintre scriitor și grupul lui de prieteni care-l izolează, pentru ei Sebastian nu mai este prieten, nici coleg scriitor, ci un sim-

plu „evreu”. Sunt câteva imagini din *Mihail Sebastian și tinerii cu sufletul de crin* care sugerează însingurarea crescândă a scriitorului, îngrijorările lui din ce în ce mai mari privind viitorul, iar cel care l-a citit pe Sebastian recunoaște însemnările cu acest conținut făcute în *Jurnal*.

Prezentarea acestui webcomic documentar, care, deși se referă la perioada interbelică, aduce în prim-plan probleme de actualitate stringentă, cum sunt antisemitismul și reapariția neolegionarismului, a fost urmată de o dezbatere moderată de scriitorul și publicistul Florin Iaru, cu participarea

lui Ioan Stanomir, profesor universitar la Facultatea de Științe Politice, Universitatea din București, și a lui Emil Nicolae-Nadler, scriitor, critic și istoric de artă. Subiectul mesei rotunde a fost „Rolul culturii în combaterea antisemitismului”. Însă discuțiile au cuprins o arie mult mai largă de probleme legate de originea, formele, cauzele antisemitismului, sursele urii față de evrei – ură foarte greu de eradicat, care reapare în momente istorice sensibile și care se manifestă indiferent de nivelul de cultură –, renașterea și pericolele extremismului. O altă direcție a discuțiilor s-a referit la personalitatea și evoluția lui Mihail Sebastian, determinante pentru traseul său de scriitor, unul dintre cei mai mari din literatura română, recunoscut ca atare, din păcate, foarte târziu.

Ce este Diaspora Civică Berlin?

Puțin cunoscută în București, cu toate că a avut expoziții și prezentări de filme, Diaspora Civică Berlin a fost fondată în 2017 de un grup de români și este definită de organizatori drept „o platformă de conectare și implicare civică”, scopul urmărit fiind susținerea românilor din diaspora, promovarea culturii române, a drepturilor cetățenești și a dialogului cu instituțiile publice din România și Germania. Ea a fost creată deoarece s-a văzut clar necesitatea de a avea o asociație a românilor, preocupată de drepturile și responsabilitățile lor atât în Germania, cât și în România.

Eva GALAMBOS

Din trecutul Ierusalimului

(Urmare din pag. 7) din Ereț Israel și din Ierusalim, în

special, ajungeau și la evreii din Babilon și Persia. În anul 445 î.e.n., Nehemia, un înalt funcționar de la curtea regelui persan Artaxerxes I, impresonat de știrile pe care le primise despre situația Ierusalimului, a decis să părăsească curtea regală și să se mute la Ierusalim. Regele l-a numit guvernator al provinciei. Nehemia a refăcut zidurile orașului, a hotărât ca o parte a elitei și o cecime a țărânimii să se mute la Ierusalim, pentru a fi populat orașul, și a stabilit un impozit de o treime de șekel pentru întreținerea Templului. El a interzis comerțul în zilele de Șabat în afara orașului, a construit o fortăreață la nord de Templu, a pus străji la porțile din zidurile orașului și a luat măsuri de securitate pentru oraș și locuitorii lui. Ierusalimul a devenit un centru administrativ și fiscal important. Nehemia s-a dovedit un administrator bun. Măsurile luate de el sunt menționate în cartea biblică ce-i poartă numele. În privința activității spirituale din aceeași perioadă, ea a fost reorganizată de către Ezra Scribul (*Ezra Ha-Sofer*). Prin restaurarea autorității Legii Torei, el a transformat Ierusalimul în centrul religios al iudaismului.

Perioada dominației persane a durat până la cucerirea greco-macedoneană, de către regele Alexandru Macedon, în anul 325 î.e.n. Atât în istoria Ierusalimului și în istoria Țării lui Israel, cât și în istoria poporului evreu, este începutul unei noi perioade, atât politice, cât și culturale: perioada elenistică.

Sefer împrumutat de Hapoel Beer Sheva în Polonia

Fotbalistul român Antonio Sefer a fost împrumutat la finalul perioadei de transferuri de către echipa israeliană Hapoel Beer Sheva la Motor Lublin, în prima ligă din Polonia. Împrumutul i-a costat pe polonezi 400.000 de euro și a venit cumva neașteptat, după ce Sefer a făcut o primă parte de sezon bună, cu goluri și pase de gol atât în campionat, cât și în cupă. Deși nu era titular la Beer Sheva, Sefer a contribuit constant la clasarea echipei sale pe primul loc până acum în campionatul israelian. Sefer a debutat deja la Motor Lublin, jucând un meci ca titular și într-unul fiind introdus după pauză. Un aspect care a contat la trecerea românului din Israel în Polonia a fost faptul că la Motor Lublin director sportiv este fostul jucător al FCSB, Pawel Golanski. Împrumutul nu are opțiune de cumpărare, așa că este de așteptat ca Sefer să revină la finalul sezonului la Hapoel Beer Sheva. Menționăm că Motor Lublin se află actualmente pe poziția a noua, departe de locurile ce asigură o prezență în cupele europene. Revenind la Hapoel Beer Sheva, echipa-mamă a lui Sefer, aceasta își continuă seria bună în campionatul din Israel: în ultima săptămână a raportat

două victorii, un 2-0 cu FC Ashdod și un 4-0 cu Ironi Tiberias. Beer Sheva ocupă primul loc, având cu 5 puncte mai mult față de Maccabi Tel Aviv și cu 11 față de Maccabi Haifa.

Tot din fotbal aflăm că echipa scoțiană Celtic Glasgow ar putea fi din nou sancționată de UEFA din cauza unui banner anti-Israel, afișat în disputa cu Bayern München din Liga Campionilor din 12 februarie. UEFA a mai amendat-o pe Celtic cu o serie de sancțiuni financiare în ultimii ani, cel mai recent episod de acest fel petrecându-se după ce o bombă fumigenă a fost aruncată pe teren în timpul confruntării cu Aston Villa, tot în Liga Campionilor. Conducerea clubului i-a avertizat pe suporteri să se ferească de mesajele politice, îndemnându-i să nu afișeze steaguri palestiniene – lucru care a stârnit furia Brigăzii Verzi și a altor grupuri importante de suporteri. Celtic a pierdut meciul tur cu 1-2 în fața lui Bayern München. La pauza meciului, sute de fani au ridicat cartioane de hârtie roșie sub un banner pe care scria „Dați Israelului cartonașul roșu”. Potrivit celor de la BBC, comisia de control, etică și disciplină a UEFA

va evalua situația și va decide dacă va amenda clubul scoțian sau nu.

Între timp, veteranul baschetbalist american Patrick Beverley s-a despărțit oficial de Hapoel Tel Aviv, echipa israeliană descriind situația ca pe o decizie reciprocă, potrivit BasketNews.com. Beverley și-a început cariera în Europa, jucând trei sezoane în afara SUA, înainte de a evolua timp de 12 ani în NBA. Cum Beverley nu a reușit să-și găsească o nouă echipă în 2024, după ce a jucat pentru 76ers și Bucks sezonul trecut, el s-a alăturat în cele din urmă celor de la Hapoel Tel Aviv. Potrivit presei din Israel, Beverley a avut recent o ceartă publică cu Dimitris Itoudis, antrenorul celor de la Hapoel, fiind suspendat mai apoi

pentru că și-a ironizat antrenorul pe rețelele de socializare. După acest incident, Beverley nu a mai jucat pentru Hapoel Tel Aviv. În cele 14 meciuri de EuroCup din acest sezon, jucătorul de 36 de ani a înregistrat o medie de 10,7 puncte, 4,1 recuperări și 4,7 pase decisive. În campionat, Beverley a înregistrat o medie de 9,4 puncte, 3,3 recuperări și 3,1 pase decisive în 9 jocuri. Presa americană de specialitate notează faptul că este posibil ca Beverley să atragă interes din NBA, acum că este din nou agent liber. O posibilă destinație ar fi Los Angeles Lakers, echipă la care a mai jucat în trecut. Pe de altă parte, Hapoel Tel Aviv își continuă seria bună din EuroCup și fără jucătorul american: au învins la începutul lunii februarie echipa germană Ulm și s-au calificat oficial în sferturile competiției.

Cristian VECHIU

Zece ani de la atentatul terorist asupra Charlie Hebdo și a unui supermarket cașer din Paris

S-au împlinit zece ani de la atentatul terorist revendicat de teroriștii Al Qaeda asupra revistei satirice săptămânale pariziene *Charlie Hebdo*. Motivul: caricaturi la adresa profetului Mahomed. Au ucis zece oameni, au rănit unsprezece. În zilele următoare, alt atacator a ucis o polițistă, trei cumpărători și un funcționar, evrei, luați ostatici într-un supermarket cașer de la Porte de Vincennes, o suburbie pariziană. Aici motivația era „simplă”: antisemitism, încă departe de a fi ajuns la cotele internaționale actuale. Făptuitorul acestui atentat a susținut, într-un videoclip, că atacurile au fost săvârșite sub coordonarea grupării teroriste Stat Islamic.

La comemorarea din fața sediului de atunci al revistei, președintele Franței, Emmanuel Macron, a accentuat asupra imperativului actual de luptă împotriva terorismului, subliniind că „există în continuare un risc social crescut” al acestui flagel. „Numai anul trecut, serviciile noastre au împiedicat nouă atacuri teroriste”, a spus cu același prilej ministrul de interne, Bruno Retailleau, „ceea ce înseamnă că amenințarea este încă prezentă. (...) Vreau să lupt împotriva a ceea ce consider că este un mare pericol pentru instituțiile noastre, pentru coeziunea națională.” Președintele Macron și primarul Parisului, Anne Hidalgo, au depus coroane de flori în fața clădirii unde, în 2015, s-au aflat birourile cotidianului francez. Marșul comemorativ s-a încheiat în fața supermarketului cașer, cu același ceremonial de reculegere.

Consiliul Reprezentativ al Instituțiilor Evreiești Franceze (CRIF), împreună cu colectivul revistei *Charlie*

Hebdo au organizat, de asemenea, un eveniment comemorativ, unde au fost evocate cuvintele lui Simon Fieschi, webmaster al revistei și scriitor, la procesul din 2020 al suspectilor în atentatele teroriste din 2015. Fieschi a fost grav rănit, avea mâinile și picioarele paralizate. A stat opt luni în spital. A reînvățat mersul în cărje, dar degetele nu și le-a mai putut folosi niciodată. Avea 40 de ani când a murit. La proces, Fieschi a spus: „Niciunul dintre cei care am fost acolo în acea zi nu am scăpat. Ceea ce s-a întâmplat e în noi.”

Ce s-a întâmplat? La 7 ianuarie 2015, doi indivizi cu cagule, înarmați, au intrat în sediul *Charlie Hebdo*, au forțat-o, sub amenințarea armei, pe Corinne Ray (Coco), caricaturistă, să deschidă ușa redacției, au intrat și au început să tragă. Au ucis opt jurnaliști, un oaspete, un ofițer de poliție care asigura securitatea directorului, Charb, aflat sub protecție de la publicarea caricaturilor. Cei doi au fugit cu un Citroën negru, parcat în fața imobilului. Atacatorii s-au întâlnit cu o mașină a poliției. Au fost schimburi de focuri. Urmăriții s-au confruntat cu o patrulă de poliție pe Bd. Richard Lenoir, au ucis un polițist, apoi au abandonat mașina, au furat un Renault Clio cu care au dispărut. Peste două zile, alt atacator a ucis o polițistă și, în supermarketul amintit, pe cei patru evrei.

Ediția specială a revistei *Charlie Hebdo*, din 2025, are pe prima pagină un bărbat așezat pe țeava unei arme de asalt, răsfoindu-i interesat paginile. Mai e vorba de caricatură?

Iulia DELEANU

DIN BUCĂTĂRIA EVREIASCĂ

Humăntaş bețiv cu cherry și ciocolată

Purimul, una dintre puținele sărbători iudaice vesele, vorbește despre salvarea miraculoasă a evreilor aflați în exil, în Persia, care urmau să fie masacrați din cauza intrigilor antisemitului Haman. Există multe obiceiuri de Purim și nu lipsesc mesele îmbelșugate și multe pahare de vin. Unele feluri de mâncare fac referire la personaje din povestea Esteri, eroina sărbătorii, cel mai cunoscut fiind o prăjitură. Ea se numește humăntaş, de fapt Hamantasch, are formă triunghiulară și evocă, după unii, urechile lui Haman sau punga lui. Există foarte multe variante, nu numai cel cunoscut cu umplutură de nuci. Am ales să prezentăm – din cauza denumirii – humăntaşul bețiv cu cherry și ciocolată. „Beția” se referă la vinul roșu care se pune în umplutură.

Ingrediente

pentru cocă

- 200 ml ulei
- 250 gr zahăr
- 3 ouă
- 65 ml lapte
- 2 plicuri zahăr vanilat
- 1 kg făină
- 1 ceașcă de cacao olandeză
- 4 lingurițe praf de copt
- 1/4 linguriță sare.

pentru umplutură

- 350 gr cireșe, de preferat negre, decongelate
- 100 ml vin roșu sec
- 50 gr zahăr
- 1 lingură amidon
- 1/4 linguriță scorțișoară.

Preparare

coca

Se amestecă cu mixerul uleiul și zahărul până când se formează o

pastă granulată.

Se adaugă ouăle, laptele și zahărul vanilat și se amestecă bine.

Separat se amestecă făina, praful de cacao, praful de copt și sarea. Compoziția se pune câte puțin în mixer și se amestecă la viteză scăzută, până când se dezlipește de pe pereții vasului și formează o bilă. Se învelește în plastic și se pune pentru cel puțin două ore în frigider.

sosul umpluturii

Se combină toate ingredientele, în afară de cireșe, într-un vas de dimensiuni medii și se amestecă până când amidonul se dizolvă și dispar cocloașele.

Se pune vasul pe foc la temperatură medie și se lasă să fiarbă 5-7 minute, amestecând continuu până când umplutura se îngroașă.

Se ia de pe foc, se lasă să se răcească și se pune la frigider să se îngroașe în continuare.

asamblarea

Cuptorul se încălzește la 200 de grade.

Coca se împarte în patru, se întinde cu făcălețul dându-i o formă rotundă și apoi cu un pahar sau o formă se taie cerculețe.

Se așază câte o cireasă în mijlocul cerculețului, cu puțin sos, și se formează triunghiuri, îndoind marginile spre centru, dar lăsând o parte deschisă să se vadă umplutura. Marginile se lipesc strâns.

Se așază humăntășurile pe trei foi de copt și se țin la cuptor 12-14 minute.

Se scot din cuptor și se lasă să se răcească.

Pentru ornamentare se pot unge cu ciocolată albă topită. (E.G.)

Dr. Eva Sabetay – urmașă demnă, în zilele noastre, a Sarei, Esterei, Leiei, Rashelei și a lui Miriam

În neamul iudaic am apreciat întotdeauna poziția și rolul femeii: de la Sara, Leia, Rashela, Estera și până la Miriam – numele acestora a fost întotdeauna de referință și au arătat cât de importantă este femeia în cadrul societății.

Chiar acum am pierdut-o pe minunata, extraordinara, frumoasa, inteligenta, sociabila mea soție, doctor Eva Sabetay, o persoană sau o personalitate, aș putea spune, care nu poate fi confundată și care nu poate fi înlocuită.

Eva provenea dintr-o tradiție medicală remarcabilă. Această moștenire medicală reprezenta pentru ea un reper fundamental și o sursă de inspirație.

Am absolvit Facultatea de Medicină din Timișoara în 1967, în timp ce Eva și-a finalizat studiile la aceeași instituție trei ani mai târziu, în 1970. Ne-am căsătorit tot în 1970, având parte de o nuntă memorabilă, în care venerabilul rabin Ernest Neumann a oficiat slujba în sinagoga de pe strada Mărăști.

Eva și cu mine am fost peste tot unul și același. Această unitate indisolubilă a familiei ne-a făcut să pășim mai departe în etapele vieții. Fiul nostru, Sergiu, a urmat tradiția familiei, absolvind Facultatea de Medicină din Craiova în 1996, cu aceeași dedicație și excelență academică. La un an după absolvire, Sergiu a făcut aliya, fiind urmat la scurt timp de viitoarea sa soție, Laura, absolventă a Universității de Medicină din Cluj-Napoca. Împreună au întemeiat familia Sabetay, fiind binecuvântați cu trei copii: două fete, Ariela și Coral, și un băiat, Gabriel, copii care reprezintă un motiv de profundă mândrie pentru familia

noastră. De altfel, Eva a avut întotdeauna o grijă fantastică pentru familie.

Eva a fost un om de echipă, a fost un om care și-a format, în echipele în care a lucrat, adevărate familii. Oamenii o iubeau și o venerau în totalitate.

Astăzi, când sunt în fața unei scurte analize a momentelor extraordinare prin care am trecut împreună, spun că numai prin prezența și participarea ei la fiecare gest al meu am fost și eu mai mare sau mai important, pentru că mă întorc la ce spuneam la început: într-o familie iudaică, valoarea și locul pe care îl ocupă femeia este extraordinar de important.

Pierderea Evei este pentru mine și pentru familia noastră un gol imens, de neînlocuit.

Fie memoria ei binecuvântată!

Dr. Corneliu SABETAY,
președintele CE Craiova

Rămas bun, doamnă dr. Eva Sabetay!

Cuvintele care însoțesc plecarea în Lumea de Dincolo a cuiva prețuit și îndrăgit, oricât de sincere, devin superflue. Dar cum altfel să-l rugăm pe președintele CE Craiova, acad. prof. dr. Corneliu Sabetay, să ne permită să-i fim aproape în suferința încercată prin pierderea celei care a avut „rolul cel mai important într-o armonioasă viață de familie”, soția lui, dr. Eva Sabetay z.l.?!

Eva Sabetay, născută Popper, într-o familie evreiască orădeană – adânc marcată de Holocaust, ca toate familiile evreiești din Transilvania de Nord, care au știut ce înseamnă deportarea în lagărele naziste ale morții –, a făcut parte din prima generație de după război, dar moștenirea Holocaustului i s-a transmis. După absolvirea Colegiului Național „Emanuil Gojdu” din orașul natal, a intrat la Facultatea de Medicină din Timișoara, terminată în urbea de pe Bega. După căsătoria cu medicul, atunci stagiar, Corneliu Sabetay, a trăit restul vieții la Craiova. I-a fost colegă de breaslă, prietena cea mai apropiată, a fost mamă și bunică plină de dăruire pentru copii și nepoți. Cu tact, discreție și înțelepciune a știut să creeze „armonia” de care vorbea soțul ei într-un elogiu antum, capabilă să netezească inerențele asperității dintr-o viață de familie.

În ziarul *Cuvântul Libertății* din 4 februarie 2025, colegi și prieteni își „luau rămas bun” de la omul „delicat și bun” care a fost dr. Eva Sabetay z.l.

Adăugăm, la rândul nostru, aceleași gânduri măhnite și amintirea luminoasă lăsată în urmă.

Colectivul revistei *Realitatea evreiască*

☆ DECESE ☆ COMEMORĂRI ☆

La 7 martie 2025 comemorăm 29 de ani de la dispariția celui care a fost **DAVID BĂNESCU**, minunat soț, tată și bunic.

Fie-i memoria binecuvântată!
Familia

ISRAIL BERCOVICI ne-a părăsit în 15 februarie 1988. A fost un soț și un tată exemplar, a fost un om de teatru, idișist, poet. Z.L. Dr. Mirjam Bercovici și familia

Înhumați în cimitirele CEB în perioada 15 ianuarie - 15 februarie: **WECHSLER HENRY SILVIU** (Cimitirul Giurgiuului), **IONESCU DUMITRU** (Cimitirul Giurgiuului).

FILE DE CALENDAR

Evrei născuți în luna martie

Yitzhak Rabin – general și om politic, născut la Ierusalim, 1 martie 1922. Prim-ministru al Israelului, 1974-1977, 1992-1995. Premiul Nobel pentru Pace, 1994. Asasinat, Tel Aviv, 4 noiembrie 1995.

Solomon Marcus – matematician și filozof al culturii, născut la Bacău, 1 martie 1925. Membru al Academiei Române. Decedat la București, 17 martie 2016.

Șalom Alehem – (Solomon Rabinovici), scriitor idiș, născut la Pereiaslav, 2 martie 1859. Printre romane: *Stele rătăcitoare*. Decedat la New York, 1916.

Eugen Relgis (Siegler) – scriitor, născut la Iași, 2 martie 1895, emigrat în Uruguay. Întemeietor al umanitarismului. Decedat la Montevideo, 1987.

Joseph Schmidt – tenor, născut la Davideni, Bucovina, 4 martie 1904. Filmul *Un cântec străbate lumea*. Decedat în lagărul de refugiați de lângă Zürich, 1942.

Giorgio Bassani – scriitor, născut la Bologna, 4 martie 1916. Printre romane: *Grădina lui Finzi Contini*, despre Holocaustul evreimii italiene. Decedat la Roma, 2000.

Malbim (Meir Leib ben Yechiel Michel Weiser) – rabin comentator, născut la Volocysk, 7 martie 1809. Rabin al Bucureștiului, 1858-1864; expulzat, 1864. Decedat la Kiev, 1879.

Richard Stone – medic, activist pentru apropiere între evrei și musulmani, născut la Londra, 9 martie 1937. Președinte al Jewish Council for Racial Equality. Decedat la Londra, 5 martie 2024.

Avraham Grossman – istoric, născut la Tiberiada, 10 martie 1936. Premiul Bialik, 1996. Membru al Israel Academy of Sciences and Humanities. Decedat în Israel, 27 martie 2024.

Grigory Solomonovici Pomerants – filozof, teoretician al culturii, născut la Vilnius, 13 martie 1918. Disident politic în URSS. Decedat la Moscova, 2013.

Albert Einstein – fizician, născut la Ulm, Germania, 14 martie 1879, imigrat în SUA, 1933. Premiul Nobel pentru Fizică, 1921. Decedat la Princeton, SUA, 1955.

Raymond Aron – filozof, născut la Paris, 14 martie 1905. Printre scrieri: *Opiul intelectualilor*; *Democrație și totalitarism*. Decedat la Paris, 1983.

Solomon Mikhoels (Shloyme Vovsi) – regizor și actor idiș, născut la Dvinsk, 16 martie 1890. Președinte al Comitetului Antifascist Evreiesc, 1941-1948. Asasinat la Minsk, 1948.

Yigael Yadin – general, arheolog, om politic, născut la Ierusalim, 21 martie 1917. Săpături arheologice la Qumran, Masada, Hatzor. Decedat la Ierusalim, 1984.

Arveh Levin – rabin, născut la Orla, Polonia, 22 martie 1885, imigrat în Palestina, 1905. „Părintele arestaților evrei din Hagana, Etzel, Lehi”. Decedat la Ierusalim, 28 martie 1969.

Benzion Netanyahu (Mileikowsky) – istoric, născut la Varșovia, 25 martie 1910, imigrat în Palestina, 1920. Printre lucrări: *Originea Inchiziției*. Decedat la Ierusalim, 2012.

Viktor E. Frankl – medic psihiatru, supraviețuitor al Holocaustului, născut la Viena, 26 martie 1905. Autor a 39 de cărți, traduse în 49 de limbi. Decedat la Viena, 1997.

Jerome Isaac Friedman – fizician, născut la Chicago, 28 martie 1930. Premiul Nobel pentru Fizică, 1990, pentru cercetări în domeniul fizicii experimentale.

Moise Maimonide (Moșe ben Mai-

mon; Rambam) – rabin, filozof, medic, născut la Cordoba, 30 martie 1135, a trăit la Cairo. Decedat la Tiberiada, 1204.

Evrei decedați în luna martie

Annon Shamosh – scriitor, născut la Alep, Siria, 1929, imigrat în Palestina, 1938. Premiul Președintelui Statului Israel, 2001. Decedat la Maayan Baruch, 1 martie 2022.

Serge Gainsbourg (Lucien Ginsburg) – muzician, născut la Paris, 1928. A compus mai mult de 500 de cântece. Decedat la Paris, 2 martie 1991.

Moses Gaster – rabin savant, născut la București, 1856, expulzat, 1885. Șef-rabin al evreilor sefarzi din Commonwealth. Decedat la Londra, 5 martie 1939.

Max Jacob – scriitor, născut la Quimper, Franța, 1876. Poet care face legătura între simbolism și suprarealism. Deportat, ucis în lagărul de la Drancy, 5 martie 1944.

Nili Tal-Herman – jurnalistă, regizoare, producătoare de film, născută la Tel Aviv, 1944. Premiul Israeli Documentary Forum, 2022. Decedată la Tel Aviv, 7 martie 2024.

Norton Juster – arhitect și scriitor pentru copii, născut la Brooklyn, 1929, fiul unui imigrant din România. Decedat la Northampton, Massachusetts, 8 martie 2021.

Chaim Topol – actor și cântăreț, născut la Tel Aviv, 1935. Printre filme: *Sallah Shabati*; *Scripcarul pe acoperiș*. Premii israeliene și străine. Decedat la Tel Aviv, 8 martie 2023.

Menachem Begin – om politic, născut la Brest-Litovsk, 1913, imigrat în Palestina, 1942. Prim-ministru al Israelului, 1977-1983. Premiul Nobel pentru Pace, 1978. Decedat la Ierusalim, 9 martie 1992.

Anne Frank – victimă a Holocaustului, născută la Frankfurt, 1929, stabilită la Amsterdam, 1933. Jurnal, iunie 1941 - septembrie 1944. Ucisă la Bergen-Belsen, 12 martie 1945.

Yehudi Menuhin – violonist, născut la New York, 1916. Primul violonist care a cântat în Germania în fostul lagăr Bergen-Belsen, 1945. Decedat la Berlin, 12 martie 1999.

Jean Frydman – producător de film, luptător în Rezistența franceză, născut la Varșovia, 1925. Cavaler al Legiunii de Onoare, 2016. Decedat la Savyon, 14 martie 2021.

Bernard Malamud – scriitor, născut la New York, 1914. Premiile Pulitzer. Printre romane: *Portretele lui Fidelman*. Decedat la New York, 18 martie 1986.

Tudor Caranfil – critic de film, născut la Galați, 1931. Premiul Asociației Cineaștilor din România, 1988. Decedat la București, 23 martie 2019.

George Segal Jr. – actor de cinema și televiziune, născut la New York, 1934. Filme pe teme evreiești. Premiul Golden Globe. Decedat la Santa Rosa, California, 28 martie 2021.

Madeleine (Jana Korbel) **Albright** – diplomată, născută la Praga, 1937, imigrată în SUA, 1948. Secretar de Stat al SUA, 1997-2001. Decedată la Washington D.C., 23 martie 2022.

Marc Chagall – pictor, născut la Vitebsk, 1887, stabilit în Franța, 1923. Picturi, vitralii și tapiserii pe teme iudaice. Decedat la Saint-Paul-de-Vence, Franța, 28 martie 1985.

Nicolae (Nuhăm) **Steinhardt** – scriitor, născut la București, 1912. Convertit la ortodoxie, „evreu de sânge și român de cultură”. Decedat la Baia Mare, 29 martie 1989.

Lucian-Zeev HERȘCOVICI

GÂNDUL SCRIS

Triumful urii împotriva rațiunii

Logica e o chestiune care îl irită pe omul nou, aflat veșnic cu ochii în ecran. Pentru el, argumentele bazate pe fapte, știința în ansamblul ei, datele istorice – toate sunt mofturi. Orice argument de bun simț pălește brusc în fața sentinței: așa crezi tu, eu cred altceva. Pe fondul degradării rapide a mediului online de comunicare, devenit în mare măsură spațiu și timp pentru împrăștiat ură, societățile noastre sunt astăzi împărțite în tabere așezate definitiv la extreme. Plecăm de la premisa că pur și simplu nu putem discuta, iar așa e cu adevărat un pericol, în lipsa unui mediator cu legitimitate și credibilitate în societate. Asta ne-a lipsit în ultimii 10 ani, iar cel pus să îndeplinească rolul ne-a lăsat moștenire România așa cum o știam: educată cât de cât, sperăm să trecem clasa.

Între timp, discursul instigator la ură a crescut cu 50% pe platforma de socializare X, iar numărul mediu de „aprecieri” la astfel de postări a crescut cu 70%, după preluarea fostului Twitter de către Elon Musk, arată un studiu realizat recent de Universitatea Berkeley din California. Tot recent, odată cu înscăunarea Majestății Sale Donald Trump la Casa Albă, mai tânărul coleg Mark Zuckerberg a anunțat că Facebook va aplica reguli similare de moderare a conținutului, adică liber la dezinformare și discurs instigator la ură. Despre TikTok, nimic de spus. Acolo lucrurile sunt controlate de statul comunist chinez, ca să n-avem discuții.

Nu e de mirare, așadar, că și cel mai banal silogism este întâmpinat pe rețele cu huiduieli, dacă nu se înscrie în dreapta credință.

Când promotorii urii devin sfinți

Tot o problemă de credință o fi și canonizarea lui Ilarion Felea, Ilie Lăcătușu și Dumitru Stăniloae. Biserica Ortodoxă Română a canonizat marți, 4 februarie, la Catedrala Patriarhală din Capitală „16 curvioși și preoți mărturisitori din secolul XX”, între care și acești trei clerici care au avut legături cu Mișcarea Legionară sau i-au promovat pe legionari și doctrina lor criminală. Mai multe personalități au criticat ideea canonizării celor trei, vara trecută, atunci când

ea a fost făcută publică. BOR transmite că decizia canonizării are la bază alte criterii decât discuția publică privind valorile democratice. Dar de legile în vigoare și de spiritul lor ar trebui să țină cont decizia canonizării? Mă refer la legea 217 din 2015.

În Biserica „Sfinții Împărați Constantin și Elena” din Târgu-Ocna, marți, 18 februarie, un sobor de 15 preoți a oficiat o slujbă, apoi un parastas în memoria lui Valeriu Gafencu. Evenimentul are loc an de an și este documentat de Trinitas TV, televiziunea BOR. Legionar notoriu, Gafencu a fost numit, în anul 2009, cetățean de onoare de către municipalitatea Târgu-Ocna. „Sunt prezenți peste 250 de oameni care umplu biserica mică și o parte din curte, lângă cimitir”, scrie publicația Snoop.ro într-un reportaj amplu de la fața locului. Tot jurnaliștii Snoop.ro scriu că, la Comănești, județul Bacău, biserica de lemn „Sfântul Arhidiacon Ștefan” are pe pereți peste 20 de portrete, majoritatea ale unor legionari ori poeți de extremă dreaptă, între care Zelea Codreanu, Ion Moța, Radu Gyr și Nichifor Crainic. Cele două biserici aparțin de Arhiepiscopia Romanului și Bacăului, condusă de Înaltpreasfințitul Ioachim, personaj principal al investigației Recorder „Șpagă în numele Domnului”.

„Îți trebuie ingeniozitate ca să ucizi 13.000 de oameni în trei zile”

În scurta, dar intensă istorie a statului nostru unitar și indivizibil, cea mai cumplită manifestare a urii a fost aceea a pogromurilor antievreiești din orașele noastre. Mai ales cele din București (ianuarie, 1941) și din Iași (iunie, 1941). În urma cu 5 ani, puțin înainte de pandemie, mi-am petrecut câteva luni stând de vorbă, de câteva ori pe săptămână, cu Martin Sternin, fost supraviețuitor al Holocaustului, stins din viață în vara anului 2020. Am publicat atunci un interviu amplu în *Realitatea evreiască*, în *Observator cultural* și la Radio România Cultural, în deschiderea căruia notam aceste lucruri:

„Martin Sternin a copilărit pe ulițele Romanului, în nordul Moldovei, iar adolescența l-a prins în Iași. Tot acolo l-a prins și Pogromul, pe când avea 15 ani. L-au luat din casă alături de fratele și de mama lui și i-au dus la Chestură. Pe fratele său, care avea atunci 20 de ani, îl ținea de mână când l-au împușcat. Pe el l-au înghesuit într-unul dintre trenurile morții care au plecat spre Podu Iloaiei.

În Pogromul de la Iași (27-29 iunie 1941) au fost ucise peste 13.000 de evrei. Între ei, și fratele său,

un tânăr matematician și muzician eminent, fost elev al lui Sergiu Celibidache.

Tânărul Martin a supraviețuit, iar istoria a făcut să-și poată continua studiile de liceu și apoi să facă o facultate de chimie la București, pe care nu și-a dorit-o. Și-a dorit, în schimb, să plece din țara aceasta care, mai nou, era siluită de comuniști și a primit dreptul de a emigra în Israel, alături de mama sa, cu doar două valize în mâini. Se întâmpla în 1965. Avea deja 40 de ani, dar a muncit mult și a pus o afacere pe picioare. Succesul în afaceri l-a purtat în Austria, în Venezuella și la Londra, unde a trăit 20 de ani. Era pe canapeaua din sufrageria vilei sale din centrul Londrei, când a auzit că regimul comunist a căzut în România. A doua zi s-a întors în țară și nu a mai plecat. Oriunde a locuit, s-a considerat român și i-a lipsit România vreme de 25 de ani.”

Pe parcursul multelor ore de înregistrare cu povestea de viață a lui Martin Sternin, revine des o constatare șocantă a acestuia. Anume că e nevoie de ingeniozitate ca să ucizi 13.000 de oameni în trei zile, așa cum s-a întâmplat la Iași, iar doctrina criminală a legionarilor și a regimului Antonescu a dat dovadă de această ingeniozitate malefică.

Albul e negru și noaptea e zi

Închei spunând că astăzi, la exact trei ani de la începutul războiului din Ucraina, trăim vremuri cumplite, de triumf al urii împotriva rațiunii. Vremuri în care liderul lumii libere, președintele SUA, spune că Volodimir Zelenski este un dictator pentru că nu organizează alegeri, chiar dacă țara sa este sub bombardamente zilnice ale lui Putin de trei ani încoace. Tot o chestiune de credință e când Trump spune că Zelenski a început războiul. Despre adevăratul dictator, aflat la putere de 25 de ani, cel care și-a ucis contracandidații în alegeri, dar și pe jurnaliștii care au scris despre asta, cel care a invadat ilegal Ucraina și a răpit 20.000 de copii ucraineni, atunci când nu i-a ucis direct, Donald Trump spune că a avut cu el o discuție excelentă. Așadar, o discuție excelentă cu Putin și echivalentul unei cereri de capitulare a Ucrainei pentru dictatorul Zelenski.

Vestea bună e că, atât timp cât mai există oameni care cred în libertate și în valorile democrației, atât salvarea Ucrainei, cât și stoparea derapajului extremist al României nu țin de rătăcirile unuia sau altuia dintre liderii vremii, ci de noi toți, cei care vom rămâne de partea libertății și a valorilor democratice, indiferent de consecințe. **George GÎLEA**

REALITATEA CĂRȚII

Sportul evreiesc în România

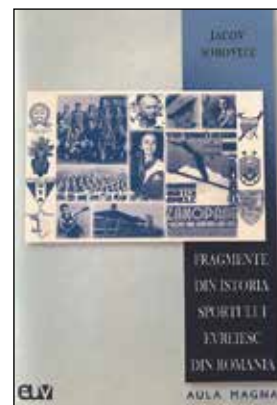
Unul dintre cei mai importanți cercetători ai istoriei sportive din Israel, dr. Jacob Sobovitz, a dedicat o cuprinzătoare sinteză originilor, dezvoltării și rezultatelor sportului evreiesc din

România. Intitulată *Fragments din istoria sportului evreiesc din România* și publicată la prestigioasa Editură a Universității de Vest din Timișoara, cercetarea sa este o adevărată revelație în ceea ce privește istoria contemporană a țării noastre și, totodată, o contribuție de prim rang la ceea ce regretatul acad. Nicolae Cajal denumea *realsemitism*.

Jacov Sobovitz, născut în 1935 în România, a făcut aliya în 1951, devenind ulterior unul dintre cei mai mari specialiști israelieni în materie de educație fizică și sport (a obținut doctoratul la Budapesta, cu o cercetare despre sportul evreiesc în Europa Cen-

trală). *Fragments din istoria sportului evreiesc din România* încununează o cercetare desfășurată timp de decenii și, totodată, proiectează o perspectivă cu totul nouă asupra domeniului sportiv din România și, prin extensie, asupra istoriei noastre contemporane.

Cartea de față reprezintă, spunem, o contribuție de primă mărime la promovarea realsemitismului, adică a înfățișării corecte, pe bază de documente, a contribuției evreilor la dezvoltarea României pe toate planurile. Până acum s-au înregistrat asemenea contribuții în materie de cultură, de economie, de sănătate și de alte domenii conexe; sportul, însă, reprezintă o premieră. Cu atât mai mult cu cât stereotipul antisemit pretinde să-i înfățișeze pe evrei ca pe niște ființe lipsite de calități fizice, cu performanțe inferioare altor oameni. Cercetarea lui Jacob Sobovitz este structurată pe trei planuri, toate trei dezmințind incontestabil acest stereotip. Dezvoltarea, în toate regiunile României de dinainte de 1948, a unei rețele puternice de cluburi sportive evreiești atestă pasiunea pentru sport a evreilor români și, totodată, importanța acordată de aceștia educației fizice, atât din perspectiva existenței lor

în societatea românească, cât și din cea sionistă. Performanțele obținute de aceste cluburi și de sportivii lor în competițiile interne și internaționale (cum ar fi Macabiadele organizate în Palestina de sub mandat britanic, la Tel Aviv) atestă valoarea sportului evreiesc. În fine, un capitol aparte, dedicat supravegherii mișcării sportive evreiești de către Siguranță, dezvăluie un aspect urât al istoriei românești: antisemitismul devenit politic de stat nu numai în timpul dictaturilor, ci și în perioadele așazis democratice.

Fragments din istoria sportului evreiesc din România reprezintă o contribuție unică, de înaltă ținută, la istoria contemporană a țării noastre. Realizată pe baza unor minuțioase și îndelungate cercetări de arhivă și dublată de un material fotografic de excepție, ea ilustrează un capitol fundamental din frumoasa istorie a sportului din România și, ca atare, nu ar trebui să lipsească din biblioteca niciunui pasionat.

Răzvan VONCU

*Jacob Sobovitz, *Fragments din istoria sportului evreiesc din România*, Editura Universității de Vest, Timișoara, 2023.

REALITATEA EVREIASCĂ

REDACȚIA: București,
str. Romulus, nr. 2, sector 2
COD POȘTAL 023986
Tel. / fax: 021-322.75.60
www.jewishfed.ro
realitateevreiasca@gmail.com

Serie nouă a
REVISTEI CULTURII MOZAIK
Fondată în 1956
de Șef-Rabin Dr. Moses Rosen

Redactor-șef:
George GÎLEA

Redactori:

dr. Claudia BOSOI
Iulia DELEANU
Dan DRUȚĂ
dr. Luciana FRIEDMANN
Eva GALAMBOS (senior editor)
dr. Cristian VECHIU
Ileana BUCULEI

Foto: Sandu CĂLȚIA

Secretar de redacție:
Georgiana DUMITRU

DTP: Gabriel IONESCU

Tiparul executat de
Tipografia TIPOART
IDEA STUDIO, București
Tel.: 0723.531.624

Relații, administrator:

Mihail TUNSOIU
tel. 021-314.96.90

distributie@gmail.com

Prețul unui abonament pe un an este de 40 de lei. Abonamentele pentru cititorii din provincie se vor face la comunitățile evreiești din localitatea respectivă. ABO-NAȚII SUNT RUGAȚI SĂ COMPLETEZE ADRESA EXPEDITORULUI PE CUPON! Pentru cei din București – la sediul F.C.E.R. din str. Sfânta Vineri nr. 9-11, cod poștal 030202. Cod fiscal F.C.E.R.: 7426470. Abonamentele se mai pot achita și prin mandate poștale, la oficiile poștale din localitate, în contul FCER, la Garanti Bank, Sucursala Coposu, Conturi IBAN: RO46UGBI0000732016552RON; RO39UGBI0000732016553 EUR; RO36UGBI 0000732016554 USD. Pentru EUROPA, un abonament pe un an costă 50 de euro (cu toate taxele incluse). Pentru EXTRA EUROPA, un abonament costă 100 de dolari USA (cu toate taxele incluse). Pentru Israel, un abonament pe un an costă 45 de dolari USA.

ISSN 1223-7736

